

Ал-Ваъй сөзү

**ЛИВАНДАГЫ ФИНАНСЫЛЫК КРИЗИСТИ ЖОЮУ ҮЧҮН
КАРАЛГАН ЧЕЧИМДЕР КРИЗИСТИ ТЕСКЕРИСИНЧЕ КҮЧӨТӨТ.
БУЛ КРИЗИСТИН ХАЛИФАЛЫК МАМЛЕКЕТИ ТҮЗҮМҮН
КОЛДОНУУДАН БАШКА ЧЕЧИМИ ЖОК**

Тектик дискриминация жана ак түстүү адамдын үстөмдүгү – капиталисттик Батыш хазаратында бекем орношкон түшүнүк, бул түшүнүк анын кулашына алып барат

Батыш массалык маалымат каражаттарынын Исламий хазаратты бузуп көрсөтүүдөгү ролу. Халифалык ага чекит коёт

Өзгөрүү жөнүндө фикирлөө тарыйкаты Ислам жана Батыш ортосунда

406

Отуз бешинчи жыл чыгышы, зулкаъда 1441х, июль 2020м

Ушул санда

- **Ал-Ваъй сөзү:** Ливандагы фианасылык кризисти жоюу үчүн каралган чечимдер кризисти тескерисинче күчөтөт. Бул кризистин Халифалык мамлекети түзүмүн колдонуудан башка чечими жок 3
- Өзгөрүү жөнүндө фикирлөө тарыйкаты Ислам жана Батыш ортосунда 12
- Тектик дискриминация жана ак түстүү адамдын үстөмдүгү – капиталисттик Батыш хазаратында бекем орношкон түшүнүк, бул түшүнүк анын кулашына алып барат..... 22
- Батыш массалык маалымат каражаттарынын Исламий хазаратты бузуп көрсөтүүдөгү ролу. Халифалык ага чекит коёт 28
- Куръанийлер 38
- **Аалам мусулмандарынын кабарлары** 49
- **Куръани Карим сабагында** 55
- **Бейиш бактары:** Расулунна ﷺдын амалы туруктуу болгон..... 65
- **Алардын хидаяттарына ээрчигиле:** Улуу сахабия Умму Сулайм رضي الله عنها 71
- **Соңку сөз:** «Дуня кандай болсо ошондой боюнча»: АКШнын мурунку президенти Обаманын арабдар жөнүндөгү көз карашын баяндаган китеб..... 75
- «Гардиан»: Мёрдоктун медиаимпериясы Трамптын Кытайга каршы согушунда ага жардам берүүдө 76

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира
Яман 30 риял
Түркия 1 доллар
Пакистан 1 доллар
Австралия 2,5 доллар
Америка 2,5 доллар
Канада 2,5 доллар
Германия 2,5 евро
Швеция 15 крон
Бельгия 1 евро
Британия 1 евро
Швейцария 2 франк
Австрия 1 евро
Дания 15 крон

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**ЛИВАНДАГЫ ФИНАНСЫЛЫК КРИЗИСТИ ЖОЮУ
ҮЧҮН КАРАЛГАН ЧЕЧИМДЕР КРИЗИСТИ ТЕСКЕРИСИНЧЕ
КҮЧӨТӨТ
БУЛ КРИЗИСТИН ХАЛИФАЛЫК МАМЛЕКЕТИ ТҮЗҮМҮН
КОЛДОНУУДАН БАШКА ЧЕЧИМИ ЖОК**

Ливанда жарандык согуш бүтөрү артынан бийликке Рафик Харирийдин келиши жана Таиф келишимине кол коюлушу менен карыз алуу доору башталды. Рафик Харирийдин стратегиясы Ливанды Гонконгго окшогон кызмат көрсөткөн мамлекетке айлантууга негизделген. Ушул себептен улам, согушта ойрон болгон жайларды кайра тикелөө о.э. туризмге, финансыга, кыймылсыз мүлккө жана курулушка негизделген долбоорго инфраструктураны даярдоо үчүн кеңири көлөмдө карыз алуу жараянын баштады. Алынган бул карыздар мамлекеттин өнүгүүсү үчүн колдонулган жок. Себеби, мамлекетте саясий класстардын баары катышкан коррупция, ысырапкерчилик жана акчаларды уурдоо орун алган... Бул долбоор Харирийдин өлтүрүлүшү менен токтоп калган болсо да, бирок, карыз алуу токтогон жок. Карыз алуунун уланышы бул кичине мамлекетти болжол менен жүз миллиардды түзгөн жана пайызы токтоосуз өсүп жаткан карыздар баткагына батырды. Ливан калкы бул карыздардан эч кандай пайда көргөн жок. Же электр энергия жана суу менен камсыздалбады, же инфраструктура курулбады, же асфальт жаткырылган жолдор курулбады. Тескерисинче, бул карыздар саясатчылардын, алардын жакындарынын, партиялаштарынын жана тарапкерлеринин капчыктарын толтурду. Үлкөн карыз адамдардын мойнуна түштү. Калктын санына жана ички дүң продукцияга карата алып караганда, бул карыздар Ливанды карыз болгон мамлекеттердин арасында биринчи орунга алып чыкты. Саясий класстын коррупцияны, ысырапкерчилик жана уурулукту улантышы о.э. карыз кызматтары (карыздын өзү менен пайызын төлөө) камсыздалбагандыктан бул карыздар көбөйдү. Муну менен Ливан жакында кредитор тараптарга өз карызын долларда төлөй

албастыгын расмий жарыя кылды. Бүгүнкү күнгө келип Ливан Эл аралык Валюта Фондуна карыз алуу үчүн кайрылууда.

Ливан ушул карыздардын тынымсыз өсүп жаткан пайызын адамдардын капчыгынан жыйнап алган мамлекеттин каражаттарынан төлөйт. Бул болсо, казынанын түгөнүшүнө, адамдар иштөө мүмкүнчүлүгүнөн куру калышына о.э. бардык тармактарда кызматтар камсыздалбашына алып келди жана натыйжа оор болду: карыздар абдан көбөйүп, мамлекет карыздардын пайыздарын төлөй албай калды, түрдүү тармактарда адамдардын жашоо жана иштөө шарты оорлошту. Ушул оор финансылык жана экономикалык шарт менен бирге саясий класстын коррупциясы, ортомчулук келишимдери, талаптоочулук жана уурулук жөнүндөгү кеп-сөздөр да уланды. Ар бир топ өзүнөн айыпты алыстатуу жана аны башкасына шылтоолоо үчүн бири-биринин бетин ачууда. Буга жаркын мисал электр энергия маселеси болуп, ал кылмышта баары катышууда. Электр энергия жарандарга үзгүлтүксүз жеткирилип берилбей жатканынан тышкары, мамлекет жыл сайын бул тармакты колдоо үчүн миллиарддан доллардан ашык күйүүчү май акчасын төлөп келет. Ушул эле казынага оор жүк болуп, мамлекеттин карызын ондогон миллиарддарга жеткирди. Бул проблеманын чечилбегенинин о.э. электр энергиянын 24 саат камсыздалбаганынын себеби – ушул тармак ондогон жылдардан бери саясатчыларга жана алардын жакындарына пайда алып келип жатканы. Кичине бир мамлекетте электр энергия сыяктуу тармак ондогон миллиард чыгашаны талап кылышы мүмкүнбү?! Алдын ала тил бириктирүүдөн улам гана ушундай болушу мүмкүн! Бул, адамдардын жакырчылыгы жана турмуштагы эң жөнөкөй нерселерден да куру калышы акысына өкүмдар класстын жыргап жатканын ачык көрсөтүп берген мисал. Электр энергия тармагы, байланыш тармактары, коомдук мүлк жана башка бир нече тармактар бар, өкүмдар класстын бул тармактардагы коррупциясы, ысырапкерчилиги жана талаптоочулугу болуп көрбөгөн деңгээлге жетти.

Биз өкүмдар саясий класс дегенде бүгүнкү күндө башкарууда болгондорду гана назарда алганыбыз жок, башкаруудан сыртта болгондорун да назарда алып жатабыз. Себеби, алардын баары кылмышка катышкан, коррупция жана уурулукка баары аралашкан. Алардын ар бири өзүнөн башкасын коррупцияда, ысырапкерчиликте жана талаптоочулукта айыптайт. Алар бири-

бирине «эгер менин бетимди ачсаң, мен да сенин бетинди ачамын» деп коркутушат. Ар бир топ башка тайпалар алдында өзүн өз тайпасы менен, атаандаштары алдында өз тарапкерлери менен коргойт. Эгер алар коркунучту сезишсе өз кызыкчылыгын сактап калуу үчүн тарапкерлерин сапарбар кылууга аракет кылышат. Алар массалык маалымат каражаттарында өзүн айкөл кылып көрсөтүшөт, алар реформа ачкычына ээ экендигин жана алардан башкалар коррупционер экенин айтышат. Алар бири-бирин айыптап келе жатышкан болсо да, коррупция иши боюнча бир да тергөө алып барылбады, коррупция ачыкка чыгарылып, айыптуулар жоопко тартылбады. Анткени, сот системасы саясийлешкен, судьялар өз кызматтарын тигил же бул саясий класстын колдоосу менен ээлешет. Коопсуздук кызматында да кызматка дайындоо тайпачылык негизде ишке ашат жана коопсуздук кызматы саясий жактан тайпалардын бирине байланган. Ошондуктан, коопсуздук кызматында бирер мыйзамсыз иш жүз берсе, анын ачыкталганы маалымдалбаган. Себеби, ар бир тарап экинчи тараптын мыйзамсыз иштери боюнча далилге ээ.

Адамдар азап тартып жаткан ушул материалдык басым о.э. саясатчылардын абалы аларды көчөгө чыгууга жана бүткүл саясий класска каршы козголууга үндөдү. Алар саясатчыларды ушул оор кырдаалдын артында турат деп айыпташты.

Ливандагы бийликтин бүткүл курамы коррупция жана талаптоочулук кылмышына катышкан деген сөз Иран Хизбине (Хизбаллага) да тиешелүү. Иран Хизбинин өз тарыхы бар, бирок, эмнеси болгондо да ал кылмышка аралашкан. Иран Хизби Харирийдин «Гонконг» стратегиясына карама-каршы стратегияны кабыл алган жана бул стратегияны «Ханой» деп атаган. Ханой түндүк Вьетнам борбору болуп, ал жердеги каршылык Американы жеңип, аны мамлекеттен чыгып кетүүгө мажбур кылган. Мына ушундан келип чыгып, Иран Хизби каршылык көрсөтүү, жихад, садыктык, мажбурият жана башка өз ураандарды көтөрүп чыгат деп айтуу мүмкүн. Бул ураандар Иран жетектеп жаткан чөйрө ичинде анын яхудий вужудуна каршы согушкер касиетин көрсөтөт.

Харирийге кол салынгандан кийин Иран Хизби Ливандагы ички саясий сахнаны ээлеп алды жана региондо болуп жаткан улуттар оюнунда бул сахнаны Ирандын кызыкчылыгына моюн сундурууга аракет кылды. Анын долбоору Харирийдин өлтүрүлүшүнөн мурда жана ал Ливанда «Израилге» каршы чыгып, аны өлкөдөн чыгып

кетүүгө мажбур кылганда башталган. Кийин ал Сириянын жардамы менен ички саясий абалды өз көзөмөлүнө алды. Убакыттын өтүшү менен өлкөдө президентти шайлоодо жана өкмөттү түзүүдө анын сөзү чечүүчү сөзгө айланды... Ал көпчүлүк добушка ээ болгон парламенттик франкцияга айлануу үчүн регионалдык масштабда кеңейүүгө аракет кылууда. Эгер, Иран Хизби бул нерсеге жетишсе, ичкериде эң күчтүү оюнчуга айланат. Ал региондо Иран долбооруна кызмат көрсөтүү үчүн өз деңгээлин бекемдөөгө аракет кылууда. Эгер, зарыл болсо, 2008-жылы 7-майда болгондой, каршысында тургандардын баарын коркутат. Иран Хизби Мишель Авн менен түзгөн союзду өз долбоорун ишке ашыруу үчүн ташталган тактикалык кадам деп эсептейт. О.э. Берри менен түзгөн союзду да өз долбоорун жүзөгө чыгаруу жана Ливан режиминин курамында өзүнүн шиа тайпасынын деңгээлин бекемдөө, убагы келгенде Ливан режиминин курамын өз кызыкчылыгы үчүн өзгөртүүгө аракет кылуу союзу деп билет. Ушул багытта Иран Хизби мамлекетти өз көзөмөлүнө алуу үчүн мамлекеттин бардык бурчуна, мекемелериндин, коопсуздук башкармалыгынын, сот системасынын, уюмдардын, профсоюздардын, бийликчил жана оппозициячыл диний мекемелердин ичине кирүүгө аракет кылып жатат деп айыпталган.

Иран Хизбинин коррупциядагы ролуна о.э. Ливанды саясий жана экономикалык жактан ушул каргаша абалга алып келүүдө кошкон салымына келсек, ал мамлекетти башкарган бардык коррупционер өкмөттөрдүн курамында болгон. Анын Жуброн Басил жетектеген Азат Мекенчил кыймылы о.э. Берри жетектеген Өнүгүү жана азаттык блогунан түзүлгөн союздаштары коррупцияда Харирий башкарган Мустакбал кыймылынан айырмаланбайт. Кала берсе, Иран Хизби бул эки кыймылдын айыпталышы же элдин аларга каршы аракетке келиши анын кубатына таасир кылат деп эсептейт. Ошондуктан, ал мамлекетте бүткүл саясий класска каршы козголоң көтөргөн элдик кыймылдарга каршы чыкты жана алар саясийлешкен о.э. тышкы жактан глобалдуу масштабдагы текебер Америка тарабынан колдоп-кубатталган деп чыгышты. О.э. Иран Хизби аларды каршылык көрсөтүү долбооруна каршы багытталган жана фитнес деп атады. Ошондуктан, анын тарапкерлери демонстранттар менен бирге болгон жок. Бул абал ага жана Берриге каршы кеңири масштабда нааразылыктар пайда болушуна алып келди жана ал тизгинден бошоп, көчөгө чыкты. Ошол эле

учурда, Иран Хизби жана Берри тарапкерлери аларга каршы чыгып, аларды бастырууга аракет кылышты.

Иран Хизбинин коррупцияга түздөн-түз аралашканына келсек, анын катышуусу башкача услубда болду. Мисалы, Иран Хизби жана Берри Бейруттагы портту жана аэропортту о.э. Ирандан товарларды алып келип, салык төлөбөстөн өткөрүүнү көзөмөлдөштү. Оболу, ал өз желкесиндеги финансылык жүктү жеңилдетүү о.э. бардык расмий мекемелерде өз кадамын бекемдөө үчүн жүздөгөн тарапкерлерин жана кызматтагы адамдарды жумуш менен камсыздады. Ал кызматтагы адамдардын коррупциясына келсек, мурда Иран Хизбинин катарында болуп, кийин андан чыккандардан бири айтышынча, Иран Хизбинин жооптууларынын бири аскерий мектепке абитуриенттерди киргизүү үчүн чоң каражат акысына ортомчулук ролун ойногон. О.э. ал деңиз жолунда жайгашкан жерлерди мыйзамсыз ээлеп алган. Бул жерлер ага миллиондогон доллар пайда алып келген. Анын үй кызматкерлерин алып келүү менен кызмат көрсөткөн компанияга ээлик кылган уулу элчилерди Ливанга мыйзамсыз алып кирген. Бул иш коопсуздук жана байланыш иштеринин жооптуусу Хажи Вафик Сафанын көзөмөлү астында ишке ашкан. Вафик Сафа дагы эле өз кызматында иштеп жатат жана ал Иран Хизбинин активдүү жооптууларынан. О.э. Иран Хизбинин жооптуулары жана мүчөлөрүнүн туугандары да мамлекет ичинде жана сыртында баңгизаттардын мыйзамсыз соодасында айыпталышкан. Алардын айрымдары контрабанда о.э. тыюу салынган товарларды алып кирүү үчүн чегаралардан жана өтмөк жолдордон пайдаланышкан. Айтылышынча, Иран Хизби жакында өлкөдөгү коррупцияга каршы күрөшүү боюнча иш кыларын маалымдаган. Ал тургай, ал коррупциячыл иштердин көбүндө катышпаган болсо да, коррупциялык иштердин майда баратынан бери кабардар. Ал коррупциялык иштер жөнүндөгү маалыматтарды коррупционерлерди алсыратуу үчүн ишке салат жана өзүнүн кызыкчылыгы үчүн пайдаланат. Алардын бетин ачууга демилге көрсөтпөйт. Себеби, алардын айрымдары Иран Хизбине союздаш. Булар Иран Хизбинин коррупция иштерине кошкон салымы жөнүндө айтылган сөздөр.

Регионалдык жана эл аралык абалга келсек, Иран Хизби ички абалды көзөмөлдөө менен Булуң мамлекеттеринин, өзгөчө, Саудиянын таасирин күчсүздөнттү. Бул болсо, Ливанга карата

Саудиянын позициясы алсырашына жана Америка Иран режимине карата өз позициясын билдиргенге чейин ага финансылык жардам көрсөтүүдө же көрсөтпөөдө экиленишине алып келди. Анткени, Америка Иранды о.э. региондогу ага караштуу ыктыярчы күчтөрдү, Иран Хизбин террорчулукта айыптады жана аны менен мамле кылгандарга санкция колдонуу менен коркутту. Кийин, Америка Сирия режимине жана аны менен мамиледе болгондорго каршы «Цезарь» мыйзамын кабыл алды... Булардын баары мамлекетти бууп финансылык жана экономикалык басымдын күчөшүнө алып келди. Бул, Иран Хизбине о.э. анын мамлекетте финансылык жана экономикалык кризистин пайда болушуна кошкон салымына байланыштуу экинчи жагдай.

Бул, Ливандагы финансылык жана экономикалык кризистин вакилиги о.э. жалпы себептер, мындан улам ушуларды айтып өтмөкчүбүз:

– Ливан региондогу башка мамлекеттер сыяктуу ийгиликсиз мамлекет болушу үчүн Батыш тарабынан түзүлгөн. Анын экономикасы туткунга алынган, саясий түзүмү көз каранды, тайпалардын жетекчилеринен жана саясатчылардан түзүлгөн Ливандагы акимдер чыныгы маанидеги акимдер эмес, алар күч менен башкарган акимдер. Алар бийликти ата-бабаларынан мурас кылып алышкан. Алар бийликти жөндөм негизинде эмес, мурас негизинде бөлүшүшөт. Алар мусулмандардын башка өлкөлөрүндөгү акимдери сыяктуу Батыштын жалданган сакчылары катары өлкөнү башкарышат. Президентти тандоо соңку сааттарда элчиликтерден келген «вахийге» негизделет. Акыркы кездерде көбүнчө бул маселеде Америка эчилиги негизги ролду ойноп жатат. Бул акимдерге «аким» деген сыфаттан башка бардык сыфат ылайык келет. Бул ушундай бир абалды жаратты, анда экономикалык абал саясий абалга байланган, саясий абал экономикалык абалга өз таасирин өткөрөт. Бул ушуну далилдейт, ири мамлекет бир бармагы менен өкүмдар саясий классты аракетке келтирип, анын токтодорун көзөмөлдөсө, экинчи бармагы менен экономикалык абалды башкарат. Акимдер саясатты өздөрү белгилешпейт.

– Региондогу акимдердин баары малайлар. Батыштын элчиликтери жана разведка башкармалыктары аларды эл аралык күрөш оюнунда курал катары пайдалануу үчүн бийликке алып келген. Алар тандалып алынган, эгер алар өз кожоюндарынын региондогу долбоорлорун ишке ашыра алышпаса кожоюндары алардан баш

тартышат. Мунун жаркын далили – Башар Асад. Ага каршы козголоң башталардан мурда ал Американын региондогу эң ийгиликтүү малайларынын бири эле. Козголоң жүз берип, Асад козголоңду бастырууда ийгиликсиздикке учураган соң, Америка анын бийликте калышына сүкүт кылды. Себеби, Америкада Асаддын альтернативасы жок эле. Ошондуктан, өз элине жасаган кылмыштарына карабастан Асаддын бийликте калышына сүкүт кылды. Асад режими кулоо астында турганда Америка анын альтернативасы табылганча аны сактап калуу үчүн Иран жана анын тарапкери болгон күчтөр аркылуу, кийин Россия аркылуу ага жардам көрсөттү. Биз малайлар дегенде Саудия жана Иранды о.э. региондогу режимдердин баарын айтып жатабыз. Ливан акимдери да аларга окшойт. Ливанда чечүүчү сөз Америка элчилиликке таандык экени о.э. ал финансылык жана экономикалык кризиске байланыштуу маанилүү иштерге аралашып жатканы көрүнүп калды. Мисалы, Америка бүгүнкү финансылык кризисте маанилүү роль ойногон Ливан банкынын башаруучусунун коопсуздугуна жеткирилген зыянды кызыл сызык деп эсептеди.

– Регион акимдери малай болгондугунан тышкары, коррупционер дагы. Мамлекеттин байлыктары алардын көзөмөлүндө болсо да, алардын арамзалыгы аларды мамлекеттин акчаларына кол салууга о.э. мамлекеттеги коррупцияга, далдалчылык амалияттарына жана шектүү келишимдерге кирүүгө үндөдү. Көбүнчө эл аралык жардамдар, кээде эл аралык карыздар алардын жеке эсептерине түшөт. Ливан да мына ушундай мамлекеттер катарына кирет жана өлкөдөгү аткаминерлер мына ушул иштерде айыпталган. Ошондуктан, мамлекеттин акчалары талап-тонолушуна, адамдардын жакырланышына биринчи себепчилер акимдер болот. Муну менен акимдер, алардын туугандары жана тааныштары байып бара берет. Алардын чет элдеги банктарда жашыруун эсептери бар.

– Батыш акимдери мусулман акимдеринин уурулугун жана далдалчылыгын о.э. шектүү келишимдерин майда баратынан бери менен билишсе да, аларды тергеп-тескешпейт. Тескерисинче, мамлекетти дагы да карызга батыруу үчүн абалдан пайдаланууга аракет кылышат. Себеби, бул мамлекеттердин карыз болушу аларга өкүмдарлык кылууга жана мамлекеттин байлыктарын колго алууга мүмкүнчүлүк берет. Сыр болбогондой, мамлекеттеги иштер оор баскычка жеткенде Эл аралык Валюта Фондунун аралашуусу ири кредитор мамлекеттердин кызыкчылыгын жүзөгө чыгарып өлкөнүн экономикасын дагы да кыйратат. Ливан жетип келген бул оор экономикалык абал жакыр мамлекеттерге карыз берүү саясатын алып барган бай капиталисттик Батыш мамлекеттеринин саясатына

бүтүндөй ылайык келет. Мындай жакыр мамлекеттерге региондогу бардык мамлекеттер, алардын катарында, Ливанды да кирет. Региондогу мамлекеттердин баары карыз. Мусулман мамлекеттеринин карыздары болжол менен триллион доллар деп бааланууда. Кредитор мамлекеттер башка мамлекеттерге берген карыздардын пайызынан эле жылына он миллиарддаган пайда көрүшөт. Мындай саясат – жаңы колонизаторлуктун бир түрү. Журналыбыздын 399-санында «Тышкы риба карыздар... Батыштын адамдарды колония кылуу ыкмалары» деген темадагы макала жарыяланып, статистикалык маалыматтарды көрсөтүп өткөнбүз.

– Айтып өткөнүбүздөй, Ливандагы карыз проблемасын чечүү эл аралык жана регионалдык саясий абалга байланыштуу. Ливан өз башынан өткөрүп жаткан ушул кыйын абалда көрүнүп тургандай, Америка нефть казып алуу жараянын атайылап кечиктирүүдө жана эл аралык жактан «Израиль» менен келишип нефть казууну белгилүү бир шарттарга, арийне, «кылым келишими» деп аталган келишим аркылуу яхудийлер менен түзүлгөн келишимге байлап жатат... О.э. Америка Иранга каршы колдонгон санкцияларга Иран Хизбин да киргизди жана Ливандагы саясий лидерлердин көпчүлүгүн да ушул тизмеге киргизүү менен коркутту... Сирия режимин тескөөгө алакадар «Цезарь» мыйзамы да финансылык абалдын жамандашуусуна таасир кылды. Ал тургай, санкциялардын келерки бутасы Ливан болору көрүнүп калды.

– Ушул кризис доорунда Иран Хизбин куралсыздантуу жөнүндөгү сунуш Американын Ливан маселесине бир пакет катары мамиледе болушун жана финансылык абалды анын бир тарабы деп эсептешин ачык көрсөтүүдө. Демек, Америка Ливандагы финансылык кризисти өзүнчө чечүүнү көздөбөйт, тескерисинче, ал Ливан маселесин о.э. башка маселелердин баарын аралаштырат жана аларды өзүнүн региондогу планына о.э. «Израиль» кызыкчылыгына ылайык багыттайт. Ал эми, Иран Хизби муну өзү үчүн тагдырий деген маселеге (Фалестин маселесине) каршы тил бириктирүү деп эсептейт. Американын мындай позициясын туура деп элестетсек да, бирок мусулмандар бул маселеде өтө этият болушу керек. Мусулмандар Иран жана анын Хизбинин Фалестин маселесин өкүлү экенине о.э. «Израилди» жок кылуу туурасындагы сөздөрүнө ишенбей калышты. Мусулмандар Иран Афганистандын жана Ирактын басып алынышында Америкага кызмат көрсөткөндөй о.э. Шамда Америка малайы Башар Асаддын кулабашында ага жардам бергендей, Американын «Кылым келишимине» о.э. региондо яхудий вужудун бекемдөө долбооруна да каршы чыкпашын билишет. Бирок, Америка оюнунун талаптарына ылайык, Иран яхудий вужудуна каршы күрөшкөн, ага коркунуч

туудурган ролду аткарат. Ошондуктан, Иран Хизби жөнүндөгү көз караш өзгөрдү жана мусулмандарда анын ураандары жөнүндө күмөн пайда болду. Мусулмандар Иран Хизби Америка кызыкчылыгы үчүн Сирияда мусулмандардын пакиза кандарын төгүүдө катышканына кайдыгер карашпайт. Бул кырдаал Америка өзүнүн жана «Израилдин» кызыкчылыгы үчүн Ливандагы абалдан кантип пайдаланып жатканын көрсөтүүдө. Биз бул маселеде Иран Хизби таянып жаткан жалгандардан этият болушубуз лазым.

– Ливандагы финансылык кризисти чечүү о.э. финансылык пландарды белгилөө маселесинде Ливандагы же сырттагы бардык адистер алга сүргөн чаралар тескерисинче көбүрөөк карыз алуудан башка нерсеге алып барбайт. Т.а. бул чаралар кризисти дагы да күчөтөт... Эл аралык Валюта Фондуна кайрылуу финансылык жактан өз өмүрүнө кол салуу болуп эсептелет. Анткени, мунун саясий жана экономикалык акыбеттери мамлекетти ойрон кылат. Карыз кризисин чечүү үчүн финансылык изилдөө алып барууну сурап «McKinsey & Company» сыяктуу эл аралык финансылык институттарга кайрылуу да эч бир нерсени чечпейт. Себеби, мындай институттар сунуштаган чечимдер сүткордук системасына негизделген. Кыскасы, адамдардын аң-сезимин ээлеп алган ушул глобалдуу сүткордук системасында өзгөчө же убактылуу чечим жок.

Ооба, Ливандагы финансылык проблема дүйнөлүк проблема болуп, күчсүз мамлекеттер бай мамлекеттердин курманына айланат жана бул колонизаторлук саясатынын негизи. Тарыхта бул проблеманын себепчиси яхудийлер болуп келген, дагы эле ошондой бойдон калууда. Бул ушундай бир проблема, дүйнөдөгү күчсүз мамлекеттердин баары анын тузагына илинишет. Бүгүн Ливан ушул тузакка илинди.

Эгер, проболеманы чыгаргандарда чечим жок болсо, проблеманын чечими кандай болот? Мунун жообу жөнөкөй жана ал адамдардын аң-сезимин ээлеген бүгүнкү эл аралык системанын сакафатынан таасирленбеген. Т.а. чечим – дүйнөдөгү мамлекеттерге өкүмдарлык кылып жаткан жырткыч, жер жүзүнүн ар тарабына бузукулук жайган эл аралык түзүмдү түп тамырынан өзгөртүп, адамга адам деген этибарда караган альтернатива эл аралык түзүмдү тикелөө... Бул түзүм рошид Халифалык мамлекети түзүмү болуп, анда сүткордук болбойт жана ал байлыктын бир топ адамдардын колунда топтолуп калышына жол бербейт. Бүгүнкү күндө адамзат рошид Халифалык мамлекети түзүмүнө муктаж. Бул түзүм Роббаний түзүм болуп, ал адамдарды караңгылыктан нурга, бул дүйнө тардыгынан Ахырет кеңдигине алып чыгат. □

ӨЗГӨРҮҮ ЖӨНҮНДӨ ФИКИРЛӨӨ ТАРИЙКАТЫ ИСЛАМ ЖАНА БАТЫШ ОРТОСУНДА

Рула Ибрахим – Шам өлкөсү

Иштерди алга жүргүзүү үчүн адамдар өзгөрүү жөнүндө фикирлеши зарыл талаптардан. Эгер, өзгөрүү жөнүндө фикирлөө болбосо, сенектик болуп, өнүдүрүш жана өсүү болбойт. Өзгөрүү жөнүндө фикирлөө үчүн негиз болушу لازым. Эгер, ушул негиз туура болсо, фикирлөө да туура болот, эгер туура эмес болсо, фикирлөө да туура эмес болот. Өзгөрүү жөнүндө фикирлөө катардагы адамдар тарабынан ишке ашырылбайт, бул үчүн калктын тандалган эр азаматтары керек.

Атактуу аалым шейх Такийюддин Набаханий өзүнүн «Тафкир» деген китебинде мындай дейт: «Өзгөрүү жөнүндө фикирлөө өтө зарыл. Себеби, турмуштун сенектиги жана тагдырга моюн сунушу бул калктарды жана умматтарды кризиске учуратуучу, окуялар жараянында аны талкалоочу эң кооптуу адаттардын бири. Ошондуктан, өзгөрүү жөнүндө фикирлөө фикирлердин эң маанилүү түрлөрүнөн болуп эсептелет. Өзгөрүү жөнүндө фикирлөөнү жалкоо жана демилгесиз адамдар кабыл алышпайт, себеби, анын жүгү өтө оор. Адаттарга көнүп алган кишилер – бир абалдан башка абалга өткөргөн – өзгөрүү жөнүндө фикирлөөнү зыян деп эсептешет. Ошондуктан, демилгесиз жана жалкоо кишилер өзгөрүүгө каршы болушат. О.э. элди башкарган өкүмдарлар өзгөрүүгө каршы күрөшөт. Ошондуктан, өзгөрүү туурасында фикирлөө фикирлөөчү үчүн коркунуч туудурат жана фикирлөөнүн бардык түрлөрү арасынан эң көп каршылыкка учурай турган түрү болуп саналат.

Өзгөрүү туурасында фикирлөө – адамдардын нафистерин, абалдары, коому о.э адамдардын жана умматтардын шарттары ж.б.у.с. өзгөрүүгө мухтаж экенине карабастан – инсандар жашап жаткан негизден башталышы керек. О.э. эч кандай негизи жок же ката негизге ээ коомдордон, туура эмес жолдо бара жаткан шарттардан башталышы лазым. Жашоо анын үстүнө курулган ушул негиз гана жашоону жогору же төмөн кылат, инсанды бактылуу же бактысыз кылат. Ал жашоо жөнүндөгү көз карашты жүзөгө келтирет жана инсан ушул көз карашка ылайык жашоо майданына аралашат.

Оболу ушул негизге кароо керек, эгер ал аклий акыйда болуп, инсан фитратына ылайык келсе, анда аны өзгөртүүгө мухтаждык жок жана адамзаттын жүрөгүнө да, инсандын акылына да бул

негизди өзгөртүү фикраты келбейт. Себеби, өзгөрүү – нерселер сахих болбой жана иштер туура эмес болгондо – ката акыл даана көрүнүп, инсандын тирүүлүк кубаты аны анык байкаганда болот. Эгер, акыл нерсенин сахихтигине жана иштердин тууралыгына ишенсе, тирүүлүк кубатынын сезимдери ага канааттанса жана тынчтанса, өзгөрүү фикраты бүтүндөй жоголот. Ошондуктан, жашоонун негизи аклий акыйда болуп, инсандын фитратына дал келсе, өзгөрүү жөнүндө фикирлөө келип чыкпайт. Ал эми, инсан жашап жаткан, коом анын үстүнө курулган, иштер ага ылайык жүрүп жаткан негиз жок болсо, же ката болсо, өзгөрүү негизден т.а. инсандар иътикад кылган акыйдадан эмес, башка нерседен башталса, өзгөрүү жөнүндө фикирлөө текке кетет. Ошондуктан, мусулмандар инсан фитратына ылайык келе турган аклий акыйда ниъматына жетишкен соң, акыйдасыз инсандарда же акыйда бар болсо да акыл канаатанбаган жана инсан табиятына дал келбеген бузгунчу акыйдага ээ инсандарда өзгөрүүнү пайда кылуу алардын мойнундагы милдет болуп саналат. Ошондуктан, мусулмандар бардык кайрымусулмандарга – ал тургай, согушууга туура келсе да, инсан фитратына жооб бербеген, аклий акыйдага ээ болбогон кафирлер менен күрөш алып барууга туура келсе да – исламий даъватты жеткириши фарз.

Өзгөрүү негизден башталышы لازым. Эгер, негиз өзгөртүлсө жана анын ордун катый ишенимдүү туура негиз ээлесе, ошондо гана адам коомду жана абалды өзгөртүү жөнүндө фикир жүргүзө баштайт. Коомду жана шартты өзгөртүү өлчөөлөрдү, түшүнүктөр, канааттанууларды өзгөртүү менен болот. Себеби, эгер ишенимдүү туура негиз жүзөгө келсе, ал негизги өлчөө болуп, бардык түшүнүктөргө, бардык канааттанууларга жана бардык өлчөөлөргө пайдубал болуп берет. Качан ушул негиз пайда болсо, ошондо өлчөөлөрдү, түшүнүк жана канааттанууларды өзгөртүүгө, арийне, коомду, абалды өзгөртүүгө мүмкүнчүлүк пайда болот. Себеби, ушул негиздин өзгөрүшү менен бардык кыйматтар өзгөрөт т.а. фикирлердин кыйматтары, нерселердин кыйматтары өзгөрөт. Инсанда өзгөрүү жөнүндө фикирлөөнүн болушу же пайда болушу зарыл. Инсандын фитратына дал келген аклий акыйдага ээ кишилер өзгөрүү жөнүндө фикирлешет. Аларды бул жөнүндө фикирлөөгө алардын ичинде жашырылган кубат үндөйт, же турмуш майданында болуп түздөн-түз өзгөрүү жөнүндө фикирлешет.

Өзгөрүү туурасында фикирлөө абалды же фикирлерди өзгөртүү зарылдыгын сезген кишилерде гана табылышын түшүндүрбөйт, балким, турмушта өзгөрүүнү талап кылган абал бар болгон соң, өзгөрүү жөнүндө фикирлөө болот. Ошондуктан, өзгөрүү жөнүндө фикирлөө инсан өз абалын, өз коомун, калкын жана умматын өзгөртүүгө чектелип калбайт, балким, ал башка инсандарды, башка коомдорду жана чет элдеги абалдарды өзгөртүү үчүн да болот. Себеби, инсанда инсанийлик касиет бар, ал башка бир инсанга кам көрүүнү талап кылат, ошол инсан анын шаарында же мамлекетинде болобу, же мамлекетинен сырттабы, умматынын ичиндеби же башка умматта болобу, айырмасыз. Демек, инсан өзгөрүүгө мухтаж болгон ар кандай жайда өзгөрүүнү пайда кылууга умтулат.

Өзгөрүү жөнүндө фикирлөө жүрөктүн түпкүрүнөн атылып чыгат жана турмуш окуялары түрткү болот, ал тургай, аны турмушту сезүүнүн өзү пайда кылышы да мүмкүн. Өзгөрүү себептүү өзүнө коркунуч жаралышын сезген күчтөр ага каршы күрөшсө да, ал тургай, ушул күчтөрдө да өзгөрүү туурасында фикирлөө пайда болот. Демек, ал ар бир инсанда бар болушу анык. Бирок, инсандарды өзгөрүү туурасында фикирлей турган кылуу аларды ишендирүү же алардын үстүндө үзгүлтүксүз мээнет кылуу менен болот. Качан гана өзгөрүү жүз берсе же өзгөрүүнүн кыйматы идирек кылынса, өзгөрүүнү түшүнүп жетүү жеңил жана оңой болот. Себеби, аны менен инсандар өзгөрүүнүн зарылдыгын сезишет, арийне, аларда өзгөрүү жөнүндө фикирлөө ойгонот. Ошондуктан, ар бир мусулман өзгөрүү туурасында фикирлөөсү лазым». (цитата бүттү).

«Тафкир» китебинен алынган бул үзүндү мусулмандардын бүгүнкү абалын өзгөртүү жөнүндө фикирлөө эшигин ачат. Анткени, абал досту кубантпай турган жана душманда суктандырбай турган даражада оор. Кала берсе, мындай абалды Батыш өзүнүн өзгөрүү тарыйкаты аркылуу жүзөгө келтирген. Анын бул тарыйкаты динди турмуштан бөлүүгө, индивидуализмди жана пайдапарастыкты көөдөлөнтүүгө негизделет. Мындай көз карашка ээ инсан материалдык кыйматтан башка ар кандай инсаний, ахлакый жана рухий кыйматтарга этибар бербейт. Бир нече кылым мурун дин мамлекеттен бөлүнүп Европада өнөр жай ыңкылабы жүз берген доордо Батыш кабыл алган капиталисттик хазарат мына ушундай. Кийин бул хазаратты Америка кабыл алды. Советтер Союзу деп

таанылган коммунисттик система кулагандан кийин бул хазаратты Россия да кабыл алды. Кытай бул хазаратты кабыл алууда башында бир аз уялган болсо да, бирок, ал да аны кабыл алган мамлекеттердин катарына кошулду.

Мына бир кылымдан ашык убактан бери биз да бүгүнкү күндө Батыштын фикирлөө тарыйкаты себеб болгон өзгөрүү агымынын артынан бара жатабыз. Эгер, материалдык кыйматтан башка бардык кыйматтарды талкалаган батышча фикирлөө вирусунан коргогон калкан кызматын өтөгөн Усманий Халифалык кулатылбаганда бул нерсе жүз бермек эмес. Батыш кербени артынан ушинтип ыхтыярдуу жана мажбурий жүрүү Исламдын фикирлөө тарыйкатына терс таасир кылды. Исламдын фикирлөө тарыйкаты адамдарды караңгылыктан нурга алып чыгууга, бул дүйнө турмушун Ахырет турмушуна байлоого негизделип, коомду рухий, инсаний жана ахлакый кыйматтарга шайкеш материалдык өнүгүүнүн эң жогору чокусуна алып чыккан. Эми болсо, исламий баалуулуктар системасы кулап кыйрады жана мусулмандардын турмуш жөнүндөгү көз карашы бузулду. Алар өздөрүнүн тагдырий жана негизги маселелеринн унутушуп, баштарын кумга салып алышты. Артында туруп согуш кылына турган жана аны менен коргоно турган калкан вазыйфасын өтөгөн имамдын жоктугу себептүү душмандар каршысында коргоочусуз калышты.

Фикирлөө тарыйкатында ушул кыйратуучу вируска эң көп туш келген топ жаштар болду. Акыйкатта болсо, өзгөрүү жана ойгонуу долбоорунда ушул жаштар тобуна таянылат. Мусулман өлкөлөрүндө Батыш өз өкүмдарлыгын орноткондон бери мусулман жаштардын фикирлөө тарыйкатында үлкөн өзгөрүү жүз берди. Биз мусулман өлкөлөрүндөгү бүгүнкү жаш муун менен Исламдын мурдагы кылымдарындагы жаш муундарды салыштырып көрсөк, бул эки муундун фикирлөө тарыйкатында, максат жана умтулууларында чоң айырманы көрөбүз. Турмуштун бардык тармактарында бул эки муун жетишкен ийгиликтер көлөмү ортосундагы чоң айырманы көрүп таң калабыз. Өткөн кылымдарга салыштырганда бүгүнкү кылымыбызда роббаний уламалардын аздыгы да таң калычтуу. Өкүнүчтүүсү, бүгүнкү күндө өткөн кылымдардагы мужахид фатихтердей Умматты жеңишке жетектей турган аскерий командачылар дээрлик жок. Умматтын илим тармагында өнүгүшүнө о.э. куралдар, вакциналар, дары-дармектер, жабдыктар жана башка турмуш үчүн маанилүү болгон нерселерди

өнүктүрүүгө мүмкүнчүлүк берген илимий ачылыштардын аздыгы да таң калаарлык. Мурунку муундар илимий негиздерди жаратып, бул тармакта жогору даражага көтөрүлүшкөн. Кала берсе, Батыш ойгонууда ушул негиздерге таянды. Башка калктарга салыштырганда жаштар көрсөткүчү бизде жогору экенине карабастан баарынан артта калышыбыз, эң көп кен байлыктарга ээ болушубузга карабастан жакырчылыктын эң төмөн даражасында жашашыбыз өтө аянычтуу. Бүгүнкү көпчүлүк жаштар маанилүү иштерден алысташып, маанисиз иштер менен алек болушу андан да аянычтуу. Бүгүнкү күндө спорт залдары, оюн талаалары, көңүл ачуучу жайлар жаштарга толгондугуна күбө болуп жатабыз.

Эгер, биз салыштырууну уланта турган болсок, мурунку муун менен азыркы муундун ортосундагы айырманы сыфаттоого бир макала аздык кылат. Бирок, биз фикирлөө тарыйкатын жана анын ушул аянычтуу абалдагы таасирин талкуулашыбыз керек. Себеби, Ислам Умматынын башка калктардан артта калышына алып келген негизги себептерди фикирлөө тарыйкатын талкулоо аркылуу табышыбыз мүмкүн. Ислам Умматынын башка калктардан артта калышынын негизги себеби ушул – мусулман жаштар билген же билбеген абалда өзгөрүү маселесинде Батыштын фикирлөө тарыйкатын кабыл алышты жана исламий фикирлөө тарыйкатын кабыл алууну каалашпады. Алар бузгунчу абалга ыраазы болуп, ага ылайыкташып кетишти жана аны фикирлөө темасы эмес, балким, негизи кылып алышты. Мунун натыйжасында вакиъликти фикирлөө негизи эмес, фикирлөө темасы кылып ала турган исламий фикирлөө тарыйкатынан куру калышты. Дагы да түшүнүктүүрөк болушу о.э. өзгөрүүгө байланыштуу ушул акыйкатты далилдөө үчүн адамзат тарыхында жүз берген өзгөрүүлөрдүн эң маанилүү баскычтарын көрсөтүп өтөбүз:

1 – Пайгамбарлар ﷺ дар өз коомунда ишке ашырган өзгөрүүгө байланыштуу иштер.

2 – Набий ﷺ дын Мекке жана анын айланасындагы калктардын абалын өзгөртүү максатында ишке ашырган иштери о.э. Ислам мафкурасынын дүйнөгө келиши.

3 – Большевиктер ыңкылабы жана социалисттик, алардын катарында, коммунисттик мафкуранын дүйнөгө келиши.

4 – Европадагы өнөр жай ыңкылабы жана капиталисттик идеологиянын дүйнөгө келиши.

Ушул макалада жогоруда көрсөтүлгөн пункттарды майда баратынан бери түшүндүрмөкчү эмеспиз. Бирок, ушуну айтуу зарыл, өзгөрүү жасоодон максат оңдоо жана өзгөртүү киргизүү болуп калбашы, тескерисинче, кеңири көлөмдүү ыңкылаптык өзгөрүү болушу лазымдыгын түшүндүрүү керек. Ыңкылаптык түрдө өзгөрүү эски өкүмдар фикирлерди жана туйгуларды о.э. адамдардын ортосундагы алакаларды тартипке келтирип жаткан түзүмдү өзгөртүү о.э. коомдо жаңы фикирлерди жана туйгуларды пайда кылып т.а. түзүмдү орнотуу менен болот. Расуллалах ﷺ мына ушундай өзгөрүүнү ишке ашырган жана бул Аллах Тааланын:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ ۗ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ ۗ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَّالٍ﴾

«Аныгында бир коум өздөрүн өзгөртүшмөйүнчө Аллах алардын абалын өзгөртпөйт. Качан Аллах кандайдыр бир коумго балээ жиберүүнү кааласа, анда, аны кайтарууга болбойт. Жана алар үчүн Андан башка аким жок» [13:11]

деп айткан сөзүнө амал кылып ишке ашырыла турган шарый өзгөрүүнүн жалгыз тарыйкаты болуп калды. Айрым кишилер ойлогондой, мындай өзгөрүү жеке адамдардын өзгөрүшү эмес, жамааттык өзгөрүү болот. Себеби, аяттагы "قوم، يغيروا، بأنفسهم" сөзүнүн ар бири жамъ (көптүк) иретинде келген. Расуллалах ﷺ мына ушундай өзгөрүүнү ишке ашырган. Ал эң оболу өзүн, кийин сахабаларды өзгөрттү жана Мекке коомунда сахабалардан уюм түздү. Кийин бул уюм Мекке коомуна каршы чыгып, алардын кудайларын айыптай баштады, мушриктердин арзууларын акмактык деди о.э. экономикалык, социалдык жана башка түзүмдөрдү сындады. Ал акыйда жана мыйзамчылык маселесинде альтернативаны сунуштоо менен бирге, булардын баарын Ахыретке байлады. Эгер, биз ушул аяттарды үйрөнүп чыксак о.э. аларга өзгөрүүнү каалаган кишинин көзү менен карасак, буларды ачык көрө алышыбыз мүмкүн:

﴿إِنكُم مَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصْبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَرِدُونَ﴾

«Силер да, Аллахтын ордуна сыйынып жаткан буттарыңар да тозоктун отундарысыңар. Силер ага түшүүчүсүңөр» [21:98]

﴿وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ﴾﴾

«Тируүлөй көмүлгөн кыздан кандай күнөө себептүү өлтүрүлгөнү суралганда» [81:8-9]

О.э. Набий ﷺдын өзгөрүү амалиятына байланыштуу болгон бир нече окуяларда айткан сөздөрүн тыкыр үйрөнсөк, өзгөртүү амалияты жамаий иш экенин о.э. бул вазыйфа жеке адамдардын мойнуна эмес, жамааттын мойнуна түшүшүн көрөбүз.

Ибн Аббас Али ибн Абу Талибдин мындай дегенин риваят кылат: «Аллах Азза ва Жалла Пайгамбарга өзүн араб урууларына туш кылууну (тааныштырууну) буйруганда, мен жана Абу Бакр аны менен бирге Минага барып, арабдар чогулган жайга чейин бардык...». Ушул хадистин аягында келишинче, Расуллалах ﷺ өзүн Бани Шайбан уруусуна тааныштырган соң, Мусанна ибн Харис мындай деген: «Сен чакырып жаткан бул ишти падышалар жаман көрөт. Биздин Кисрого чабуул кылбоо жана ага кол салгандарга баанек бербөө тууралуу аны менен келишимибиз бар. Эгер кааласаң арабдардын суусуна чейинки жайда сени коргоп, жардам беребиз». Набий ﷺ ага жооп катары мындай деди:

«مَا أَسَأْتُمْ بِالرِّدِّ إِذْ أَفْصَحْتُمْ بِالصِّدْقِ، إِنَّ دِينَ اللَّهِ لَا يَنْصُرُهُ إِلَّا مَنْ أَحَاطَهُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ»

«Жаман жооп бербедиңер, туурасын айттыңар. Анткени, Аллахтын динине аны ар тараптуу курчап алган киши гана жардам бере алат». (Бул хадисти Байхакий «Далаил» китебинде риваят кылган жана Хафиз ибн Хажар аны хасан хадис деген).

Мусаддад Яхядан, Яхя Исмаилден, Исмаил Кайстан, Кайс Хаббаб ибн Араттан риваят кылган хадисте Хаббаб айтат: «Расуллалах ﷺ чапанын жаздык кылып жатканда, биз ага арызданып: «Биз үчүн жардам сурабайсызбы? Биз үчүн дуа кылбайсызбы?», - дедик. Буга жооп кылып Расуллалах ﷺ айтты:

«قَدْ كَانَ مِنْ قَبْلِكُمْ، يُؤْخَذُ الرَّجُلُ فَيُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ، فَيُجْعَلُ فِيهَا، فَيُجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُجْعَلُ نَصْفَيْنِ، وَيُمَشَّطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ حِمِّهِ وَعَظْمِهِ، فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ. وَاللَّهِ لَيَتِمَّنَّ هَذَا الْأَمْرُ، حَتَّى يَسِيرَ الرَّكَّابُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتِ، لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ وَالذَّنْبَ عَلَى عَنَمِهِ، وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ»

«Силерден мурункулардын доорунда киши кармап алынып келип, ага аң казылат эле, кийин ушул аңга түшүрүлүп, араа менен башынын ортосунан экиге бөлүп ташталчу. Темир тарактар менен таралып, эти сөөгүнөн ажыратылчу. Бирок, бул нерсе аны дининен кайтара албаган. Аллахка ант болсун, албетте Аллах бул ишти аягына жеткирет. Мына ошондо Санъадан Хазрамавтка жол алган атчан эч нерседен коркпой беймарал бара турган болот. Ал Аллахтан жана койлорун

карышкыр жеп кетишинен гана коркот. Силер болсо, шашып жатасыңар». (Бухарий риваяты).

Ибн Исхак айтат: «Ансарлар экинчи акаба байъаты үчүн топтолушканда Аббас ибн Убада ибн Назла: «Бул кишиге эмне үстүндө байъат берип жатканыңарды билесиңерби?», - деди. Алар: «Ооба», - деп жооп беришти. Ал айтты: «Силер бул кишиге кызыл-кара түстүү адамдарга каршы согушуу үстүндө байъат берип жатасыңар. Эгер, мал-дүйнөнөргө зыян жетип, улууларыңар өлтүрүлгөндө, силер ал кишини таштап кетүүнү ойлоп жаткан болсоңор, байъатты азыртадан токтоткула. Себеби, мындай кыла турган болсоңор, Аллахка ант, бул нерсе бул дүйнө жана Ахыретте шерменделик. Эгер, ал кишиге берген байъатыңарга – мал-дүйнөнөргө зыян жетсе да, улууларыңар өлтүрүлсө да – бапаа кылабыз деп ойлоп жаткан болсоңор гана байъат бергиле. Анткени, бул иш, Аллахка ант болсун, бул дүйнө жана Ахыреттеги эң жакшы амал». Ошондо, адамдар: «Биз малыбызга зыян жетип, улууларыбыз өлтүрүлсө да байъат беребиз», - дешти. Кийин Расулуллах ﷺ дан сурашты: «Я Расулуллах, эгер биз бапаа кылсак, бизге кандай сыйлык болот?». Расулуллах ﷺ кадыржамдык менен «Бейиш» деп жооп берди».

Бул жана башка көптөгөн нусустар үч нерсени түшүндүрөт:

1 – Фикирлөө шарый болушу لازым. Ал мантыкка, вакиъликке, илимий аксиомаларга жана фикирлөөнүн башка тарыйкаттарына негизделбеши керек.

2 – Фикирлөө тарыйкаты жамай болушу, индивидуалдуу (жеке адамдарга чектелген) болбошу лазым.

3 – Өзгөрүү аракеттери жана анын баскычтары бири-бирин толуктоочу жана бири-бирине байланган болушу лазым. Ал уюшпаган абалда, даярдыксыз болбошу керек.

Ошондуктан, шарый шарттарга ылайык аткарыла турган өзгөрүү амалиятына бардык мусулмандардын катышуусу талап кылынат. Т.а. мусулмандар Пайгамбарлык минхажы негизиндеги экинчи рошид Халифалыктын тикеленишине алып баруучу өзгөрүүнү ишке ашыруу үчүн, Набий ﷺ ишке ашырган биринчи натыйжалуу өзгөрүү тарыйкатына ылайык иш тутуулары лазым. О.э. мусулмандардан Батыш фикирлеринен баш тартуу талап кылынат. Себеби, Батыш фикирлери аларды курчап алып, шарый өзгөрүү тарыйкатынан буруп салды. Кала берсе, араб жана ажам саткындары Усманий Халифалыкка каршы ыңкылап кылып,

биринчи терс өзгөрүү амалиятын ишке ашыргандан кийин мусулмандар өзгөрүү жөнүндө жөнөкөй фикирлөөдөн да куру карып калышты.

Экинчи натыйжалуу өзгөрүүнү ишке ашырууга кадам таштаган жаштар ушул акыйкаттарды түшүнүп жетүүлөрү лазым.

1 – Капиталисттик хазарат кризис жакасында турат, либерализм болсо бүткүл адамзатка балээлерди жана кыйроолорду алып келгендиктен наалатка учурады.

2 – Батыш саясатчылары эки коркуу ортосунда жашап жатат: биринчи коркуу капиталисттик идеологиянын кулашы болсо, экинчи коркуу Исламдын дүйнө жетекчилигине кайтышы. Азыркы баскыч Батыш хазаратынын кулашы жана Аллахтын урухсаты менен Ислам хазаратынын бийиктөө баскычы.

3 – Биз режимдерди өзгөртүүнү гана эмес, дүйнөнү өзгөртүүгө умтулуп жатабыз. Ошондуктан, бул баскыч оор болушу жана убакыттын созулуп кетиши таң калычтуу эмес. Бул өзгөрүү Батыштын фикирлөө тарыйкатынан азат болууну жана исламий фикирлөө тарыйкатына чектелүүнү талап кылат. Буга фикирлөөсүн ушул тарыйкатка негиздеген, мүчөлөрүн ушул тарыйкат негизинде калыптандырган хизб гана кудуреттүү болот. Себеби, исламий фикирлөө тарыйкаты даъватты жеткирүүчү жана мамлекет ишмери катары калыптанган хизб жигиттери вужудунун ажырагыс бир бөлүгү болот. Алар Набий ﷺ жана анын сахабалары дардан үлгү алган даъватты жеткирүү аракетин улантышат.

4 – Исламий Уммат катары биз умтулуп жаткан өзгөрүү Пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалыкты карйа тикелөө үчүн олуттуу аракет алып барууну өз ичине алат. Анткени, Халифалык Исламды өзүнүн дүйнө карашынын, вужудунун жана жихаздарынын негизи катары кабыл алат о.э. Аллахтын жолунда жихад кылуу аркылуу Исламды бүткүл дүйнөгө хидаят жана нур катары жеткирет.

5 – Жеңиш жалгыз Аллахтын колунда, Аллах аны каалаган пендесине качан жана каерде берүүнү кааласа берет.

﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

«Нусрат күч-кудурет жана даанышмандык ээси болгон Аллахтын алдынан келет» [3:126]

Сөзүбүздүн соңунда биз мусулман жаштарды өзгөрүү жөнүндө фикирлөө тарыйкатын бекем кармоого чечим кылууга о.э. рошид Халифалык мамлекетин тикелөө үчүн олуттуу аракет алып барып

жаткандар менен бирге аракет алып барууга чакырабыз. Анткени, Халифалык мусулмандардын бүгүнкү абалын өзгөртүүгө, азаптуу күндөрүн бактылуу күндөргө айлантууга, бүткүл адамдарды караңгылыктан нурга алып чыгууга кепил. Бул чакырыкка жооп берген калыс мусулмандар билип коюшсун, эгер алардын иши биринчи сахабалардын ишине ылайык болсо, алардын ажры сахабалардын ажрынан элүү эсе көп болот. Утба ибн Газвандан риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтат:

«إِنَّ مِنْ وِرَائِكُمْ أَيَّامَ الصَّبْرِ، لَلْمُتَمَسِّكِ فِيهِنَّ يَوْمَئِذٍ بِمَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرٌ خَمْسِينَ مِنْكُمْ. قَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَوْ مِنْهُمْ؟ قَالَ: بَلْ مِنْكُمْ»

«Силерден кийин сабыр күндөрү келет, ал күндө силер кармаган нерсени бекем кармаган кишинин ажры силердин элүүнөрдүн ажрыңарга тең болот. Сурашты: «Оо Аллахтын пайгамбары, алардан элүүсүнүн ажрыбы?». Пайгамбар ﷺ айтты: «Тескерисинче, силердин элүүнөрдүн ажры». (Бул хадисти Албаний сахихтер силсиласында келтирип, сахих деген).

﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ ۗ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Аллах Өз ишинде үстөмдүк кылуучу бирок, адамдардын көпчүлүгү билишпейт» [12:21]

﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۗ قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَرِيبًا﴾

«Алар: «Ал качан болот?», - деп (сурашат). Балким, жакында болоор, деп айткын!» [17:51] □

ТЕКТИК ДИСКРИМИНАЦИЯ ЖАНА АК ТҮСТҮҮ АДАМДЫН ҮСТӨМДҮГҮ – КАПИТАЛИСТТИК БАТЫШ ХАЗАРАТЫНДА БЕКЕМ ОРНОШКОН ТҮШҮНҮК, БУЛ ТҮШҮНҮК АНЫН КУЛАШЫНА АЛЫП БАРАТ

Сажида Иззуддин – Триполи, Шам

«Мен дем ала албай жатам» – бул Америка демократиясынын чыныгы жүзүн көрсөткөн сөз. Америка өз тарыхында эч качан жер жүзүндөгү тынчтык элчиси болбогон, адамдарга изгилик лып келбеген жана алардын ортосунда адилет орнотпогон. Ал мамлекет катары калыптанбай жатып, башка тектеги адамдарды кемсинтиши жана зулум кылышы менен өз атына көө сүрткөн. Анын жийиркеничтүү идеологиясынын курманы болгондордун биринчиси өлкөнүн түпкү калкы болгон кызыл түстүү индейлер болду. Алар туш болгон массалык кыргындар натыйжасында өтө аз сандагы индейлердин калгандыгы бүгүнкү күнгө чейин Кошмо Штаттардын саясатынын ырайымсыздыгына тирүү күбө болуп калууда... Америка башка адамдарга карата текчилдик мамилесин эч качан жашырбаган. Бүгүнкү күндө Америка мектептеринде Дарвин назариясы окутулат. Бул назарияга ылайык, ак түстүү адам биринчи эволюцияга кабылгандыктан башка адамдардан өнүккөн, ал эми, кара түстүү адам өз түзүлүшүндө, мисалы, бешенесинин формасы, жалпак мурду жана түсүнүн каралыгы жагынан айбандарга жакыныраак. О.э. бул назарияда жогорку тектер төмөн тайпадагы тектерди кырып жок кылуу аркылуу гана өнүгүүнү уланта алышат деп айтылат... Дарвин өзүнүн «Адамзаттын келип чыгышы» деген китебинде минтип жазат: «Эгер, кылымдар менен салыштырсак, жакынкы келечекте адамдардын маданияттуу тектери бүткүл дүйнөдөгү жапайы тектерди дээрлик жок кылат жана аларды өзгөртөт».

Америка француз философу, «Мыйзамдар руху» китебинин автору Монтескьёнун фикирлеринен алыс эмес. Ал өз итебинде мындай деп жазат: «Кара түстүүлөрдү кул кылууга биздин акыбыз бар. Европа калктары Американын түпкү калкын жок кылышкандан кийин алардын алдында ушул кең майдандарды өздөштүрүүдө Африка калктарынан пайдалануу үчүн аларды кул кылып алуудан башка тандоо жок. Башынын чокусунан бутунун астына чейин кара болгон бул калктар пайдаланыла турган куралдан башка нерсе эмес. Кудурети улуу Кудайдын мындай кара түстөгү денеге дурус жанды киргизүүсү мүмкүн эмес». Уэбстер сөздүгүндө «кара»

сөзүнүн маанисине карагыла: «Кара – өтө жийиркеничтүү, ыглас, карамүртөз, балээнин себепкери».

Ушуларга негизделип, тектик дискриминация Батыш маданиятынын ажырагыс бөлүгү деп айта алабыз. Шейх Такийюддин Набаханий «Ислам түзүмү» китебинде мындай дейт: «Адам турмуш жөнүндөгү түшүнүктөрүнө ылайык турмуштагы жашоо таризин калыптандырат. Мисалы, адам өзү жактырган адам жөнүндөгү түшүнүктөрү анын ушул адам менен боло туган мамилесин калыптандырат. О.э. ал жактырбаган адам жөнүндөгү түшүнүктөрү да бул адамга карата мамилесин белгилейт. Өзү тааныбаган, ал жөнүндө эч кандай түшүнүккө ээ болбогон адамга карата мамиледе да адамдын түшүнүктөрү негизги орунду ээлейт. Демек, адамдын жашоо таризи анын түшүнүктөрүнө байланышуу». Бул сүйлөм Америка коомундагы тектик дискриминациянын вакиълигин түшүндүрүп берет. Америкалыктардын турмушундагы тектик дискриминация Америка коомунда терең орношкон түшүнүктөргө байланыштуу. Алардагы текчилик туура эмес жаңылыштык гана эмес, ал бекем орношкон жалпы түшүнүк.

Америкада жүз берип жаткан окуялар туура эмес саясаттын о.э. кылмышкерлердин кылмышынын жана акимдердин бузгунчулугунунун гана натыйжасы эмес, ал идеологиянын жараксыздыгынын натыйжасы. Кулоо алдында турган бул идеология ички жана тышкы проблемаларга кабылып жатат. Тышкы проблема коронавирус жайылышынан жана эл аралык талаштардын турган болсо, ички проблема ак түстүүлөр менен баша тектер ортосундагы тектик бөлүнүү, байлар менен башка адамдар ортосундагы класстык бөлүнүү о.э. оңчулдар менен солчулдар ортосундагы фикирий бөлүнүүдөн турат. Америка шек-күмөнсүз капиталисттик идеологияны көтөрүп чыккан эң көзгө көрүнгөн мамлекет. Бүгүнкү күндө проблема идеологиялык экендигин америкалыктар өздөрү моюнга алышууда. Дональд Трамптын өзү: «Биз ачууланган аламан демократиябызды кыйратуусуна жол бербейбиз», - деди. Кошмо Штаттардын көчөлөрүндөгү демонстранттар Трамп итикад кылган капитализмге итикад кылышат. Эгер, проблема уланып күчөсө, идеология бүтүндөй кыйрашы мүмкүндүгүн демонстранттар да билет.

Бирок, бул, Америкада жүз берип жаткан окуялар Батыш идеологиясын же хазаратын кулатууга багытталган дегени эмес. Себеби, демонстранттар альтернатива идеологияга же башка

түзүмгө ээ эмес. Мусулмандардан башкасы чыныгы өзгөрүүнү жүзөгө чыгара турган альтернативалык идеологияга ээ эмес. Бирок, Америка коронавирус пандемиясынан, текчилдик жана коомдогу бөлүнүүлөр себеб болгон кризистерден азап тартып жатат. Эгер, коронавирус пандемиясы Америка экономикасын нугунан чыгарды деп айтыла турган болсо, экономика коронавирус пандемиясынан мурун эле нугунан чыккан эле. Коронавирус пандемиясы жаранга коркунуч туудуруп жаткан болсо, текчилдик режимге коркунуч салууда. Буга Америкада жүз берип жаткан окуялардан күбө болуп жатабыз жана бул окуялар ушул жийиркеничтүү хазараттын кыйрашынын кабарчысы.

Такийюддин Набаханий рахимахуллах айтышынча, Американын ыдырашы үчүн үч фактор жетиштүү. Бул факторлордун экөөсү ички фактор болсо, бирөөсү тышкы фактор. Ички факторлор: ак түстүүлөр менен кара түстүүлөр ортосундагы текчилдик о.э. штаттардын бөлүнүп, эгемендүү болууга умтулушу. Тышкы фактор болсо, доллар деңгээлинен түшүп, жергиликтүү валютага айланышы. Америкада бүгүнкү күндө жүз берип жаткан окуялар бул түрдөгү окуялардын биринчиси да, акыркысы да эмес. Такийюддин рахимахуллахтын сөздөрү илим-идирекке негизделип айтылган сөздөр. Ал жүз бериши жана бул ири мамлекеттин вужудуна коркунуч сала турган факторлорду айтты. Бүгүнкү күндө ушул факторлордун бири т.а. текчилдик активдешкенине күбө болуп жатабыз.

Келгиле, текчилдиктин массалык маалымат каражаттарында ачкыталып жаткан башка бир көрүнүшүн карап чыгалы. Америкада ак түстүүлөрдүн таза, өнүккөн кварталдары бар. О.э. кара түстүүлөрдүн үчүнчү дүйнө мамлекеттериндеги урандыларын эске салган кварталдары бар. Жана ак түстүүлөрдүн перзенттери үчүн атайын мектептер, кара түстүүлөрдүн перзенттерине үчүн атайын мектептер бар. Кара түстүүлөр арасындагы жумушсуздук ак түстүүлөрдөн үч эсеге көп. Америка эркиндик, адилет жана тең укуктуулук сыяктуу ураандары менен мактанып келе жаткан болсо да, ак түстүүлөр арасында кара түстүүлөргө карата терең тамыр жайган текчилдикти жок кыла албады. Американын ак түстүү жараны кара түстүү жаранга туш келсе, ага карата текчилдикти көрсөтүү мүмкүнчүлүгүн колдон чыгарбайт. Америка коому азап тартып жаткан башка проблемалардын жаралышынын негизги себепчиси текчилдик назариясы бар экендиги. Ошондуктан, кара

түстүүлөр коомунда жакырчылык, жумушсуздук, илимий деңгээлдин төмөндүгү, кылмыштуу топторго кошулуу жана баңгизаттар соодасы менен алектенүү абалдары көп учурайт. Себеби, алардын жашоо шарты төмөн болуп, оор жакырчылыкта жана изоляцияда жашашат. Кара түстүүлөрдөн айыпсыз кишилердин өлтүрүлүү абалдары кырдаалды дагы да татаалдаштырып, алар ак түстүүлөргө караганда көбүрөөк текчил болуп калышууда. Себеби, кара түстүүлөр да ошол жийиркинчтүү капиталисттик системанын ичинде жашашат. Ушул тектик дискриминация капиталисттик идеология табытына кагыла турган кезектеги мык болушу да мүмкүн.

Кара түстүүлөр жана бүткүл адамзат үчүн Исламда гана нажат бар. Кайрымусулмандар тектик дискриминация өкүмдар болгон абалды түп тамырынан өзгөртүү мүмкүнчүлүгүнө ээ эмес. Ислам гана арабдар менен аямдар ортосунда адилетти орнотот, ак түстүү менен кара, сары жана кызыл түстүүлөр ортосундагы айырманы жок кылат. Пайгамбарлар саййиди Мухаммад ﷺ Мекке фатх кылынган күнү Билал Хабашийге урмат көрсөтүп: «**Кир, эй Билал! Сенден башка бир да киши Каъбанын ичинде мени менен бирге намаз окубасын**», - деди. Ислам калктарды жана тектерди айырмалабастан, аларды өз казанында кайнатып бириктирет. Ал тургай, биз бүгүнкү күндө оор артта калууну башыбыздан өткөрүп жатсак да, мунун таасирин дагы эле сезип жатабыз. Батышта кара түстүүлөр башынан өткөрүп жаткан дискриминация аларды мусулмандар менен кайгысын бөлүшүүгө, өз коомуна жакындашууга караганда мусулмандарга жакындашууга үндөдү. Батыш мусулмандарды өз коомуна ассимиляция кылуу үчүн түрдүү айла-амалдарды ишке салган болсо да, ал мунун өтөөсүнөн чыга албады. Тескерисинче, Батыш кара түстүүлөр арасында өз тарапкерлерин жоготту. Себеби, мусулмандар Америка коомундагы кайрымусулмандарды, алардын катарында, кара түстүүлөрдү өздөрүнө тартышат. Баңгизат айыбы менен камакка алынган кара түстүүлөдүн көпчүлүгү камактан мусулман болуп чыгышууда. Анткени, алар Ислам идеялары үчүн камакка алынган мусулмандар менен сүйлөшүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болушууда.

Батыш хазараты текеберленип, зулум кылган, кийин Аллах аларды жок кылган хазараттардын биринчиси эмес.

﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ﴾

«Ошондо, аларга асман да, жер да ыйлаган жок жана аларга мөөнөт да берилбеди!» [44:29]

Батыш хазараты мурдагы хазараттар сыяктуу фикирлеп кылымдар бою сакталып каламын деп ойлоодо. Ушул себептен улам, ал өзүнүн туруктуу сакталып калышын кепилдөө үчүн кеңейүүгө жана башка өлкөлөр үстүнөн мүмкүн болушунча көбүрөөк өкүмдарлыкты орнотууга аракет кылууда. АКШ сенатында Индиана штатынын өкүлү болгон Альберт Бевериж айткан ушул сөздөр Америка текебердүүлүгүн ачык билдирет: «Тартипсиздик болгон жайда тартип орнотуубуз үчүн Кудай бизди бүткүл дүйнөгө устат кылды. Эски жапайы калктарды башкаруу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуубуз үчүн бизди башкарууга ылайык көрдү. Эгер, ушул күч болбосо бүткүл дүйнөнү жапайылык жана караңгылык курчап алат. Бүткүл дүйнөнү жаңылоого жетектешибиз үчүн Кудай Америка калкын башка калктардан өзгөчөлөнгөн калк катары тандады». Американын мурунку мамлекет катчысы Мадлен Олбрайт интервьюлардын мындай деген: «Бул ааламда жалгыз улуу күч – бул Кошмо Штаттар».

Мурдагы мамлекет катчысы Колин Пауэлл 11-сентябрь окуяларынан кийин мындай деген: «Биз бүгүнкү күндө улуу күчпүз. Биз бүгүн эл аралык сахнадагы негизги оюнчубуз. Биз бүгүн бүткүл дүйнөгө жоопкер экендигибиз жана бүткүл дүйнөнү курчап алган кызыкчылыктарыбыз жөнүндө ойлошубуз керек». Бул сөздөрдөн улам, Трамп текеберленген Америка саясатчыларынын биринчиси эмес экенин баамдайбыз. Трамп бир нече күн мурун: «Биз ачууланган аламан демократиябызды кыйратуусуна жол бербейбиз», - деп Фиръавндын сөздөрүн эске салды:

﴿قَالُوا إِنْ هَذَا لَسَاحِرٍ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثَنَّى﴾

«Айтышты: «Албетте бул экөө өз сыйкырлары менен силерди жериңерден чыгарууну жана өтө сонун жолуңарды жоготууну каалаган сыйкырчылар»» [20:63]

Текебердик, Аллахтан жана адамдардан өзүн чоң коюу – ар кандай заман жана мекендеги тогуттардын касиети. Куръани Каримде келишинче, Фиръавн мындай дейт:

﴿مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾

«Мен силерге өзүм каалаган-туура көргөн нерсени көрсөтүп жатамын жана мен силерди туура жолго гана жетектеймин»

[40:29]

Бул согушу учурунда Ак үйдүн расмий сүйлөөчүсү: «Биз нефтини арабдардын жерине жайгаштырган Кудайдын катасын оңдогону келдик», - деген. Келиңиздер, Ал-Ваъй журналындагы Америка хазаратынын акыйкатын сыфаттап берген макаладан үзүндү келтирип өтөйүн. Макалада мындай делет: «Америка хазараты тышынан караган кишини суктандыра турган даракка окшойт. Бирок, анын бул көрүнүшү алдамчы болуп, ичинде курт-кумурскалар жашайт жана алар анын денесин, тамырларын, бутактарын жана жалбырактарын кемирет. Бул хазарат дүйнөгө алып келген кризистерге учураганда кулайт. Кийин, Батыш аны тебелеп жок кылат. Америка коомунда бул абал бүгүн жүз бербесе да, Аллах кааласа жакында жүз берет...». Макалада дагы мындай делет: «Америка маданияты бекем пайдубалы болбогон имаратка окшойт. Ал өзүн бир аз токтотуп, өзү негизделген ахлакый нормаларды жана социалдык өлчөөлөрдү кайра карап чыгууга муктаж. Америкалык муфаккирлердин бири ушул сөздөрү менен туура айткан: «Эгер биз аң-сезимдүү түрдө аракет кылбасак, тарых бизди адамды айга чыгарган, жылдыздар согушунда биринчиликти колго алуу үчүн күрөшкөн, ошол эле убакта, баткакка баткан муун катары эстейт»».

Эй мусулмандар, Батыш маданиятына алдангандар үчүн аны, анын идеологиясын жана хазаратын четке кагуунун убагы келди. Мусулмандар нажат Исламды колдоно турган адилеттүү мамлекетте экенин түшүнүп жетиши لازым. Бул мамлекет аларды да, бизди да азиз кылат жана бизди Аллах Куръанда сыфаттаган эң жакшы Умматтык макамына кайра алып чыгат.

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾

«Адамдар үчүн чыгарылган умматтардын эң жакшысы болдуңар»

[3:110]

Башкалардан мурда өз коомуна турмуштун ачуулугун жана зулумду таттырган Батыш хазаратына дагы көбүрөөк айкындык киргизүү – даъватты жеткирүүчү катары биздин вазыйфабыз. Бул жолдо Аллах биздин жардамчыбыз. □

**БАТЫШ МАССАЛЫК МААЛЫМАТ КАРАЖАТТАРЫНЫН
ИСЛАМИЙ ХАЗАРАТТЫ БУЗУП КӨРСӨТҮҮДӨГҮ РОЛУ.
ХАЛИФАЛЫК АГА ЧЕКИТ КОЁТ**

Абдуллах Казы – Яман

Ислам жана мусулмандар туш болуп жаткан акааратоолор башка дин, маданият жана калктар тарыхында дээрлик учурабаган. Ошондуктан, биз ишеним менен айта алабыз, эгер бул тынымсыз акаараттоолор бирер хазаратка, же маданиятка, же динге каршы багытталганда, алар жок болуп кетмек. Ыхтымал, массалык маалымат каражаттары Ислам жана мусулмандар жөнүндө таратып жаткан кабарларды күзөткөн киши исламий хазарат бир канча көрүнүштө бузуп көрсөтүлүп жатканын байкаган чыгар. Бул көрүнүштөр Ислам жөнүндө туура эмес пикир берүүдө о.э. батыштык адамдын жүрөгүндө Исламга душманчыл урукту эгүүдө массалык маалымат каражаттары кандай даражада роль ойношун көрсөтүп берет. Бул көрүнүштөр ушул пунктарда камтылган:

- Ислам – зомбулук, террор жана согуш дини.
- Ислам кылыч күчү менен жайылган, Исламда канааттанууга жана фикир жүргүзүүгө орун жок.
- Ислам – ата-бабалардын, артта калган жана шахваний дин.
- Ислам аял кишини кемсинтет, ага зулум кылат о.э. аял менен эркекти тең көрбөйт.
- Исламий коом жапайы жана артта калган коом.
- Ислам дин мыйзамдарын бузган кишилерди өлтүрүүнү буйруйт.
- Ислам – мыйзамдары жана түзүмдөрү ырайымсыз дин.
- Исламда аял кишинин укугу жок.

Ал тургай, батыштыктардын жүрөгүндөгү Исламга каршы душмандык башка уюм жана булактар тарабынан пайда кылынып күчөтүлсө да, массалык маалымат каражаттары бул душмандыктын калыптанылыша салым кошкон эң кооптуу институт болуп эсептелет. Себеби, медиа институттары, алардын таасир күчү жана мүмкүнчүлүктөрү кеңири болуп, натыйжада батыштыктар андан таасирленет. Бул болсо, батшытыктардын назарында мусулман Чыгышына карата терс элести пайда кылат.

Албетте, Батыштын бардык маалымат каражаттары мусулмандар жөнүндө терс көрүнүштү пайда кылууга жана таратууга тартылышкан, гезит, радио, телевидение, кино, интернет жана башкалардын айырмасы жок.

Кино индустрия

Көзөмөл астындагы маалымат каражаттары фикирди чырайлуу кылып көрсөтүүдө жана канааттануу пайда кылууда үлкөн кудуретке ээ. Азыркы күндө кино индустрия коомдук фикирди калыптандырууга салым кошкон эң маанилүү каражаттардын бири болуп эсептелет.

Ал тургай, кинодо көрсөтүлүп жаткан нерселер куру кыял жалган о.э. Батыштын сакафаий жана идеологиялык кызыкчылыктарына кызмат кылган адаштыруудан турса да, коомдук фикирге таасир кылууда о.э. түрдүү көрүнүштөргө байланыштуу ахлакый баалуулуктарды жана өлчөөлөрдү калыптандырууда ал маанилүү орунга ээ.

Радио жана телевидение

Шек-күмөнсүз, айрым радио, телеканалдарды күзөткөн киши ал жердеги көрүнүш кинодогудан айырмаланбашын билет. Исламий ойгонуу акыркы кездерде түрдүү Батыш чөйрөлөрүнүн көңүлүн өзүнө бурду. Натыйжада, бул абал Батыш медиасынын исламий кыймылдарга, өзгөчө, маддий (материалдык) иштер менен алектенген кыймылдарга каршы дагы да борборлошушуна алып келди. Медиа исламий таалим-тарбия согушка, ойрондулукка жана жардыруу амалияттарына үгүттөйт деп маалымат таратты.

Фалестиндеги жихадий кыймылдар менен баскынчы сионист вужуду ортосундагы күрөштү ачыктаган көпчүлүк Батыш радио жана телеканалдарда мына ушундай кара ниет багыт бар экенин көрөбүз. Анткени, фалестиндиктерге карата канчалык жырткыч кыргындар ишке ашырылып жатканына карабастан, бул медиалар яхудий вужудун жапа чеккен тарап кылып көрсөтүп келет. Ал эми, өз жерин жана баалуулуктарын коргоп жаткан фалестиндиктер кан төгүүгө өч террорист катары көрсөтүлөт. О.э. «Израиль» өз калкын коргоо үчүн аларды жок кылып жатат деп айтышат. Ошондуктан, Батыштагы радио жана телеканалдар Исламды зомбулук жана терроризмге байлап көрсөтөт.

Гезит жана журналдар

Бул жерде Батышта чыккан гезит жана журналдарда «исламофобиялык» багыт бар экендигине далалат кылган айрым макалалардагы жана башкы беттердеги ишара кылуу менен чектелебиз: «Исламий жек көрүүнүн тамырлары», «Жарылышы мүмкүн болгон Ислам бомбасы», «Кытай да Исламдан тынчсызданууда».

Айрым чет элдик гезит жана журналдардагы мусулмандар менен яхудийлер ортосундагы алака жөнүндө жазылган нерселерди күзөткөн киши бул басма сөздөр баскынчы вужудга тарапкер экенин көрөт. О.э. исламий коом жөнүндө жаман көрүнүштү таратып жатканын билет. Батышта чыккан гезит жана журналдар баскынчы сионист вужудду минтип сүрөттөйт: «Ал эгемендүү мамлекет, бар болууга тарыхий акысы бар», «Ал хазарий, тарыхий жана сакафий жактан Батыш вужудуна байланган», «Анын мусулмандарга каршы аракеттери (өзүн коргоо болгондуктан) моралдык жана гумандуулук жактан акталат».

Доверти жана Уорден деген эксперттер «Нью-Йорк Таймс», «Вашингтон Таймс», «Кристиан Сайенс монитор» жана «Уолл стрит жорнал» гезиттеринин макалаларын изилдешкен. Бул гезиттердеги жалпы багыт «Израилди» кол салуучу араб мамлекеттери курчап алган мамлекет катары көрсөтүлөт. О.э. бардык тараптан курчалган душмандарга каршы күрөшүп жаткан «бечара» мамлекет катары көрсөтүлгөн.

Жарыялар

Көпчүлүк мусулмандар Батыш медиасы исламий дүйнө жөнүндө таратып жаткан терс көрүнүш гезит жана журналдарга гана чектелип калбаганын, реклама жана жарыяларды ээлеп алганын билишпейт. Товар жана кызматтар мусулмандарды жана алардын итикадын маскаралоо аркылуу таратылат. Бул болсо, Батыштын Ислам жана мусулмандарга каршы медиа өкүлдөрү капыстан келип калган кишилер эмес, жакшылап үйрөтүлгөн кишилер экенин түшүндүрөт. Ыхтымал, реклама жана жарыялардын таасири кинофильм, теле көрсөтүүлөр жана билдирүү сыяктуу материалдардан таасири аз эмес. Бул шек-күмөнсүз төмөндөгү бир нече себептерге барып такалат:

- Рекламада ыр, музыка, таасирдүү үндөр жана алдоочу аракеттер пайдаланылат. О.э. өнөр жай жана кино жылдыздарына таянат, бул болсо, алардын таасирин жана көлөмүн күчөтөт.

- Реклама кабарлары көбүнчө кыска түшүндүрүү жана жалгыз максатка багытталган болот о.э. алар тынымсыз кайталанып көрсөтүлүшү менен өзгөчөлөнүп турат. Бул болсо, тыңдоочунун эсине мөөрлөп коюлушун жеңилдетет, натыйжада тыңдоочу аны эсинен чыгарбай турган болот.

- Көбүнчө реклама материалдары күчтүү салмакка ээ маалымат уюмдарынын багытына ылайык аракет кылат. Бул болсо, ошол материалдар менен алектенгендер көп экенин түшүндүрөт.

Батыш медиасындагы соода-сатык рекламаларында мусулмандардын акааратталышы токтоосуз уланып жатканына карабастан, бул тармакта алып барылган изилдөөлөр дээрлик жок. Бул болсо, ушул темага олуттуу көңүл буруу зарылдыгын талап кылат. Биз үчүн ушул окуяларга сереп салып, аларга мамиле билдирүүбүз керек. Батыштын айрым маалымат каражаттарында көрсөтүлүп жаткан нерсени күзөткөн киши көптөгөн үгүт көрүнүштөрүнө күбө болот. Бул үгүттөр Батыштын Ислам жана мусулмандарга карата душманчыл көз карашын чагылдырат.

Карикатуралар

Көпчүлүк адамдар Даниянын «Jyllands Posten» гезитинде 2005-жылы чыккан карикатура сүрөттөрдөн тартып Исламды акаараттоо башталды деп ойлошот. Бул ката. Себеби, Батышта Ислам жана мусулмандарды акаараттоодо карикатурадан пайдалануу андан бир нече жыл мурун эле башталган. Ушул теманы – айрыкча акыркы убактарда – күзөткөн киши айрым Батыш маалымат каражаттары мусулмандардын туйгуларын жана баалуулуктарын акаараттоого чоң этибар берип жатканын көрөт.

Бул сүрөтчүлөр көбүнчө Батыштагы Исламда кооп-коркунучтан башкасын көрө албоо оорусуна чалдыккан вакиъликтен илхам алат. Бул вакиълик Батышка орто кылымдардан мурас болуп калган. Чиркөө жетекчилери ар кандай жолдор менен Европаны Исламдан жана Исламды Европадан алыстатууга аракет кылышты о.э. Ислам жана Пайгамбар ﷺ жөнүндө чындыктан алыс айың кептерди таратышты. Бул доорго келип чыгыштаануучулук мектеби да исламий чыгыштын тарыхын жана хазаратын жамандап көрсөтүштү. Ал эми, бул маселедеги эң кооптуу үчүнчү уюл т.а. мурдагы эки уюлдан таасирленген медиа исламий Чыгыш жөнүндө жаман элести пайда кылууда салым кошту.

Бул акаараттоолор Батыш өлкөлөрүндө конституцияда кепилденген фикир эркиндиги астында ишке ашырылууда. Бирок, вакиълик ушуну көрсөтүп жатат, тигилердеги фикир эркиндиги Ислам динин гана акаараттоодо. Бүгүнкү кылымдагы фикир эркиндиги башка тармактарга караганда көбүрөөк медиа тармакта көрүнүүдө. Сүрөтчү жана журналисттерге эркиндик берилиши

натыйжасында алар, айрыкча, араб жана мусулмандардын диний, моралдык жана хазарий өздүгүн акааратташууда.

Исламга каршы түшүнүктөр Европадан келген кресттүү баскынчылардын зээнинде пайда болду. Бул учурда Араб жарым аралында исламий акыйданын пайда болгонуна алты кылым болгон эле. Багдад жана исламий Андалусияны билген Европадагы жогорку тайпаны эсепке албаганда, Европанын көпчүлүк калкы ушул акыйданын өнүгүүсүнөн, жетишкендиктеринен жана көрүнүштөрүнөн кабардар эмес эле. Бул нерсе европалыктарды таң калтырган болсо, муну менен бирге мусулмандар жетишкен жана Европанын четинде жайгашкан Пирения жарым аралында гүлдөп өскөн хазарат доорунда андан пайдаланган жетишкендиктерине ичи тардык жана көрө албастык кылышты. Бул нерсе папа Орбан экинчинин 1095-жылы сүйлөгөн сөзүндө анык көрүнгөн.

Орбан экинчи өз сөзүндө мусулмандарды жер-асман Кудайына ибадат кылган кишилер деп сыфаттап, алар менен жарашып жана кызматташып сүйлөшүүсү لازым эле. Бирок, ал мусулмандарды буттарга ибадат кылган, момундарды азаптоодон уялбаган жана жерлерди мыйзамдуу ээси болгон христиандардан тартып алган баскынчы жырткычтар деп сыфаттады...

Албетте маалыматтар адамга таасир кылат. Себеби, адам фикирлөөдө аларга муктаж. Адам фикирлөө жараянында маалыматтарды вакыйга байлайт жана ал жөнүндө өкүм чыгаруу үчүн маалыматтарды сезүү органдары жардамында мээге көчүрөт. Маалымат каражаттары болсо, адамдардын фикирлөөсүнө таасир кылуу үчүн, туура же туура эмес болушуна карабастан, ар кандай маалыматтарды таратат. Маалымат каражаттары маалымат таратуу менен чектелбей, аларды акыйкатты чагылдырбай турган түрдө берет жана мунун таасири көбүрөөк болот. Мындан да кооптуусу тема жөнүндө адаштыруучу фикирлерди берет. Натыйжада, адамдар аны алып, алардын көпчүлүгү таасирленет. О.э. белгилүү бир коомдук фикирди пайда кылуу үчүн маалыматтарга жана фикирлерге канааттануу пайда кыла турган жетик ыкмалардан пайдаланат.

Ошондуктан, маалымат каражаттары кабарларды эч нерсеге аралашпай, куру өзүн таратып, адамдардын фикирлөөсүнө таштап койбойт. Маалымат каражаттары алардын артында турган мамлекеттердин о.э. кожоюндарынын көрсөтмөлөрү менен аракет

кылат. Алардын кожоюндары кафир болобу, малайбы же жалданмабы, айырмасыз, Исламга каршы күрөшүүдө.

Ушундан тыянак кылуу мүмкүн, Батыш маалымат каражаттары исламий өлкөлөрдөгү маалымат каражаттарын башкарат. О.э. алар Исламга, Ислам даъватчыларына жана Исламды бекем кармагандарга каршы күрөшөт. Батыш маалымат каражаттары таратып жаткан кабарларда жалган маалыматтар берет жана чындыкты бузуп көрсөтөт. Маалыматтардын бир тарабын ачыктап, башка жагын этибарсыз калтырат же чындыктын жарымын көрсөтүшөт. О.э. маалыматты бир тараптуу ачыктап жаткандар адаштырууга таянып, башка жагын жаман кылып көрсөтөт. Же бир жагына этибар берип, башка маанилүү жагын ачыктабайт. Батыш маалымат каражаттары бул согушта мусулмандарды, айрыкча, исламий башкарууну тикелөө үчүн аракет кылып жаткандарды жаман кылып көрсөтүү үчүн түрдүү терминдер жана аталыштарды тандап алынат.

Батыш тарыхчылары кресттүүлүк согуштарында алардын калктары кандай адаштырылганы жөнүдө жазышкан. Себеби, ал учурдагы бийликтер мусулмандарды бутпарас, жырткыч жана Байтул Макдисти таштандыга айлаткан кимселер деп сыфатташкан. Алардын рахибдери үгүттөө иштерин алып барганда жалганга таянышкан о.э. чиркөө менен союз түзгөн залым падышаларга моюн сунушу үчүн калктарды тукурушкан.

Кино индустрия менен бирге радио, телевидение, интернет, электрондук байланыш каражаттары чыккан соң, иш-аракеттер дагы да өркүндөдү жана программа негизинде жүргүзүлө турган болду о.э. жийиркеничтүү түскө кирди. Себеби, кабар жана сүрөттөр туура болсо да, бирок алар адаштыруучу фикирлерди өз ичине алган эле. Элге «ишенимдүү» деп көрсөтүлгөн маалымат агенттиктери жана маалымат каражаттары пайда болду.

Ислам жана мусулмандарды жаман көрсөтүүдө таасирдүү роль ойношу үчүн кинолор, программалар, сериалдар жана интернет видеотасмалары ишке салынды. Алар Ислам жана мусулмандарды хазарат эмне экендигин билбеген, аялдарды кордогон жырткычтар, жахилдер деп сүрөттөштү. Алардын формасы жийиркеничтүү, жасай турган иштери арамзалык, кийимдери ыфлас, фикирлери жаман, карылары жана бай жетекчилери аялдарды сата турган, дини мифтик, пайгамбары аялдарга жакын, калктары жакыр жана артта калган, түрдүү ооруларга чалдыккан деп сүрөттөштү. О.э. Исламга байланыштуу нерселер жөнүндө шек-күмөн жана коркуу ойготушту. Батыштыктар жана алардын илманий жана демократтардан турган малайларын болсо тынчтыкты сүйгөн, маданияттуу о.э. адамды жана

аялдарды урматтаган, байлыкты кандай сарфтоону билген, проблемаларды даанышмандык, акыл, фикир жана кадыржамдык менен чечкен кишилер катары көрсөтүштү. О.э. аларды пайдалуу чечимдерди чыгара турган, жаркын фикирлей турган, алсыздарды, аялдарды жана балдарды азат кыла турган, муктаждарга жардам бере турган, жамандыкка каршы күрөшө турган жана адамзатка жакшылык алып келе турган кишилер деп сыфатташты. Голливуд фильмдери, Америка жана Батышта иштелип чыккан башка фильмдер жана сериалдар мына ушул нерсени үгүттөйт.

Алар түрдүү терминдерди кабыл алышты. Мисалы, сексенинчи жылдарда Ислам үчүн аракет кылып жактандарды фундаменталисттер жана исламий фикирди фундаментализм деп аташкан. Бирок, алар бул иште ийгиликке жетишпеди, себеби, бул сөздүн мусулмандардагы вакыйсы батыштыктардыкына караганда айырмаланат. Батыштыктар муну Масихтин жөнөкөй жана башталгыч жашоосуна кайтуу о.э. ар кандай маданий формадан баш тартуу деп түшүнүшөт. Алар мында ийгиликке жетише албаган соң, өз күрөштөрүн күчөтүү үчүн Исламды терроризм жана катаалдыкка байлашты.

Франция президенти Эммануэль Макрон 2018-жылы Франциянын Ислам жана мусулмандарга каршы душмандыгын моюнга алып мындай деген: «Исламда радикалдуу жана катаалдык бар, бул биздин эркин мамлекет жана эркин коом катары мыйзамдарыбызга күмөн ойготот. Биздин мамлекеттин жан коомубуздун негиздери диний мүнөздөгү таалиматтарга моюн сунбайт». Макрон бул сөздөрдү мусулмандар Батыштын эки жүздүүлүгүн, эркиндик жана теңдик жөнүндөгү сөздөрү жалган экендигин түшүнүшкөн соң, Батыш мусулмандарды эркиндиктен тосуп, Ислам жана мусулмандарга душмандык кылып жаткандарга эркиндик берип жатканын көрүшкөн соң айткан.

Алар айрым мусулмандар ишке ашырган куралдуу чабуулдардан да пайдаланышты. Ал чабуулдар исламий өлкөлөрдөгү колонизаторго каршы ишке ашырылабы же батыштыктардын өз үйүндө колонизаторго каршы ишке ашырылабы, айырмасыз. Колонизатор мамлекеттер жана алардын малай режимдери көбүнчө чабуулдарды жана жардырууларды өзүлөрү уюштуруп, Исламды бузуп көрсөтүү жана Исламга амал кылып жаткандарга каршы күрөштү актоо үчүн бул чабуулдарды мусулмандарга шылташат. Бул болсо, алардын Исламдын башкарууга кайтышын алдын алуу, мусулмандардын ойгонушун токтотуу жана Ислам жөнүндөгү назарияларын баса белгилөө үчүн болгон согушта маалымат каражаттарына материал болот. Албетте, көрүнүп тургандай, дүйнөнүн бардык мамлекеттери Исламга каршы күрөштө «терроризмди» шылтоолоп алышкан жана

бардык маалымат каражаттарын ушул жолдо иштетишет. Алар өз режимдерин элдин козголоңунан коргоого умтулушат. Алар адамдарды козголоңдорго Ислам үндөп жатканын о.э. адамдар туш келип жаткан зулум, репрессия жана кордоолордон кутулуу үчүн Исламды колдонууга аракет кылып жатышканын билишет.

Мисалы, АКШ мамлекет катчысы Помпео 2019-жылы 10-январда Мисирге жасаган сапары учурунда Америка Мисирдин залым акими Сисийди Исламга карыш күрөштө колдоп-кубатташын айтты. Ал: «Америка Жакынкы Чыгыштагы бардык досторубузга коркунуч туудуруп жаткан «терроризмге» каршы күрөштө Мисир меен бирге, себеби, радикал Исламдын коркунучу чындык», - деди. Демек, Исламга каршы күрөш айрым куралдуу чабуулдар себептүү эмес, алар Исламды өздөрүнө жана аларга малай режимдерге коркунуч деп эсептешкендиктен о.э. Ислам башкарууга кайтса, регионду алардын ыпластыгынан тазалашын жана алар регион байлыктарын уурдоодон куру калууларын билишкендиктен болууда.

Коомдордун абалы жана заманбап ачылыштар себептүү электрондук байланыш каражаттары адамдардын жашоосунда, аларды маалыматтар менен камсыздоодо жана аларга таасир өткөрүүдө маанилүү роль ойноп калды. Ошондуктан, аларга кайдыгер кароо мүмкүн эмес, «важиб эмне менен ишке ашса, ошол нерсе да важиб» деген койдага ылайык, аларды иштетүү фарз. Өзгөчө душмандар Исламга, мусулмандарга жана Исламга амал кылгандарга каршы күрөштө бул каражаттардан пайдаланышууда жана Аллахтын нурун өчүрмөкчү болушууда. Ошондой болгон соң, мүмкүн болушунча ушул нерсеге көңүл буруубуз لازым. Кафирлер жана алардын достору каалашпаса да, Аллах биздин жардамыбызда Өз нурун чар тарапка жайсын.

Жергиликтүү, регионалдык жана эл аралык аренада болуп жаткан саясий өзгөрүүлөрдү жана согуш майдандарындагы окуяларды күзөткөн о.э. спутникалык каналдардагы, радио жана социалдык тармактардагы кабарларды күзөткөн киши таң калуудан жака кармайт. Себеби, алардан туура маалымат алуу кыйын жана ошол маалымат негизинде вакиъликке бейтарап баа берип болбойт. Же вакиъликке баа берүү үчүн маалымат таратуучунун дүйнө карашы негизинде эмес, вакиълик кандай болсо ошондой боюнча көчүрүү мүмкүнчүлүгү жок. Бул вакиълик саясий болобу, же экономикалык болобу, же социалдык болобу, ага карабастан, күзөткөн киши аны талдашы, түшүнүшү жана ал жөнүндө өз көз карашын бериши кыйын.

Бул жерде вакиъге баа берүү менен адамдын ушул вакиъ жөнүндөгү көз карашы ортосунда чоң айырма бар. Себеби, вакиъ

бардык адамдардын назарында бирдей түшүндүрүлөт жана умумий. Ал эми, ушул вакиъ жөнүдөгү көз караш адамдар, коомдор жана мабдалар арасында ар түрдүү болот. Бул нерсе мабда, коом жана адамдардын акыйдасы, ушул акыйдадан алынган түшүнүктөр жана андан келип чыккан жашоо таризине карап болот.

Ар кандай коомдун же умматтын сакафаты өзүнө таандык болушу лазым. Себеби, сакафат өз акыйдасы болгон мабдадан алынган. Мабда болсо, андан түзүм алына турган аклий акыйда. Коом адамдар, фикирлер, туйгулар жана түзүмдөрдөн турат. Демек, ушул коомдун фикирлери, туйгулары жана түзүмдөрү ошол коомдун адамдары ыйман келтирген мабданын акыйдасынан болушу шарт. Ушул коомдогу адамдардын аклиясында жана нафсияларында ошол фикирлер жана туйгулар болушу керек. О.э. бул мабданын түзүмдөрү ошол адамдарга колдонулушу лазым. Ушул мабданын түзүмдөрү жихаз т.а. мамлекет аркылуу колдонулат, демек, мамлекетте адамдар үстүнөн султаны болушу керек. Бирок, бул султан мабданын түзүм жана өкүмдөрүнө моюн сунат жана мухасаба астында болот. Ушул мүмкүнчүлүк жараткан тарап Уммат болуп, султан ошол Умматтын өкүлү катары аларга мабданын түзүмүн жана өкүмдөрүн колдонот. Ушул түзүм жана өкүмдөр бийликтин үстөмдүгү менен камсыздалганда гана жарандан мурда акимди тыюуга кудуреттүү күчкө ээ болот. Демек, түзүм жана өкүмдөрдүн күчү бийликке байланыштуу болуп, алардын сакталып калуу кепилдиги адамдардын аларга болгон канааттануусуна жана аларды бекем кармашына байланыштуу. Алардын аракетин болсо, туура колдонушунда.

Түпкүлүгүндө, мабда адамдар жашап жаткан вакиънин проблемаларына пайдалуу чечимдерди берет. Бирок, ушул чечимдер түрдүү проблемаларга туш болот, алар эки түрдүү:

Биринчиси: Уммат ыйман келтирген мабданын акыйдасы чече турган проблемалар.

Экинчиси: билим жана адистер чече турган проблемалар.

Биринчи бөлүк жөнүндө айтсак, алар Уммат ыйман келтирген мабданын акыйдасы менен чечилет. Мында чечим Умматтын ыраазылыгы жана канааттануусу менен тандалган о.э. Умматтын өкүлү болгон султан аркылуу ишке ашырылат. О.э. чечим мабданын акыйдасы алкагында болот. Чечимдер түрдүү болуп, келишпестик жана тартышуу пайда болостугу зарыл.

Экинчи бөлүк болсо, адистер тарабынан ишке ашырылат. Бир шарт менен, бул чечимдер Уммат кабыл алган мабданын акыйдасына тескери келбеши лазым. Ушул жайда иштерди чечүү, чырайлуу

көзөмөлдөө о.э. коомду бөлүнүп жарылуудан жана кулодон сактоодо Умматтын өкүлү болгон султандын кандай маанилүү экени көрүнөт.

Бүгүн медиа болуп көрбөгөндөй маанилүү болуп калды. Себеби, анын каражаттары, услубдары жана тарашы көбөйдү. Медиа бүткүл дүйнөнү кичине айылга айлантып койду. Мында ал адамдарга кызмат кылабы же мамлекеттергеби, айырмасы жок. Ошондуктан, окуялар туурасында кабар берүү о.э. маалымат алмашууда медиага таянбоо мүмкүн эмес. Илимий техника канчалык өнүккөн сайын иштер тез бүтүүдө. О.э. күзөтүүчүлөр үчүн маалыматтар оңой жана жеңил жетип барууда. Бул кызматтар жагынан. Медианын фикирий жана саясий жагынан да мааниси чоң жана ал коомдук фикирди пайда кылууда көөдөлөнөт. Ошондуктан, биз мусулмандар төртүнчү бийлик аталган медианын акыйкаты, анын кабарлар индустриясындагы ролу о.э. ал медиа үстүнөн өкүмдар болуп тургандардын кызыкчылыгына ылайык аракет кылышын жакшы түшүнүшүбүз зарыл. Түпкүлүгүндө, медиа окуя жөнүндө туура сүрөттү таратышы керек, болбосо алдоо жана адаштыруу болот. Дезинформация (туура эмес маалыматтарды чагылдыруу) – адамдарда чындыкка тескери элести пайда кылуу үчүн адаштыруучу фикирлерди жана туура эмес маалыматтарды таратуу.

Албетте Батыш Исламга каршы күрөштү эч качан токтотпойт. Батыш ушул күрөштү өз кызыкчылыгына чечүү үчүн түрдүү каражаттарды жана ыкмаларды иштеп чыкты. Батыш Умматтын фикирлөөсүн жана көңүлүн өзүнүн кызыкчылыгына буруу үчүн жаңы услубдарды ойлоп тапты жана бул жолдо миллиарддаган акчаларды сарфтады. Бул иште медиага жүктөлгөн вазыйфа адамдарда Ислам жана Ислам түзүмү жөнүндө жаман раъй амманы пайда кылуу менен бирге Умматты чыныгы өзгөрүүгө алып бара турган фикирлөөдөн алыстатуу болду.

Эгер, адаштыруудан этият болбосок, Уммат менен анын мабдасы ортосунда ажырым пайда болот. О.э. башка калктардын акыйкат динге киришинен тосот. Биз муну бүгүн көрүп турабыз.

Ислам мамлекетинде медиа Исламга жана мусулмандарга кызмат кылуу үчүн бул тармакта мамлекет кабыл алган саясатка ылайык иш кылат. Өлкө ичинде бири-бирин бекем кармаган о.э. ыфласты таштап, тазасын алып кала турган исламий коом курууга кызмат кылат. Өлкө тышында болсо, тынчтык жана согуш абалында Исламды көрсөтөт, анын улуулугун, адилетин жана кошуунунун күчүн көрсөтөт. О.э. адамдар ойлоп тапкан түзүмдөрдүн бузгунчулугун, зулумун жана кошуунунун алсыздыгын көрсөтөт. Бул жакында Аллахтын урухсаты менен тикеле турган Пайгамбарлык минхажы негизиндеги экинчи рошид Халифалык мамлекетинде жүз берет. □

КУРЪАНИЙЛЕР

А. Нур Ахмад – Газа

Куръанийлер – Суннага амал кылууну оор көрүп, аны четке каккан же аны аткарууну жеңилдеткен кишилер. Алар ушундай аракеттери менен өз абалдарын начарлаштышты, жар жакасына келип, натыйжада жахилият жана адашуу аңына кулашты. Куръанийлер эки топко бөлүнөт: биринчи тобу Суннаны ачык четке кагышат, экинчи тобу болсо Суннаны кыйыр түрдө четке кагышат.

Биринчи топ жөнүндө айта турган болсок, алар Мухаммад ﷺ га шексиз итаат кылуу важибдигин четке кагуу аркылуу жада калса «Сунна аль-вакийя» (Куръан менен тастыкталган Сунна) деп белгилүү болгон суннаны четке кагышты. О.э. алар накл кылынган Суннаны ровийлери, тексттери жана жазуулары менен кошо четке кагышат. Алар ушундай жыйынтыкка келип жана шайтанды ээрчишип жалгыз Куръан менен калышты, хужжаты жок сөздөрдү айтышты. Алар Суннаны жана Расуллалах ﷺ дан ибрат алууну четке кагышып ар түркүн сандырак таң калаарлык нерселерди билдиришти. Алар кээ бир риваяттарды четке кагууда башка риваяттарга таянышат, ал эми, айрым ровийлерди четке кагууну биринчи мусулмандарга оодарышат, бирок, ошол биринчи мусулмандар ушул риваяттарда Суннаны четке кагуу үчүн себеп көрүшпөгөн. Бул топтогулар: «Бизге Куръан жетиштүү», - дешип, Куръанды түшүндүрүүдө өздөрү каалагандай аракет кылышты. Алар өз ойлорун түшүндүрүүдө алар үчүн оор түйшүк болгон араб тили менен убара болушкан жок. Алар Расуллалах ﷺ дын Суннасын ошол заманга ылайык келген жана бизди эч нерсеге милдеттендирбеген Расуллалах ﷺ дын жеке түшүнүүсү деп эсептешти. Ошол эле учурда, алар өзүлөрү түшүнгөндөй Куръандын маанилерин бизге милдеттендирүүгө өтүштү.

Ал эми, экинчи топ Сунна Аллахтын китебине тескери деген шылтоо менен аны четке кагышат. Алар хадис Куръанга тескери келсе, аны кабыл албайбыз дешет. Бул топтогулар кооптуураак, себеби, алардын сөздөрү жүрөккө жакын жана кабыл алууга жеңил. Бирок, жыйынтыгында алардын Сунна жөнүндөгү сөздөрү мурунку топтун сөзү менен дээрлик бирдей. Акыйкатта болсо, хадистер Куръанга карама-каршы келбеген жерде бул топтогулардын сөздөрүнө каршы келүүдө. Бирок, алар адамдар менен биринчи жолу сүйлөшкөндө аларды шок кылууну

каалашпайт жана ишенимге кирип адамдардын акылына жылжып кирүүгө умтулушат.

Куръанийлердин жана алардын сөздөрүнүн вакиби ушундай. Учурдагы куръанийлер он тогузунчу кылымдын башында Индия жарым аралында пайда болгон. Бул кыймылдын араб болбогон өлкөдө пайда болушу мусулмандардын тарыхында сектанттык диний таалимдин пайда болушунда араб тилин начар түшүнүү кандай маанилүү ролду ойногонун көрсөтүп турат. Араб тилин начар түшүнүү акидавий бузулуулардын пайда болушуна чоң таасир кылат. Исхак ибн Ибрахим Ханзалий айтат: «Хорасан бидъат жана жалганда теңдеши жок үч кишини дүйнөгө алып келди: Жахм ибн Сафван, Умар ибн Сабих жана Мукатил ибн Сулайман». Имам Абу Ханифадан мындай дегени риваят кылынат: «Чыгыштан бизге эки жийиркеничтүү фикир кирип келди: кудайсыз Жахм жана шектүү Мукатил».

Куръанийлер биздин заманда пайда болгон болсо да, бирок мусулмандардын тарыхында алардын соолуп калган тамырлары бар, чыгыштаануучулар жана ууланган мусулмандар маал-маалы менен аларды тирилтип турушат. Бул тамырлар Расуллаллах ﷺдин дооруна барып такалат.

Абдуллах ибн Амр ибн аль-Ас رضي الله عنه айтат: «Мен эсимде сактоону каалап Расуллаллах ﷺдан уккан бардык нерсени жазып койчумун. Бирок, Курайш мени бул иштен кайтарып айтты: «Расуллаллах ﷺдан уккан бардык нерсени жаза бересиңби? Акыры, ал да инсан, ыраазылыкта да сүйлөйт, ачууланганда да сүйлөйт». Ошондон кийин жазууну токтоттум. Бул тууралуу Расуллаллах ﷺга айттым, ошондо ал киши оозуна ишара кылып айтты:

«أَكْتَبُ، فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا خَرَجَ مِنْهُ إِلَّا حَقٌّ»

«Жаза бер, жаным колунда болгон Затка ант, бул жерден акыйкат башка эч нерсе чыкпайт». Бул хадисти Абу Давуд жана башкалар чыгарган, иснады сахих. Ошол тамырлардын арасында Харижийлер бар, алар да Суннаны четке кагышкан жана Суннаны накл кылган кишилер кафир болгон дешип өзүлөрүнүн четке кагуусун акташкан, Исламды таң калычтуу түшүнүшкөн. Имам Шафийий «Жима аль-ильм» китебинде «Кабарлардын баарын четке каккан топ» жана «Кабарлардын айрымдарын т.а. ахад жана хасс кабарларды четке каккан топ» жөнүндө жазган. Ошол тамырлардын арасында Бишр Марийсий негиздеген Марийсийлер тобу бар. Бишр Марийсий өз тарапкерлерине мындай осуят кылган:

«Эгер, силерге Куръандан хужжат келтиришсе, аларды таъвил менен алдагыла, эгер хадистен хужжат келтиришсе, аны жалганга чыгаргыла». Ушулардан көрүнүп тургандай, мындай кишилердин жана кыймылдардын пайда болушу – акыйкат менен батыл ортосундагы күрөштүн бир бөлүгү.

Пайгамбарыбыз ﷺ ал кишинин Суннасын четке каккан адамдардын чыгышы жөнүндө башарат кылган. Миқдам ибн Маъд Якриб Расуллалах ﷺ дан риваят кылат:

«أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمَثَلُهُ مَعَهُ، أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شَبَعَانُ عَلَى أَرِيكْتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحِلُّوهُ، وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ...»

«Чынында, мага Куръан жана ал сыяктуу нерсе кошо берилди. Ушундай бир заман келет, курсагы ток киши төшөгүндө жамбаштап алып: «Куръанды гана ээрчигиле, анда эмне халал кылынган болсо, халал деп эсептегиле, эмне харам кылынган болсо, харам деп эсептегиле...». (Абу Дауд). Расуллалах ﷺ «курсагы ток киши» деп бардык нерсеси жетиштүү жана бай жашап, үйүндө олтурган жана илим издеп көчөгө чыкпаган адамды айткан. Хитабий айтат: «Бул хадисте ушундай бир далил бар, ага ылайык хадисти Куръанга салыштыруу шарт эмес. Расуллалах ﷺ дан сабит болгон ар кандай сахих нерсе өзүнчө хужжат боло берет».

Алардын айрымдары ушул риваятты келтиришет:

«إِذَا جَاءَكُمْ الْحَدِيثُ فَأَعْرَضُوهُ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ، فَإِنْ وَافَقَهُ فَخُذُوهُ...»

«Эгер, хадис риваят кылышса, аны Куръанга салыштырып көргүлө, Куръанга шайкеш келсе, аны алгыла...». Бирок, бул хадис ойлоп табылган жана анын негизи жок. Закария Сажий Яхя ибн Муиндин мындай дегенин риваят кылат: «Бул хадисти зиндиктер ойлоп табышкан». Зиндиктер – бул биринчи куръанийлер. Алар өзүлөрүнүн фикирлерин кубаттоо үчүн хадистерди Куръанга салыштыруу керектиги жөнүндө хадистерди ойлоп табышкан. Бирок, алар өздөрү ойлоп тапкан хадистер да Куръанга тескери келерин эсепке алышпаган. Аллах Таала Расуллалах ﷺ га толук итаат кылууну буйруган. Жогорудагы сыяктуу хадистердин санад жагынан эч кандай кыйматы жок, алардын мааниси батыл жана жалган.

Бул куръанийлердин пайда болушу жана алардын фикирлери тууралуу кыскача түшүндүрмө болду. Ал эми, Суннаны четке

каккандардын биринчи тобунун жолуна келсек, ал адаштыруучу жана күмөн ойготуучу жол. Аллах Таала айтат:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيْطَانِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا ۗ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿٦١﴾ وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرَوْهُ وَليَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ﴾

«Ар бир пайгамбар үчүн адамдардан жана жиндерден болгон шайтандарды душман кылып койдук. Алар бири-бирин алдоо үчүн кооз сөздөр менен азгырышат. Эгер, Роббиң кааласа, андай кылышмак эмес. Демек, аларды жалган сөздөрү, дооматтары менен кошо таштагын! Андай сөздөргө Ахыретке ишенбеген адамдардын жүрөктөрү кызыгып бурулсун үчүн жана ошол сөздөргө ыраазы болушуп, өздөрү кылмакчы болгон күнөөлөрүн улантп берсин үчүн (шайтандар аларды азгырышат)» [6:112-113]

Бул жерде алардын жалгандарын, хадистин тексттерине чабуул кылууларын көрсөтүп өтөбүз. Куръанийлер акыйкатты четке кагуу үчүн адаштырууну колдонушат. Алар Аристотелдин формалдуу мантики деген нерсеге таянат. Ага ылайык, жыйынтыкка жетүү үчүн шарттар башка шарттар менен түзүлөт. Мунун жаңылыштыгы ушунда: салыштырмалуу ирет туура эмес шарттардан түзүлүп калышы мүмкүн же түзүлүштө – жыйынтыкты батылга чыгарган – бир туура эмес шарт болушу мүмкүн. Хадистин тексттерине карата күмөн ойготуу туура эмес шарттын мисалы болуп эсептелет. Мисалы, бул хадисте мындай делет:

﴿إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِقَوْمٍ يُلْقِحُونَ، فَقَالَ: لَوْ لَمْ تَفْعَلُوا لَصَلَحَ. قَالَ: فَخَرَجَ شَيْصًا، فَمَرَّ بِهِمْ فَقَالَ: مَا لِنَحْلِكُمْ؟ قالوا: قُلْتَ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأَمْرِ دُنْيَاكُمْ﴾

«Пайгамбарыбыз ﷺ курманы чаңтадып жаткан кишилердин алдынан өтүп бара жатып: «Андай кылбаганыңарда жакшы болот эле», - деди. Кийин курманын данеги ката электе ал дагы алардын жанынан өтүп бара жатып: «Курмаңар эмне болду?», - деди, алар: «Эсиңиздеби, сиз тигиндей дедиңиз эле», - дешти. Ошондо ал: «Дуня иштерин өзүңөр жакшы билесиңер», - деди». Базар Хаммад жолунан чыгарган риваятта Расуллаллах ﷺ айтат:

﴿أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِمَا يُصْلِحُكُمْ فِي دُنْيَاكُمْ، فَأَمَّا أَمْرُ آخِرَتِكُمْ فَأَيُّ﴾

«Дуня ишиңерде эмне жакшы экенин өзүңөр жакшы билесиңер, бирок, мен Ахырет иштерин жакшы билемин». Күмөн ойготуучулар бул Расуллаллах ﷺга доомат кылуу, себеби,

Расуллаллах ﷺ адамдардын жакырдануусуна жана түшүмдөн куру калуусуна себеби болбойт, демек, бул хадис батыл дешти. Бирок, бул келесоолор жаңылышты, себеби бул учурда Расуллаллах ﷺ элчи жана пайгамбар катары эмес, адамдарга кам көрүп жаткан аким жана жетекчи катары сүйлөгөн. Бул маселе пайгамбарлыкка жана рисалат жеткирүүгө байланышы жок, ошондуктан, мындай нерсе болушу мүмкүн эмес деп айтууга болбойт. Ошентип, алар эсептеген чыныгы шарт батыл шарт болуп саналат.

Куръанийлер жеке абалды жалпылаштырып жиберешет. Мисалы, имам Муслимдин «Сахихинде» «Жаратуунун башталышы» деген бөлүмдө келген хадисти алалы, Абу Хурайрадан мындай риваят кылынат: «Расуллаллах ﷺ колумду алып, айтты: «Улуу Аллах жерди ишемби күнү жаратты, жекшемби күнү анда тоолорду жаратты, дүйшөмбү күнү бактарды, шейшемби күнү макрух нерселерди, шаршемби күнү нурду, бейшемби күнү айбандарды, жума күнү асрдан кийин, акыркы сааттарда, аср менен түн ортосунда, эң акыркы махлук Адам ﷺди жаратты». Биринчи куръанийлер бул хадистин санадын жана текстин талкуулап, алардын көпчүлүгү бул хадисти Муслимдин каталыгы дешти: «Каталык ушунда: бул хадисти жаңылышып Расуллаллах ﷺга таандык эсептешет, а негизи, бул Каъбул Ахбардын сөзү». Башкалары болсо бул хадисти санад жана текст жагынан сахих деп эсептешти. Кандай болбосун, а түгүл, алар хадисти сахих эмес деп эсептешкен болсо да, бул нерсени жалпылаштырбоо керек жана Муслимдин «Сахих» китеби толугу менен сахих эмес деп айтууга болбойт. Жаңылыштык өз ордунда чектелиши керек. Бирок, куръанийлер жалпылаштырууга өтүп, бардык хадистерди жана бардык китептерди четке кагышты. Бул туура эмес.

О.э. куръанийлер ровийлерге да асылышат, өзгөчө, Абу Хурайрага окшогон көп хадис риваят кылган кишилерге асылышат. Алар айтышат: «Абу Хурайра риваят кылган хадистер беш миңден ашат. Бул кантип болушу мүмкүн?! Бул Расуллаллах ﷺ менен бирге болгон учурга карата өтө көп сан». Бул адаштырууну ушул акыйкаттар четке кагат:

1. Акыйкатта болсо, эгер көптөгөн жолдорду (турук) жана күбөлүктөрдү (шавахид) эсепке албаганда, Абу Хурайра риваят кылган хадистердин саны 1300дөн ашпайт. Бул болсо, ал кишинин Расуллаллах ﷺ менен бирге болгон дооруна карата көп эмес.

2. Эгер, ал риваят кылган хадистердин саны 5000 деп ойлосо, аны Расуллаллах ﷺ менен бирге болгон доорго т.а. 1460 күнгө бөлүштүрсөк, ал киши бир күндө үч хадис жаттаганы белгилүү болот. Бул болсо кыйын эмес.

3. Абу Хурайра риваят кылган хадистердин баарын Расуллаллах ﷺ дан уккан эмес. Ал өзү сыяктуу сахабалардан да риваят кылган. Сахабалар бири-биринен риваят кылышат, андай хадистер «мурсал аль-сахаби» деп аталат жана Расуллаллах ﷺ дан айтылган деп кабыл алынат.

4. Ибн Аббас сыяктуу кээ бир сахабалар жаштайынан Расуллаллах ﷺ менен бирге убактысын өткөрүшкөн, алардан миңдеген хадистер риваят кылынган. Андыктан, Абу Хурайранын риваятына шектенсек, Ибн Аббаска да шектенүүгө туура келет.

5. Абу Хурайра жалгыз өзү риваят кылган хадистер өтө аз. Алардын көбүн башка сахабалар да риваят кылган.

6. Арабдардын эсте тутуу жөндөмү күчтүү болгон жана алар Исламга чейинки доордо он миңдеген ырларды жатка билишкен. Ошондой болгон соң, Аллах аларды Ислам менен сыйлагандан кийин алар үчүн эң сүйүктүү кишинин сөздөрүн жаттоо оор болмок беле?!

Куръанийлер бир сахаба башка сахабанын риваятын четке какканын, же билген нерсесине каршы чыкканын, же сахабий күбө болгон окуяга каршы чыкканын хадис менен Куръанды жамдоо мүмкүн эместигин шылтоолошуп адаштырууга урунушат. Алар мисал катары Фатима бинти Кайстын хадисин келтиришет. Кабарда Ибн Исхактан айтылат: «Мен бир жолу жамиъ масжидде ал-Асвад ибн Язид менен бирге олтурган элем, жаныбызда Амир аш-Шааби болгон. Амир аш-Шааби Фатима бинти Кайс жөнүндө айта баштады: «Расуллаллах ﷺ ага (Фатима бинти Кайска) талак бергенден кийин үй да, нафака да белгилебеди». Ошондо ал-Асвад ибн Язид бир майда таштарды алып, ага ыргытып: «Кыйрап калгыр, сен муну кантип айтып жатасың? Акыры, Умар رضي الله عنه минтип айтпаган беле: «Бир аялдын сөзүнөн таянып Куръан жана Суннаны таштабайбыз. Себеби, биз анын жатка билгенин же унутканын билбейбиз. Ажырашканга үй да, нафака да дайындалган, себеби Аллах Таала айтат:

﴿لَا تُخْرَجُونَ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يُخْرَجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُّبِينَةٍ﴾

«Аларды үйлөрүнөн кууп чыгарбагыла жана алар өздөрү чыгып кетишпесин, алар ачык фахш ишти кылышпаса гана» [65:1]»

Жада калса, бул хабарда каталык бар болсо да, ал себептүү бардык хабарларды же хадис илимин четке кагуу жаиз эмес. Умар رضي الله عنه хадис илими менен алектенген. Жада калса, ал бирер хабарды четке каккан болсо, бирок башка көптөгөн хабарларды кабыл алган. О.э. бул Умар رضي الله عنهнун фикири жана ал аалым катары иш тутту. Сахабалардын баары – хадис аалымдарына шарт болгондой – хабарларды тастыктап, тууралыгын текшерешкен. Хадис илими сабит жана бекем болуп, аны илимсиз жахилдер гана четке кагышат. Ушуга ылайык, Умар жана башка хадис илими менен алектенгендер бул илимди начарлатышкан жок, тескерисинче бекемдешти. О.э. бир сахабанын хабарды четке кагышы башкаларды да четке кагууга милдеттендирбейт. Башкасы аны кабыл алышы жана ташташы мүмкүн. Себеби, негиз жана фикирлөө жолу бир болсо да, бирок, мурунку маалыматтар ар түрдүү болушу мүмкүн.

О.э. куръанийлер хадистерди деван кылуу методун айыпташат. Алар хадистер Расулун ﷺ дүйнөдөн кайткандан бир жарым кылым өтүп гана жазыла баштаган, ага чейин хадистер ооздон оозго өтүп келген, мындан улам алар өзгөрүп кеткен болушу мүмкүн дешет. Бул олуттуу айыптоо болсо да, бирок акыйкат алдында сынат. Акыйкатта болсо, хадистер кыйла эрте жазыла баштаган, ал тургай, Пайгамбарыбыз ﷺдын доорунда эле башталган. Белгилүү болгондой, Суннанын бир бөлүгү Пайгамбарыбыз тирүү кезинде эле жана ал кишинин түздөн-түз көрсөтмөсү менен жазылган. Мисалы, ал кишинин түрдүү калктардын жетекчилерине жана уруу башчыларына жиберген каттары о.э. алар менен түзгөн келишимдери жана сулхтары жазылып калган. Ал жазуулар чогултулган, алар маанилүү документтер болуп эсептелет, а түгүл, алардын айрымдарында Расулун ﷺдын мөөрү сакталып калган. Ошол каттарда Расулун ﷺ амилдерге (аймак башчыларына) жазган каттары бар, ал каттарда айрым бир иштер жана вилайттар жөнүндөгү чечимдер, зекеттин айрым абалдары, дия, мурас жана башка өкүмдөр камтылган. Мисал катары Расулун ﷺдын урухсаты менен жазылган Абдуллах ибн Амр ибн Ас رضي الله عنهнун хадистер жыйнагын жана ал сыяктуу Али رضي الله عنهнун жыйнактарын келтирүү мүмкүн. О.э. Мекке фатхы жылында Пайгамбарыбыз ﷺ Абу Шах Яманийге жазган каты да сакталып калган. Ошондуктан,

Пайгамбарыбыздын доорунда хадистер таптакыр жазылбаган дегени туура эмес.

Ал доордо Суннаны жазууга чоң мухтаждык болбогон, анткени алар жалган сүйлөбөгөн жана динин сатпаган биринчи муундагы мусулмандардын жүрөгүндө сакталган. О.э. Пайгамбарыбыз ﷺ бул жазуулар Куръан менен аралашып кетишинен кооптонгондуктан, аларды топтолуп жазууга урухсат бербеген, айрым адамдарга гана урухсат берген. Рошид Халифалар доорунда да ушул абал уланды. Себеби, аларга мухтаждык болбогондуктан жана Исламга жаңы киргендер хабарлар ортосундагы карама-каршылыктар менен алек болуп калбашы үчүн Суннаны топтолуп жазууга тыюу салышты.

Куръанийлер Пайгамбарыбыз ﷺ көз жумгандан кийин көп жылдар өтүп гана т.а. хижрий боюнча экинчи кылымдын ортолорунда же үчүнчү кылымда хадистер жазыла баштаган дешет, бул аша чабуу жана жалган болуп эсептелет. Негизи, Суннаны жазуу иши хижраттын экинчи кылымында (хижрий 101-жылы) т.а. халифа Умар ибн Абдулазиздин доорунда башталган. Ал Суннага зыян жетишинен, батыл менен акыйкат аралашып кетишинен кооптонуп, Суннаны чогултууга жана жазууга мухтаждыкты көрдү. Умар биринчи хижрий кылымдын акырында жана экинчи кылымдын башында айрым ишеничтүү уламаларга – жашаган жерин эсепке алып – ушул өтүнүч менен кат жөнөттү.

Имам Малик «Муватта» китебинде риваят кылышынча, Умар ибн Абдулазиз Абу Бакр ибн Мухаммад ибн Хазмга мындай деп кат жазды: «Расуллаллах ﷺдын хадисинен, Суннасынан же ал сыяктуу нерселерден эмнелер бар экенин карап чык, жана аларды жазып кой. Чынында, мен илим дарстары жоголот жана уламалар өтүп кетет деп коркуп жатамын».

Муну менен куръанийлердин хадистин тексттери, ровийлери жана жазылышы туурасындагы күмөндөрүн кароону бүтүрөбүз.

Куръанийлер Расуллаллах ﷺдын сөзүнө, аракетине, чечимине итаат кылууга жана ээрчүүгө зарылдык жок дешип «Сунна аль-вакийянын» далил кубатын четке кагышат. Алар Куръанда бул жөнүндө бир да аят келбеген дешет жана Аллах Тааланын:

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾

«Эй момундар, Аллахка итаат кылгыла жана Расулга итаат кылгыла!»

[4:59]

деген сөзү Куръанга итаат кылууну билдирет дешет.

Алардын оюнда Аллах Тааланын:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَأَنْتَهُوا﴾

«Расулдуллах силерге тартуу кылган нерсени алгыла, ал силерди кайтарган нерседен кайткыла» [59:7]

деген сөзү Куръан аяттары эскерткен нерселердин баарынан баш тартуу керектигин билдирет. Алар ушинтип айтышат. Бирок, алар биринчи аятка карата жаңылышты, себеби Аллах Таала так эле Расулга итаат кылууну буйруп жатат. Эгер, сөз бир гана Куръан жөнүндө болуп жатканда, анда:

﴿وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾

«Пайгамбарга итаат кылгыла!» деп өзүнчө баса белгиленип айтылбайт эле. Ал эми, экинчи аятка келсек, анын лафзы умумий болуп эсептелет. Ошондуктан, «сабабдын хостугуна эмес, лафздын умумийлигине көңүл бурулат» деген эрежеге негизделип лафздын умумийлигине этибар беребиз. Бул учурда «ма» лафзы Куръанды да, башкасын да билдирет.

Куръанийлер Мухаммад ﷺ га итаат кылуу важибдиги маселесинде Пайгамбарлык макамы менен Расул макамы ортосунда айырма бар дешет. Алар Расул рисалатты алып келген абалда ага итаат кылуу важиб, жана өз заманына жана коомуна ылайык чечим кабыл алган Пайгамбарга итаат кылуу важиб эмес дешет. Алардын сөзү боюнча, пайгамбарлыкта жаңылыштыктар болушу мүмкүн. Алардын жахилдик жана адашуу деңгээли бир канча тараптан көрүнүп турат:

Куръан бул эки сыфатты айырмалабастан итаат кылууну буйруйт. Аллах Таала айтат:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا

قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

«Жок, Роббиңе ант, алар өз ортолорунда чыккан келишпестиктерде сени өкүм чыгаруучу кылышмайынча жана сен чыгарган өкүмдөн жүрөктөрүндө эч кандай мүчүлүштүк таппай, толук моюн сунушмайынча эч качан момун боло алышпайт» [4:65]

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾

«Айткын: «Эгер Аллахты жакшы көрсөңөр, мени ээрчигиле. Ошондо Аллах силерди жакшы көрөт жана күнөөңөрдү магфират кылат. Аллах магфират кылуучу, мээримдүү»» [3:31]

﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يَعْلَلَّ مَنِ يَعْلَلٌ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾

«Эч бир пайгамбарга кыянаттык кылуу жаиз эмес. Ким кыянаттык кылса, Кыямат күнүндө кылган кыянаты менен бирге келет» [3:161]

Алардын оюна ылайык, эгер Аллахтын ушул хытабы Пайгамбарга гана таандык болуп, бизге тиешеси болбосо, биз үчүн кыянаттык кылуу жаиз болуп калат, ошондуктан, албетте бул батыл сөз. Пайгамбар ﷺга жолдонгон жемелер шариятты жеткирүүгө эмес, шарият хукмдарын колдонууга тиешелүү болду. Аллах Пайгамбар ﷺды жаңылыштык кетиргени үчүн эмес, аны туура чечимге багыттоо үчүн жемеледи. Расулдун Аллах Тааланын буйруктарына каршы чыгышы мүмкүн эмес. О.э. ал туткундар, халалдан тыйылуу жана башка маселелерде Аллахтын буйругуна каршы чыкпаган. Сахабалар ﷺ шарий хукмду жеткирүү менен колдонуу абалын жакшы айырмалап билишкен. Расуллаллах ﷺ Бадр, Худайбия жана башка жайларда жеткирүү менен колдонуу абалына туш келген. Ошентип, кураънийлердин расулчулук менен пайгамбарлыкты айырмалоо жөнүндөгү сөздөрү негизсиз экени ачыкталат.

О.э. куръанийлер тыюу салуу бир гана Аллахка таандык, Пайгамбарда тыюу салуу укугу жок дешип Мухаммад ﷺга итаат кылууну четке кагышат. Андан тышкары, алар Пайгамбар ﷺ өзү тыюу алган жана бул тыюулар ошол доорго гана тиешелүү деп айтышат. Бул сөздөр жаңылыштык жана андай сөздөрдү кежир жахилдер гана айтышы мүмкүн. Себеби, Аллах Таала Өз Расулунун тыюу салуу укугун бекитип тастыктаган. Аллах Таала айтат:

﴿وَلَا يُحْرِمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ﴾

«Аллах жана Анын пайгамбары харам деген нерсени харам деп билишпегендер, Хак динге итикад кылышпагандар» [9:29]

Куръанийлер ушул аятты мисал кылып келтиришип:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَرْوَاحِكَ﴾

«Эй пайгамбар, эмнеге сен жубайларыңдын ыраазылыгын каалап Аллах сен үчүн халал кылган нерсени харам кылып аласың?!» [66:1]

Пайгамбар ﷺ харам кылууга акысы жок дешет. Алардын сөзү бүтүндөй жалган. Пайгамбар ﷺ Аллах халал кылган нерсени харам кылбаган. Буга ушул аят далил:

﴿قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ﴾

«Чындыгында, Аллах силер үчүн антыңардан кутулуп чыгууну белгилеген. Аллах эгеңер» [66:2]

Аллах Өз Пайгамбарына ката кылганы үчүн кайрылган жок, ал тургай, хитабда жемелөө да жок. Аллах Пайгамбар ﷺ га туура жолду гана көрсөттү. Ошондуктан, Пайгамбар халал экенин билип туруп халады харам кылды деп айтууга болбойт. Себеби, бул куфр, ал эми, Пайгамбар ﷺ га куфр нисбатын берүү мүмкүн эмес. О.э. Пайгамбар ﷺ Аллахтын hukmdарынан чыгып, тыйылууга ант берди деп айтуу жаиз эмес. Себеби, белгилүү болгондой, Пайгамбар ﷺ каалаган учурда урухсат берилген нерседен тыйылышы мүмкүн.

Аллах Таала айтат:

﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ﴾

«Тоорот түшүрүлүшүнөн мурун Исраил өзүнө харам кылган нерселерден башка бардык тамактар Бани Исраил урпактарына халал эле» [3:93]

Бул нерсе мусулмандар үчүн үлгү болуп калбастыгы жана алар бирер иштин харам экени жөнүндө ойлоп калбастыгы үчүн Аллах Таала Пайгамбар ﷺ ды эскерткен. Бул – Пайгамбар ﷺ дан көрүнгөн ар бир кымындай нерсе мусулмандар үчүн ибрат жана үлгү болуп калышы жөнүндө назик ишарат. Эгер, андай болбогондо, Аллах Таала ал кишини бул иштен кайтармак эмес.

Ошентип, куръанийлердин пайда болушу, алардын адашуулары жана Расуллаллах ﷺ дын сөзү, аракетин жана чечимдери ибрат экени айкындашты. Расуллаллах ﷺ дан ибрат алуунун жалгыз жолу – калыс кишилердин хабарлары жана риваяттары. Өз кезегинде риваят күбөлүк сыяктуу жоопкерчиликтүү нерсе. Аллах Таала садык кишилердин күбөлүгүн кабыл алууну буйруду. Уламалар риваяттарды казылар күбөлөрдү текшергенден да катуу текшерешет.

Хадистаануучулар хабарларды эки тараптан т.а. ички жана тышкы тараптан үйрөнүшкөн. Хадистин тексттерин үйрөнүү анын санаддарын да үйрөнүүнү мажбур кылат. Кибар уламалар хадис жөнүндө толук элеске ээ болуу үчүн бир адамдын хабарларынын бардык варианттарын чогултушуп, карап чыгышкан. Бирок, маал-маалы менен арамза кимселер пайда болуп, илими болбогон нерселерди талкуулашат. Аллах жахилдиктен сактасын!. □

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ
Коронавирус Мароккодогу яхудийлерге сокку берди		
«Кудс Арабий» (Израилде) чыккан «Ynet news» гезитинен алып маалымдашынча, коронавирус Мароккодогу аз сандагы яхудий жамаатына олуттуу зыян жеткирген. Гезитте айтылгандай, Мароккодогу яхудийлер жамааты жакында өзүнүн чоң жетекчилеринин бирин жоготту. Ал Шалом Эдельман деген раввин болуп, көптөн бери Мароккодогу яхудий жамаатынын кызматын кылып келген жана коронавирус себептүү көз жумган. Гезит раввин Леви Баннонго таянып кабарлашынча, раввин Шалом Эдельмандын өлүмү коронавирус кризисинен чыгууга аракет кылып жаткан яхудий жамааты ичинде чоң жоготуу болду. Мароккодо коронавирустан өлгөн яхудийлердин саны өлкөдө көз жумган 208 адамдын 6%ын түзөт. «Израилдин» гезитти маалымдагандай, отчётторго ылайык Мароккодогу яхудийлердин саны 1500дөн 2500гө чейин жетиши мүмкүн. Ал эми, марокколук яхудийлердин «Израилдеги» жамааты кыйла чоң болуп, саны болжол менен 750 миңге жетет. «Израилдин» мурунку коргоо министри Амир Перец ушул жылы апрель айында Мароккодо жашаган үй-бүлөсүнүн үч мүчөсү коронавирустан улам көз жумганын хабарлаган.		
Блэр: «Израиль» менен Булуң мамлекеттеринин жакындашуусу – Жакынкы Чыгыштагы маанилүү өзгөрүү		
Британиянын мурунку премьер-министри Тони Блэр Фалестин мамлекетин тикелөө мүмкүн эмес экенин, «Израиль» менен Булуң мамлекеттеринин жакындашуусу регион мамлекеттери ортосундагы алакалар үчүн маанилүү өзгөрүү болорун билдирди. Блэр яхудий синагогасынын раввини менен интернет аркылуу өткөргөн маегинде: «Бүгүн Фалестин маселеси абдан оор ахвалда, бүгүнкү кырдаал биз Жакынкы Чыгыштагы жаңжалды токтотуу үчүн киришкен кездеги кырдаалдан айырмаланат», - деди. Мурунку премьер-министр лорд Леви менен Жакынкы Чыгышта жасаган иштери жөнүндө сүйлөп: «Биз ал жерде жасаган иштерибизде тескери натыйжаларга жетиштик. Анткени, «Израилдин» регион менен болгон алакалары карама-каршы абалда болуп, «Израиль»-Фалестин сүйлөшүүлөрү уланган. О.э. жаңжалдарды токтотуу үчүн мүмкүндүк болгон», - деп билдирди. Блэр «Израиль» өкмөтүнүн Батыш Жээктин жана Иордан өрөөнүнүн айрым бөлүгүн кошуп алуу		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Албетте момундар ага-инилер».	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ
жөнүндөгү планы тууралуу ооз ачпады. Лекин, Фалестин мамлекетин тикелөө мүмкүнчүлүгү бүткөнүн моюндап: «Фалестин мамлекетинин жакын арада тикеленишин элестетүү кыйын», - деп кошумчалады. Блэр сүйлөшүүлөр жөнүндө мындай деди: «Башка жактан алып караганда, азыр чыныгы сүйлөшүүлөр болгон жок. Улуттук өкмөт акыркы күндөрдө «Израиль» менен кызматташууну токтотконун жарыялады».		
«Израиль» дипломаты Судан менен алакаларды нормалдаштыруу баскычтары жөнүндө айтууда		
«Израиль» тышкы иштер министрлигинин мурунку кызматчысы, «Израилдин» Колумбиядагы элчисинин жардамчысы, «Иерусалим пост» гезити менен кызматташкан журналист Рена Пасист «Монитор» сайтына берген интервьюда мындай деди: ««Израиль» менен Судандын кызматташуусу Хартум жана Тель-Авив ортосундагы алакаларды нормалдаштыруу үчүн аракет кылган саясатчы Нажва Кадамуддамды куткаруу максатында Хартумга келген «израилдик» дарыгерлер аркылуу өткөрүлгөн. Эки мамлекет ортосундагы алакаларды бекемдөөдө маанилүү роль ойногон Нажва Кадамуддам коронавируска чалдыккандан кийин анын өмүрүн сактап калуу үчүн дарыгерлер жана «Израиль» медицина жабдуулары жүктөлгөн учак Судан борборуна конгон. Лекин, тилекке каршы учак келгенден 24 саат өтүп, Нажва Кадамуддам дүйнөдөн кайтты». Рена Пасист дагы айтат: «Расмий жактан алып караганда «Израиль» менен Судан ортосунда дипломатиялык алака жок. Бул эки мамлекет расмий жактан бири-бирине душман болуп эсептелет. А негизи, акыркы айларда эки мамлекет ортосунда жогору даражадагы кызматташуулар болуп өттү». Ал минтип кошумчалады: ««Израиль» премьер-министри Биньямин Нетаньяху 2020-жылы февраль айында Уганда мамлекетинде Судан суверендүү кеңешинин жетекчиси Абдулфаттах Бурхан менен жолуккан. Жолугушууда эки жетекчи эки тараптуу кызматташууга келишишкен. Ошол айда Абдулфаттах Бурхан «Израиль» учагынын Судан аба мейкиндигине кирүүсүнө урухсат берген», - деди. Рени Пасист: «Албетте Кадамуддам БУУнун өнөр жайды өнүктүрүү уюмунун мурунку жооптуусу жана Судан жетекчиси Бурхандын ишеничтүү кеңешчиси. Кадамуддам Хартум жана Тель-Авив ортосундагы жаңы алакаларды бекемдөөдө		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ
маанилүү роль ойногон аял», - деди. Ал: «Нетаньяхунун фикиринде, бир канча мусулман мамлекеттери «Израиль» менен алакаларды нормалдаштырууга аракет кылууда», - деп кошумчалады.		
Ибн Зайид Лас-Вегасты коронавирустан куткарууда		
Америкада чыккан «Лос Анжелес таймс» гезити Абу Даби мураскер канзадасы Мухаммад ибн Зайид кумарканалары менен дуняга белгилүү Лас-Вегас шаарын коронавирустан куткарууга өз салымын кошконун жазып чыкты. Белгилүү болгондой, Лас-Вегас шаарынын негизги экономикасы казинолор, түнкү клубдар, мейманканалар, концерт жана шоулордон турат. Гезит Лас-Вегаста Невада штаты боюнча эң чоң вируска каршы тест борбору ачылганына көңүл бурган. Макалада бул нерсе шаардын кумарга негизделген экономикасын кайра бутка тургузуу үчүн маанилүү кадам болгондугу айтылып мындай делет: «Бул нерсе Бириккен Араб Амирликтери жөнөткөн баасы 20 миллион долларга барабар 200 миңден ашуун тесттерсиз мүмкүн эмес эле». Гезит Невада штатындагы коронавирус пандемиясына каршы күрөшүү тобуна таянып маалымдашынча, эгер «Амирликтердин амалдагы акими Ибн Зайид бул кырдаалга аралашпаганда Лас-Вегас чыныгы кризиске туш келмек». Айтымдарга караганда, Невада штатынын бийлиги күнүнө миң болбосо да, жүздөгөн тесттерди сатып алууга мүмкүнчүлүгү бар. Лекин макалада «MBZ» деп аталган Амирликтердин амири таңкыстыкты азайтуу жана экономиканы тикелөөнү тездетүү үчүн штатка 200 миңден ашуун тест белек кылган. Гезит хабарлашынча, Невада штаты Өзгөчө кырдаалды жөнгө салуу федералдык агенттигинен жардамдарды алган, лекин Амирликтердин тартуусуна тең келе турган жардам болбогон. Гезит Амирликтер Лас-Вегаста жашоо кайрадан жандануусуна кызыкдар экенин ачыктаган. Дубайдын инвестициялык долбоору болгон «Дубай Уорлд» компаниясы «Кумарканалар шаарындагы» «City Center» комплексинин жарымына ээлик кылат. Бул комплекс 2009-жылы ачылган, ошол кезде шаардагы эң чоң жана эң кымбат жеке долбоор болгон.		
Ал-Ваъй: кандай жаман иш эске түшпөсүн, Ибн Зайид ага шерик экенине күбө болобуз. О.э. каерде Ислам жана мусулмандарга каршы согуш болуп жаткан болсо, Ибн Зайид ошол		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Албетте момундар ага-инилер».	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ
согуш кылмышкерлеринин, тукуруучуларынын жана колдоочуларынын бири экенин көрөсүң. Эгер, ар бир динде кылмышкер душмандар болсо, шек-күмөнсүз ал душмандардын бири Ибн Зайид болот.		
Бириккен Араб Амирликтеринде биринчи ирет түз эфирде лоторея ойнотулду		
Коронавирус тарашы себептүү бүткүл дуня үлкөн кризистерди башынан өткөрүп жатканда Бириккен Араб Амирликтери биринчи лоторея оюндарын түз эфирде көрсөттү. Бул ишке баргандар лоторея Исламий Шариатка ылайык келет деген фатва алышканын айтышкан. «Emirates Loto» сайтында мындай делет: «Лоторея ойноо Исламий шариатка карама-каршы келбейт, анткени адамдар карталарды акчага сатып алышат. Андан тышкары алар оюнга катышууга ыхтыярдуу». «Emirates Loto» компаниясынын жетекчиси Пол Себастьян айтышынча, алар бул жаатта Абу Дабиден лицензия жана фатва алышкан. Т.а. өкмөттүн урухсатын алышкан. Компаниянын жетекчиси сөзүн улантып: «Исламий Шариатка ылайык, күнүмдүк лоторея ыхтыярдуу болгондугу көрсөтүлүп, нарктар алмашуусу керек», - деди. «Gambling News» сайты «Emirates Loto» компаниясынын лотореялары финансылык жана техникалык жактан Америка жана Европадагы, жада калса Лас-Вегас казиноларундагы лоторея оюндарынан таптакыр айырмаланбастыгын ачыктады. «Emirates Loto» компаниясы оюнчулардын курагы 18 жаштан жогору болуусун шарт кылат. О.э. бул лотореяларды өлкөдөгү дүкөндөрдөн жана интернет аркылуу атайын колдонмо аркылуу 10 долларга сатып алууга болот.		
Ал-Ваъй: Амирликтердин акимдери өз өлкөсүндө кумарга урухсат бериши таң калычтуу нерсе эмес. Анткени алар мындан да жийиркеничтүү иштерди жасашат. Лекин, харам нерселерге урухсат берген фатвалардын чыгарылышы кыжырды келтирет. Дин үчүн кимиси кооптуураак: бул акимдерби же динин дуняга саткан аалымдарбы? Албетте алар күнөөдө шерик жана алар жемелөөгө ылайык.		
Константинополь фатхы: Мисир муфтияты Мисир менен Түркия ортосундагы саясий күрөштүн бир бөлүгүнө айландыбы?		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ
Түркия президенти Эрдоган ушул жылы 29-майда азыркы Истамбулдун – Константинополдун фатх болгондугунун 567 жылдыгын белгиледи. Мисир муфтиятынын басма сөз бөлүмү: «Эрдоган мамлекет ичиндеги зулумду бекемдөө жана чет элдеги амбицияларын актоо үчүн фатвалардан пайдаланууда» деп аталган билдирүү жарыялады. Билдирүүдө Түркия президенти «ички туруктуулукту жүзөгө чыгаруу жана саясий каршылаштарын жеңүү үчүн» диний хитабдан пайдаланууда деп айтылат. Бирок, Ая-Софияны кайра мечитке айлантуу жөнүндө чакырыктар айтылганда муфтият Константинополь фатхын «Усманий баскынчылык» деп атаганы үчүн үлкөн сын-пикирлерге кабылды. Муфтияттын билдирүүсүндө мындай делет: «Ая София Византия империясынын доорунда миладий 537-жылы чиркөө катары курулган. Ал Усманийлер 1453-жылы Истамбулду басып алып, Ая Софияны масжидге айлантканга чейин, т.а. 916 жыл бою чиркөө болуп турган». Бул билдирүү социалдык тармактарда мусулмандардын кыжырдануусун жана каршылыктарын билдирүүсүнө себеб болду. Көпчүлүк мусулмандар Мисир муфтиятын сынга алышты. Анткени, бул идара Мисирдин Түркияга каршы саясатына шайкеш болууга умтулуп Мухаммад ﷺ башарат кылган маанилүү исламий фатхты «баскынчылык» деп атады. Коомчулуктун каршылыгынан улам муфтият өз фикиринен баш тартууга мажбур болду. Лекин, муфтият жаңы билдирүүсүндө Түркия президенти Ражаб Таййиб Эрдоганга асылууну уланткан. Муфтият өзүнүн Фейсбуктагы баракчасында мындай деди: «Биз документтер жана далилдер менен бир канча жолу баса белгилегенбиз, Түркия президенти Ражаб Таййиб Эрдоган мамлекет ичиндеги зулумун дин атынан бекемдөө жана чет элдеги амбицияларын Халифалык аты менен актоо үчүн фатвалардан курал катары пайдаланууда». Ошол эле учурда, жаңы билдирүүдө мындай делет: «Ал эми, Константинополь фатхына келсек, ооба, ал – Пайгамбарыбыз ﷺ башарат кылгандай улуу султан Мухаммад Фатихтин колу менен ишке ашкан улуу исламий фатх. Бирок, Эрдоган Мухаммад Фатих эмес жана ага эч кандай тиешеси жок». Ал-Ваъй: Мисир фатва идарасынын билдирүүсү уламалардын акимдерге көз каранды экенин ачык-айкын көрсөтүп турат. Алар		

динге сокку уруу болобу же динди башкаруудан четтетүү болобу, айырмасыз, акимдерге моюн сунушат.

Америка жана Европадагы демонстрациялар «расисттердин айкелдерине» жетти

Полиция Америка жараны Жорж Флойддун мойнун тогуз мүнөт тизеси менен басып турушунун натыйжасында ал набыт болгон соң, расалык теңсиздиктен улам АКШда демонстрациялар тутанды. «Кара түстөгүлөрдүн өмүрү маанилүү» деп аталган уюм бул каршылык кыймылына жетекчилик кыла баштады. Бул демонстрациялар нааразылыктар, кыйкыруулар жана ураандар менен гана чектелген жок. Демонстранттар Америка жана Европа тарыхында расизм, кулчулук жана кул соодасы жаатында маанилүү роль ойногон деп эсептелген белгилүү адамдардын айкелдерин да бутага алышты. Бул демонстрациялар дунянын түрдүү региондоруна, өзгөчө Европага да жетти. АКШдагы демонстранттар эң көп кулаткан айкелдердин бири Американы ачкан Христофор Колумбдун айкели болду. Демонстрациялар анын айрым айкелин бүтүндөй жок кылган болсо, айрымдарына боёк сүртүштү, айрымдарын өрттөп, айрымдарын деңизге ыргытышты. Бутага алынгандардын дагы бири Конфедерация президенти Жефферсон Дэвистин Виржиния штатынын Ричмонд шаарындагы айкели болду, ал кулчулук жана колонизаторлук доорго алакадар айкел болгондуктан аны жоготуу туурасында өкмөткө басымдар көп болду. Бул болсо, Америка тарыхына алакадар айкелдер жөнүндөгү талаш-талкууларды кайра жандантты. АКШда көпчүлүк адамдар Колумбду он бешинчи кылымда Жаңы Ааламды, т.а. Американы ачкан деп макташат. Лекин, Американын түпкү калкынан болгон активисттер Колумбду урматтоого каршы турушат, анткени, алар Колумбдун Америкага келиши колонизаторлукка жана алардын ата-бабаларынын жок кылынышына алып келди дешет. Бир канча Европа мамлекеттеринде да кулчулукка алакадар айкелдер жок кылынды.

Ал-Ваъй: бул нерсе Америка жана Европанын тарыхы бир болуп, ал да болсо, кылмыш, кыргын жана баскынчылык тарых экенине о.э. Батыш коому жасалма коом экенине далил. Ошондуктан, акыйкат балтасы капитализмдин бут-санамын жеңил эле талкалайт. □

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا
الصَّلَاةَ وَءَاتُوا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا
اللَّهَ وَذُرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن
لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ
فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾

وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَاتَّقُوا
يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

«277. Чындыгында, ыйман келтиргендер, жакшы амалдарды кылгандар жана намазды аткарып, зекетти бергендер үчүн Роббиси алдында ажр бар. Алар үчүн эч кандай кооп-коркунуч жок жана алар кайгы тартышпайт. 278. Эй момундар, Аллахтан корккула жана эгер момун болсоңор, риба саркындыларын таштагыла. 279. Эгер, кылбасаңар, анда Аллах жана пайгамбары тарабынан болгон согушту билип койгула! Эгер, тауба кылсаңар, мал-мүлкүңөр өзүңөргө – залым да, мазлум да болбойсуңар. 280. Эгер, карыз болгон киши оор абалда болсо, байыганга чейин күткүлө! Эгер, билсеңер садака кылып жиберешиңер өзүңөр үчүн жакшыраак. 281. Жана Аллахка кайтарыла турган күндөн корккула! Ошондо ар бир жанга кылган амалына жараша толук берилет жана эч кимге зулум кылынбайт» [Бакара 277-281]

Хизб-ут-Тахрир амири Ата ибн Халил Абу Роштанын (Аллах ал кишини Өз коргоосуна алсын) «Тайсир фи Усулит Тафсир» аттуу китебинде минтип келет:

Риба абдан оор харам. Аллах Таала айтат:

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾

«Чынында, Аллах байды халал, рибаны харам кылган» [2:275]

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٠٠﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۗ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾

«Эй момундар, Аллахтан корккула жана эгер момун болсоңор, риба саркындыларын таштагыла. Эгер, кылбасаңар, анда Аллах жана пайгамбары тарабынан болгон согушту билип койгула! Эгер, тауба кылсаңар, мал-мүлкүңөр өзүңөргө – залым да, мазлум да болбойсуңар». Демек, риба – Аллахка жана Расулуна каршы согуш ачуу. О.э. Пайгамбар ﷺдын хадистеринде да риба абдан оор харам экендиги баяндалган.

Муслим Абу Хурайрадан риваят кылышынча, Пайгамбар ﷺ мындай деген:

«اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتَ وَفِيهَا: وَآكِلِ الرِّبَا»

«Жети кыйратуучу күнөөдөн сак болгула. Алардын арасында риба да бар».¹

Абу Давуд Ибн Масъуддан риваят кылат:

«لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ آكِلِ الرِّبَا وَمَوْكَلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدَهُ»

«Пайгамбар ﷺ рибаны жегенди да, жедиргенди да, жазганды да, ага күбө болгонду да наалаттады».²

Дарукутний Абдуллах ибн Ханзаладан (аны периштелер жуугандыгы менен белгилүү) риваят кылышынча, Пайгамбар ﷺ айтты:

«لَدِرْهِمٍ رِبَاً أَشَدُّ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ سِتِّ وَثَلَاثُونَ زَيْنَةً فِي الْحَطِيبَةِ»

«Аллахтын назарында риба менен келген бир дирхам отуз алты жолу зина кылгандан да катуу күнөө».³

Хаким Ибн Масъуддан риваят кылган хадисте Пайгамбар ﷺ айтат:

«الرِّبَا ثَلَاثَةٌ وَسَبْعُونَ رِبَاً أَيْسَرُهَا أَنْ يَنْكِحَ الرَّجُلُ أُمَّهُ، وَإِنْ أَرَى الرِّبَا عَرَضُ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ»

«Рибанын жетимиш үч даража күнөөсү бар. Алардын эң жеңили киши өз энесин никеге алганга барабар. Ал эми, эң оору мусулмандын намысына кол саганга барабар».¹

(1) Бухарий: 2560, 6351, Муслим: 129.

(2) Абу Давуд: 2795. Тирмизий: 1127. Ибн Мажа: 2268. Ахмад: 1/83, 87, 3/304.

(3) Тафсири Куртубий: 3/364.

Ко-ош, ал кандай кылмыш болду, аны жасаган адам Аллахка жана Расулуна каршы согуш ачкандай эсептелген? Ал кандай кылмыш болду, аны жасаган адам отуз алты жолу зина кылгандан да оор күнөө кылгандай же өз энесин никелеп алгандай? Ал – риба. Бул риба коомдорду кыйратат, ач көздүккө, колонизаторлукка, адамдарды кул кылууга алып барат. Таң калычтуусу, риба илгери да болгон, азыр да бар. Рибанын көрүнүштөрү өзгөрсө да, адамдарды кул кылуу, эң карамүртөз, эң ыфлас, эң жийиркеничтүү каражаттарды колдонуудан да кайра тартпастык, өлкөлөрдү жана адамдарды жок кылып болсо да дуня чогултуу артынан иттей жүгүрүү жагынан бири-биринен айырмаланбайт.

Исламдан мурунку жахилият доорунда сүткорлор рибадан адамдарды кул кылуу каражаты катары пайдаланышкан. Сүткор мөөнөт узарган сайын карызды да көбөйткөн. Жада калса, карыз болгон адам карызын төлө албай турган даражага жеткен. Ошентип ал өзүн сатууга мажбур болуп, сатыла турган, сатып алына турган, кордоло турган кулга айланган. Акчалуулар кулдарын көбөйтүүдө, алардын турак жайын тартып алууда башка каражаттардын катарында рибадан да пайдаланышкан.

Демек, риба адамдарды кул кылуу, алардын канын соруу, аларды кул кылуу каражаттарынын бири болгон.

Коомдор өнүккөнүнө карабастан, бүгүнкү күнгө чейин рибанын ушул белгиси дагы эле турат. Учурда адамдарды кул кылуу, аларга өкүмдар болуу каражаттары, услубдары дагы да өркүндөгөн.

Биздин кылымга келип, рибанын уюмдары, институттары пайда болду. Бул чума сыяктуу үрөй учурган илдет абдан кеңири жайылган, рибага негизделген финансылык мекемелерсиз, банктарсыз, фонддорсуз бир да регион калбады. Пайгамбар ﷺ ушул мубарак хадисинде биздин заманыбызды айтып жаткандай:

«يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَأْكُلُونَ الرَّبَا، فَمَنْ لَمْ يَأْكُلْهُ أَصَابَهُ مِنْ عِبَارِهِ»

«Ушундай бир замандар келет, адамдар рибаны жешет, ал эми, аны жебеген адам аны менен колун булгабай коё албайт». (Бу хадисти Насайй Абу Хурайра رضي الله عنهдан чыгарган).

Капиталисттик Батыш дүйнөнүн көпчүлүк мамлекеттерин Батыш мамлекеттериндеги борбордук банктарга байлап алган. Бул нерсе түздөн-түз да, т.а. расмий банктар менен түздөн-түз алака орнотуу

(1) Мустадрак: 2/37. Дуррул Мансур: 1/364. Мажмауз заваид: 4/116.

менен да, кыйыр түрдө да, т.а. Дүйнөлүк Банк жана Эл аралык Валюта Фонду аркылуу да ишке ашырылып келүүдө. Сүткорлук түзүмү мамлекеттердин көз алдында, борбордук банктарда жана башка коммерциялык банктарда орнотулат. Батыш бул мамлекеттердеги саясатчылар менен биргеликте капиталисттик мамлекеттерден алынган карыздарга байланган ушундай бир саясаттарды жолго коюшкан, дал ушул саясаттар бул өлкөлөрдөгү экономикалык кризистердин биринчи кадамы болот. Анткени, риба себептүү карыздар көбөйгөндөн көбөйүп бара берет. Ошентип олтуруп карыздардын пайызы карыздын өзүнөн ашып кетет. Мына ошондо карыз болгон мамлекет Батыштын олжосуна айланып, Батыш жана анын малайлары өлкө байлыктарын курттай кемиришет.

Андан кийин экинчи кадам ташталат. Кырдаалды Эл аралык Валюта Фонду колго алып, экономиканы оңдомокчу болот. Фонд ишти адамдарды эзүүдөн, бааларды көтөрүп, салыктарды салуудан баштайт. Бул тузакка түшкөн мамлекеттер экономика жаатында дурус иш алып барат деген мүнөздөмө алышат, бул нерсе аларга кредиттердин мөөнөтүн узартуу үчүн дагы кредит алуу мүмкүнчүлүгүн берет. Башкача айтканда, бул абал карыздын мөөнөтүн узартуу жана жаңы карыздарды алуу акысына Фонддун саясатына моюн сунуу болуп эсептелет.

Өлкөлөрдү жана адамдарды кул кылуу каражаты катары колдонулуп жаткан бул ыфлас, арамза риба саясаты «экономикалык реформалар» деп аталууда. Түпкүлүгүндө, анын наамы экономикалык реформаны эмес, экономикалык кыйроону алып келет. Алар «сүткорлук» деген наамды да өзгөртүп, аны «пайда» жана «киреше» деп өзгөртүштү.

Бул бир тараптан, экинчи тараптан ошол капиталисттик мамлекеттер жана алардын банктары, компаниялары башка өлкөлөрдү өз байлыктарын капиталисттик Батыш банктарына коюуга мажбурлоо үчүн алдоо, коркутуу каражаттарын колдонушууда. Ушинтип бул байлыктардын эсебинен Батыш экономисы өнүгөт. Кийин ал өлкөлөр белгиленген багыттан чыгууга умтулушса, алардын мүлктөрү тоңдурулат жана ресурстарын соруу жараяны ишке түшүрүлөт.

Биз риба карыздардын жеке адамдарга тийгизген таасирине токтолуп өтпөгөн болсок да, бул алардын таасири азайгандыгын билдирбейт. Адамдар риба карыздарды ала берип, кредиттерден

башы чыкпай турган болуп калышты. Карыз үстүнө алынган риба көбөйө берет, түпкү капитал болсо мурункудай тура берет. Натыйжада, карызды төлөө оорлошот. Анын рибасы адамды эзет. Айрыкча, эгер адам жакыр болсо (негизи андайлар көп) камалышы жана турмушу оорлошуп, кордолушу анык.

Бул рибанын түздөн-түз тийгизген таасири. Т.а. өлкөлөрдүн желкесине карыздар, карыздар үстүнө риба жүктөлүп, аларга дагы да оор болот. Ал эми, кудурети жетпей калган мамлекеттин мүлктөрү тоңдурулат.

Эми, рибанын кыйыр таасирине токтолуп өтсөк. Риба банктардын кандай болбосун, кандай ыфлас каражаттарды колдонуп болбосун, пайда алуусуна фактор, себебчи болот. Банктар оболу өзү үчүн, инвесторлору үчүн пайда табуу үчүн риба беришет. Капиталисттик Батыштагы базар ушуну менен айкындалат.

Башка тараптан инвесторлор өз акчаларын өлкөлөргө жана адамдарга пайдасы тийе турган долбоорлорго сарфтап, алардан халал, таза пайда алуунун ордуна сүткорлукка акчаларын жаткырат.

Биз мусулман өлкөлөрүндө чоң роль ойноп жаткан рибага негизделген капиталисттик түзүмдүн артында турган ыфлас, карасанатай максаттардын майда баратына киришпедик. Азыркы күндөгү яхудийлердин жана капиталист кафирлердин айла-амалдуу жетекчилери жөнүндө токтолуп отурбадык. Мусулман өлкөлөрүндө жолго коюлган рибага тиешелүү айла-амалдуу экономикалык саясаттар жөнүндө да айтпадык. Дүйнөлүк банк жана Эл аралык Валюта Фондунун мусулмандарды, мусулмандарды гана эмес, алардын тузагына түшкөн башка мамлекеттерди да бууп эзген саясаттары жөнүндө да сүйлөбөдүк. Себеби, бул нерселердин майда бараты тафсирибиздин темасына кирбейт. Рибага негизделген бул түзүмдүн кооптуулугун айтып өткөн сөздөрүбүздөн максат адамдарга риба Аллахка жана Пайгамбар ﷺга каршы согуш ачуу экенинин, коомду зинадан да жаман буза турган илдет экенинин бир учун түшүндүрүү болгон.

Умнаттын экономикалык турмушун риба түзүмү башкарса, ал экономикалык өнүгүүгө да, экономикалык туруктуулукка да жетишпейт.

Ушул орунда кимдир бирөөлөр минтип айтышы мүмкүн: адамдар арасындагы экономикалык алакалар эч качан токтобойт, алардын

арасында кимдир бирөө бай, акчасы көп болот, эгер ал мүлкүн банкка коюп, пайда алып турбаса, анын мүлкү иштебестен бекер туруп калат го? Бул бир жактан. Экинчи жактан алганда, алардын арасында жакырлар, карыздарын төлөй албаган мухтаждар да бар. Риблага негизделген банктар кредит акысына аларга карыз берет. Кээде адамдар бирер нерсеге мухтаж болуп, бирок акчасы жок болот жана алар банктардан карыз алып турмуштук маселелерин жөнгө салып алышат, кийин карызды фыйзы менен төлөп коюшат. Мындай суроо туулат: азыркы риблага негизделген экономикалык түзүмсүз бул проблемалар кантип чечилет?

Ислам бул проблемалардын чечимин кишинин жүрөгү кадыржам боло турган, канааттана турган таризде жетиштүү баяндап берген. Ага амал кылган адам турмуштун бардык тармагында экономикалык кадыржамдыкты сезет. Байлыктардан натыйжалуу, адамдарды кул кылбастан, өлкөлөрдү ойрон кылбастан жакшы жашоону кепилдей турган таризде пайдалана билет.

Ал латиф, хабир, хахим, алим Зат тарабынан жөнөтүлгөн дин. Ал Зат махлуктарын эмне оңдошун да, аларды бул дуня жана Ахырет бакытына эмне алып барышын да жакшы билет.

Ислам бул проблемаларды кантип чечет? Анын баянына киришебиз.

1 – Ислам мал-дуня чогултууну, казына кылууну харам кылды. Мал-дуняны зарылдыксыз чогултуу мүмкүн эмес. Аны өнөр жай, дыйканчылык, соода же башка тармактарга иштетүү лазым. Байлык коомдо кыймыл-аракетте болушу керек. Бул мал-дунядан анын ээси да, аны иштетип жаткандар да, зекет берүү менен жакырлар да, баары пайдаланышы зарыл.

Арийне, байлыкты керектүү иштерге колдонбостон, жөн гана топтоо, казына кылып басып коюу Исламда харам.

﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ

الِيمِ﴾

«Эй момундар, ошол даанышмандардын, кечилдердин көпчүлүгү адамдардын мал-мүлкүн бузукулук менен жешет жана Аллахтын жолунан тосушат. Алтын-күмүштү басып, аны Аллах жолунда ихсан кылбагандарга оор азабдын «куш хабарын» жеткир!» [9:34]

Бул байлар жөнүндөгү сөздөр.

2 – Эми, ким факир жана мухтаж болуп эсептелет.

а) Ислам карызды рибасыз берүүгө үндөйт жана эки жолу карыз бергенди бир жолу садака бергенге теңеди.

﴿قَرْضٌ مَّرَّتَيْنِ يَعْدِلُ صَدَقَةً مَّرَّةً﴾

«Эки жолу берилген карыз бир жолу берилген садакага барабар».¹ (Бул хадисти Баззар Ибн Масъуддан, ал Пайгамбар ﷺ дан риваят кылган).

б) Эгер, карыз болгон адам жакыр болуп, карызын төлөй албаса, Ислам ага мөөнөт берүүнү важиб кылат.

﴿وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ﴾

«Эгер, карыз болгон киши оор абалда болсо, байыганга чейин күткүлө!». Карыздын баарысын же бир бөлүгүн кечип, садака кылуу – мандуб.

﴿وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ﴾

«Эгер, билсеңер садака кылып жиберешиңер өзүңөр үчүн жакшыраак».

в) Карыз болгон адамга карызынан кутулушу үчүн байтулмалдан, зекеттен каражат бөлүнөт.

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ

وَالْغُرَمِينَ﴾

«Чынында, садакалар (т.а. зекеттер) Аллах тарабынан фарз болгон абалда, факирлерге, мискиндерге, садака чогултуучуларга, көңүлү (Исламга) ыктаган кишилерге, кулдарды азат кылууга, карыз болуп калган кишилерге... берилет» [9:60]

г) Мухтаж адамга аны важиб кылган.

﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهَا﴾

«Силер жердин чар тарабында басып жана Анын ырызкысынан жегиле» [67:15]

﴿إِنَّ مِنَ الذَّنُوبِ مَا لَا يُكَفِّرُهَا إِلَّا الْهُمُومُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ﴾

⁽¹⁾ Тафсири Табарий: 16/25, 17/85. Тафсири Куртубий: 3/359.

«Ушундай бир күнөөлөр бар, аларга фақат ырызкы талабындагы аракеттер гана каффарат болот».¹

3 – Мамлекеттин ролу:

а) Мамлекет бардык жарандарды негизги мухтаждыктар: азык-түлүк, кийим-кечек жана турак-жай менен камсыздайт. Бул үчүн мамлекетке түшүп жаткан кирешеден же нафака кылышы важиб болгон адамдардын нафакаларынан каражат бөлөт. Алар жок болсо, байтулмалдан сарфтайт.

«وَالسُّلْطَانُ وَوَلِيُّ مَنْ لَا وَوَلِيَّ لَهُ»

«Султан – валийи жок адамдын валийи».²

б) О.э. мамлекет алтын, темир, жез, фосфат, нефть, газ жана башка катуу жана суюк кендерден турган умумий мүлктү да башкарып, аларды бардык мусулмандарга жеткирип турат.

в) Хирож, жизя, олжолор жана башкалардан турган мамлекеттик мүлк да мамлекеттин колунда болуп, андан байларга эмес, жалаң гана жакырларга берет.

﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ﴾

«Силердин араңардагы бай кишилердин ортосунда гана айланып жүрө берген нерсе болуп калбастыгы үчүн» [59:7]

г) Долбоорчулар үчүн да мамлекет рибасыз карыз берет. Дыйкандарга болсо жер берилет. Ошентип, мамлекет адамдардын жыргал жашоосуна жол ачып берет. Хулафаи рошидиндер ушундай кылышкан.

д) Эгер, байтулмалда каражат түгөнүп калса, жакырлардын мухтаждыгы үчүн мамлекет мусулман байларга салык салат. Аллах муну мусулмандарга важиб кылган.

Сөзүбүздүн акырында ушуну айтабыз:

- Бай мүлк чогултуп, казына кылуусу харам болгон соң, мүлктү ар кандай долбоорлорго иштетиши жана андан адамдар пайдаланышы, бул нерсе коомдо экономикалык таасир көрсөтүшү, анын зекетинен жакырлар пайдаланышы керек болгон соң;

- Жакыр өзүнүн негизги мухтаждыктарын мээнет менен, валийдин инфакы менен, мамлекеттин байтулмалдан бөлгөн каражаты менен камсыздашы мүмкүн болгон соң;

(1) Сарахсийдин Мабеут китеби: 30/258. Мухаммад ибн Хасандын Касб китеби.

(2) Ахмад: 6/47, 165. Муватта: 1053.

- Карыз болгон адамга карызын төлөөгө мөөнөт берилген соң жана карыздын баары же бир бөлүгү кечилип, садака кылынган соң;
- Долбоорчуга долбоорун ишке ашыруусу үчүн рибасыз карыз же бекер каражат берилген соң;
- Абдан көп көлөмдөгү умумий мүлктү мусулмандарга бөлүштүрүп, мамлекеттик мүлктөн байларга эмес, жакырларга каражат бөлүнгөн соң жана ушундай жол менен байлык байлардын гана колунда чогулуп калышы алды алынып турулган соң;
- Ислам мухтаждыктын камсыздалышын таштап койбостон, жакырлардын мухтаждыгын камсыздоо жана жихад үчүн байтулмалдагы каражат жетпей калганда мусулман байларга салык салган соң;

Ырас, ушундай иштер аткарылган соң, эгер байлардын акчасын риба менен көбөйтүп бере турган, жакырларга рибага карыз берген банктар болбосо, байлар эмне кылат, жакырлар эмне кылат деген суроонун таптакыр кажети калбайт.

Проблема бүгүнкү күндөгү инсан ойлоп тапкан өтө ыфлас капиталисттик, социалисттик түзүмдөрдө.

Алардын бири – капитализм жеке мүлкчүлүктүн тизгинин бүтүндөй бош койгон. Андан башкасын моюнга албады. Мүлктү ар кандай ыфлас, моралдык нерселерди тебелей турган, коомду ойрон кыла турган каражаттар менен табууга жол ачып берди. Аларда жашоонун мазмуну риба болуп калды. Ага ылайык компаниялар, банктар пайда болду. Алар жада калса өкмөттү да көзөмөлгө ала турган даражага жетти. Алардын иримине түшкөн өлкөлөр жана адамдар кул кылынды.

Дагы бири – социализм. Ал жеке мүлкчүлүккө тыюу салып, мүлктү мамлекетке чектеди. Ач көз компаниялардан партия жетекчилерине өтүп алышып, адамдардын байлыктарын уурдап, мына ушундай экономикалык түзүм менен бузгунчулук жайышты.

Бул түзүмдөр менен ааламдар Роббиси белгилеген түзүмдүн айырмасы өтө чоң. Роббинин түзүмүндө иштер өз ордуна коюлган. Махлуктарга эмне туура келишин Халик абдан жакшы билет:

- Жеке мүлкчүлүк да болду.
- Умумий мүлкчүлүк да болду.
- Мамлекеттик мүлкчүлүк да болду.

Ушулардын баары шариат хукмдарына ылайык, бири экинчисине зулум кылбастан тартиптелип, хахим, хабир, адил Зат тарабынан

белгиленген түзүмдө камтылды. Бул түзүмдө халал, таза мүлк ушул орундарга сарфталат:

- Аллах Тааланын фарздары аткарылды.
- Кишиге жана анын карамагындагыларга берилиши шарт болгон фарз нафака аткарылды.
- Фарздан кийин жакырларга, мискиндерге, мухтаждарга садака, ихсан кылынды.
- Бул иштер бузгунчулуксуз, бузулуусуз ишке ашырылды.

﴿وَأَتَّبِعْ فِي مَآءِ آتِنَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ ۗ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا ۗ وَأَحْسِنْ﴾

﴿كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۗ وَلَا تَتَّبِعِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾

«Жана Аллах сага берген нерсе менен Ахыретти издегин, бул дунядагы насибиңди да унутпа. Аллах сага жакшылык кылгандай, сен да жакшылык кылгын. Жер жүзүндө бузгунчулук кылууну көздөбө. Албетте, Аллах бузгунчуларды жакшы көрбөйт»

[28:77]

Бул экономикалык түзүм – Аллахка жана Расулуна каршы согушууга, күнөө жана бузуку иштерге эмес, тескерисинче, Аллах жана Расулуна итаат кыла турган, күчтүү, азиз, хаким, хабир Зат тарабынан коюлган, адамзатты бакытка жеткире турган, бул дуня турмушун Ахырет ниъматтарына алып баруучу жагымдуу, ыңгайлуу жолго айланта турган, ач көздүккө, рибага, адамдарды кул кылууга чекит коё турган түзүм.

Хак мына ушундай. Хактан кийин адашуу гана бар. Бүткүл ааламдар роббиси Аллахка хамд болсун. □

БЕЙИШ БАКТАРЫ

قال رسول الله ﷺ: «إذا مرَّ من رياض الجنة فارتعوا»
Расулалла ﷺ айтты: «Эгер бейиш бактарынан
өтсөңөр, (анын мол-көл мөмөлөрүнөн)

БЕЙИШ БАКТАРЫ

РАСУЛУЛЛАХ ﷺ ДЫН АМАЛЫ ТУРУКТУУ БОЛГОН

– Бухарий жана Муслим Алкамадан риваят кылат: «Аиша رضي الله عنهاдан: «Расулаллах ﷺ бирер амал үчүн күн белгилегенби?», - деп сурадым, ал: «Жок, ал кишинин амалы туруктуу болгон. Расулаллах ﷺ чыдаган нерсеге киминер чыдай аласыңар?», - деп жооб берди».

– Бухарий жана Муслим Машруктан риваят кылат: «Аиша رضي الله عنهاдан: «Пайгамбарыбыз ﷺ кандай амалды жакшы көргөн?», - деп сурадым, ал: «Туруктуусун», - деп жооб берди».

– Бухарий жана Муслим риваят кылат: Пайгамбарыбыз ﷺдан: «Аллах үчүн кайсы амал сүйүктүү?», - деп суралганда, ал: «Аз болсо да, туруктуусу», - деп жооб берди».

– Имам Муслим Аиша энебизден риваят кылат: «Эгер, Расулаллах ﷺ бир иш кылса, аны туруктуу кылган. Эгер, түндө уктап калса же ооруп калса, күндүзү он эки рекет намаз окуган».

Имам Нававий (Аллах ал кишини рахмат кылсын) хадистеги «Расулаллах ﷺдын амалы туруктуу болгон» деген сөзү жөнүндө үзбөстөн, туруктуу кылган деп тафсир кылган.

Хафиз (Аллах ал кишини рахмат кылсын) айтат: «Лугат аалымдары айтышынча: «الديمة» сөзү бир нече күнгө созулган жаанга карата айтылат, кийинчерээк туруктуу болгон ар бир нерсеге карата айтыла турган болуп калган».

Расулаллах ﷺдын көптөгөн хадистери бар, аларда курбат (Аллахка жакын болуу) маселесинде туруктуу болуу, сактоо, токтобоо жана улантуу зарылдыгы жөнүндө айтылат.

– Тирмизий риваят кылган хадисте Аиша رضي الله عنها айтат: Расулаллах ﷺ айтты:

«مَنْ تَابَرَ عَلَى نِسْتِي عَشْرَةَ رَكْعَةٍ مِنَ السُّنَّةِ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»

«Ким он эки рекет суннат намазын туруктуу окуса Аллах ага жаннатта үй курат». Албаний сахих деген.

– Абу Давуд жана Тирмизий Пайгамбар ﷺдын аялы Умму Хабибадан кылган риваятта энебиз айтат: «Мен Расулуллах ﷺдын мындай дегенин укканмын:

«مَنْ حَافِظٌ عَلَى أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ»

«Ким бешимден мурун төрт рекет жана андан кийин төрт рекет суннат окууга адаттанса, Аллах ага тозокту харам кылат». Албаний сахих деген.

– Тирмизий Абдуллах ибн Амрдан риваят кылып, сахих деген хадисте мындай делет: Расулуллах ﷺ айтты:

«خَلْتَانِ لَا يُحْصِيهِمَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ، أَلَا وَهِيَا يَسِيرٌ وَمَنْ يَعْمَلْ بِهِمَا

قَلِيلًا: يُسَبِّحِ اللَّهَ فِي ذُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ عَشْرًا وَيَحْمَدُهُ عَشْرًا وَيُكَبِّرُهُ عَشْرًا، قَالَ: فَتِلْكَ

خَمْسُونَ، وَمِائَةٌ بِاللِّسَانِ، وَأَلْفٌ وَخَمْسُ مِائَةٍ فِي الْمِيزَانِ. وَإِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ نَسَبِحْهُ

وَتَكْبِرْهُ وَتَحْمَدْهُ مِائَةً، فَتِلْكَ مِائَةٌ بِاللِّسَانِ وَأَلْفٌ فِي الْمِيزَانِ، فَأَيُّكُمْ يَعْمَلُ فِي الْيَوْمِ

وَاللَّيْلَةِ أَلْفَيْنِ وَخَمْسَ مِائَةٍ سَبِّئَةً؟ قَالُوا: فَكَيْفَ لَا يُحْصِيهَا؟ قَالَ: يَأْتِي أَحَدَكُمْ الشَّيْطَانُ

وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ فَيَقُولُ ادْكُرْ كَذَا ادْكُرْ كَذَا حَتَّى يَنْفَتِلَ فَلَعَلَّهُ لَا يَفْعَلُ، وَيَأْتِيهِ وَهُوَ فِي

مَضْجَعِهِ فَلَا يَزَالُ يَنْوُمُهُ حَتَّى يَنَامَ»

«Эки касиет бар, кайсы мусулман кишиде экөөсү болсо, Аллах аны жаннатка киргизет. Бул эки касиет абдан жеңил, бирок ага амал кылгандар абдан аз. Т.а. ар бир намаздан кийин он жолу тасбих, он жолу хамд жана он жолу такбир айт. Бул ооздо бир жүз элүү болсо, Таразада бир миң беш жүз болот. Төшөккө жатарда тасбих, хамд жана такбир айт. Бул ооздо жүз болсо, Таразада миң болот. Силерден ким бир түн-күндүздө эки миң беш жүз жамандык кылат?». Сахабалар: «Бул кантип болсун?», - деп сурашты. Расулуллах ﷺ айтты: «Силердин бириңер намаз окуп жатканыңарда шайтан келип: «Тигин эсте, муну эсте», - дейт, ошондо силер ал сөздү айтууну унутасыңар. Же төшөккө жатарда келип, силерди уктатат жана силер ал сөздү айтууну унутасыңар».

Албаний сахих деген. Абу Давуддун риваятында ушул сөздөр менен келген:

«حَصَلَتَانِ أَوْ خَلَتَانِ لَا يُحَافِظُ عَلَيْهِمَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ، هُمَا يَسِيرٌ وَمَنْ

يَعْمَلُ بِمَا قَبِيلٌ...»

«Эки касиет же адат бар, кайсы мусулман аны туруктуу аткарсан, Аллах жаннатка киргизет. Ал экөөсү абдан жеңил, бирок ага амал кылган кишилер абдан аз...». Муборакфурий «Тухфатул ахузий» китебинде «Ага амал кылгандар абдан аз» деген сөздү «аларды туруктуу кылган кишилер» деп тафсир кылган.

Имам Муслим Абу Муса Ашъарийдан риваят кылган хадисте Расуллуллах ﷺ айтты:

«تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ هُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقْلِيهَا»

«Куръанды туруктуу тилават кылууга адаттангыла. Анткени, Мухаммаддын жаны колунда болгон Затка ант болсун, ал арканынан бошонуп кеткен төөдөн да тез бошонуп кетет (т.а. унутулат)». Хадистин лафзи Ибн Баррадга таандык.

Пайгамбарыбыз ﷺ адамдардын эң берешени эле, Жабраил ﷺ келип Куръандан сабак берген рамазан айында дагы да берешен болуп кетчү. Ал киши Жабраил ﷺ менен жолуккан соң Аллах (жаан жана рахмат менен) жиберген шамалдан да күчтүү бершен болот эле. Жабраил ﷺ ар жылы рамазанда бир жолу келип, ал кишиге Куръандан сабак берчү. Расуллуллах ﷺ көз жумган жылы эки жолу келди.

Аллах фарз кылган иштерде туруктуу болуу жана Аллахтын туура жолунда бекем туруу – диндеги важиб вазыйфалардан. Фарз амалдарга кайдыгер кароо мүмкүн эмес, мусулман киши аларды туруктуу аткарышы мажбурий... Ал эми (фарз намаздардан мурун жана кийин окулчу) суннаттар жана фазилеттүү амалдар мустахаб болуп эсептелет. Мусулман киши аларды кылууда ыхтыярдуу болуп, кылган киши сооб алат жана кылбаган киши азабалбайт. Лекин, хадистерде мусулман күчү жеткенче аларды туруктуу аткарууга чакырылган. Мусулман аз болсо да аларга амал

кылсын жана убагын жумшасын. Анткени, аз аздан болуп тоо болот. Муслман киши аларды туруктуу аткаргандыктан алар анын адатына айланат жана аларды кылбай калса бир нерсени жоготкондой болот. Эгер, нафс бир ибадатка адаттанса, аны жакшы көрүп калат жана андан Аллахтын ыраазылыгын издеп аракет кылат. Бирок, муслман киши суннат жана нафлдар менен алек болуп, фарздарга кайдыгер болуп калбастыгы керек. Бул таптакыр жаиз эмес. Анткени, Аллах Таала муслманга биринчи фарздарды, кийин нафлдарды буйруду. Расуллаллах ﷺ айтат:

«إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّوَّافِلِ حَتَّىٰ أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطِيَنَّهٗ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لِأُعِيذَنَّهٗ...»

«Аллах Субханаху айтат: «Ким Менин бир досумду кордосо, Мен ага согуш жарыялаймын. Пендемди Мага жакындаштыра турган, мага сүйүктүү болгон амалдар – бул Мен ага фарз кылган амалдар. Эгер, пендем нафл амалдарды аткаруу менен Мага жакындашып келе берсе, натыйжада Мен аны жакшы көрүп каламын. Мына ошондо Мен анын уга турган кулагына, көрө турган көзүнө, кармай турган колуна жана баса турган бутуна айланамын. Менден сураса беремин, баанек тилесе баанек беремин...».

О.э. эчкини сааганчалык убакыт болсо да түндө туруп намаз окууга адаттануу керек. Андан тышкары, ар айдын ортосунда үч күн же аптанын дүйшөмбү жана бейшемби күндөрү орозо кармоого адаттануу керек. О.э. белгилүү бир зикрлерди кылуу, түндө туруп Куръан окуу, сабак кылуу жана жаттоо лазым. Зуха намаздарын окуу, таңдан баштап күн чыкканга чейин Куръан окуу, шурук намазын окуу жана шам намазынан кийин кошумча намаздарды окууга адаттануу зарыл.

Бирок, мусулман киши ушул нафл ибадаттарга карата фарз ибадаттар сыяктуу жандашбастыгы лазым. Себеби, аларды бекем кармап, аларга ылайык өзүн тергеп, аларга туруктуу байланып калып, фарздардан чалгып кетпеши зарыл. Анткени, алар суннат амалдар болуп, өзүнүн шарый алкагында калышы керек. Шариатта алар фарздардан кийин турат. Эгер, алар фарз ибадаттар менен кагылыш келип калса, фарз биринчи аткарылат, лекин бул алардын туруктуу аткарылышына зыян жеткирбейт. Айрым учурда киши кандайдыр иш менен алек болушу, же сафарга чыгышы, же ооруп калышы мүмкүн. Ошондо киши бул амалдарды аткарбашы мүмкүн.

Дагы айрым суннат амалдар бар, Расулуллах ﷺ аларды кээде аткарса, кээде аткарбаган. Ошондуктан, мусулман да ушуну эске алышы керек, кээ бир учурларда аларды аткарбаса болот, мисалы, зуха намазын окууну, бешим жана аср намазынын акыркы эки рекетинде Фатиха сурасына кошумча дагы сура окууну ж.б.у.с..

Мусулман киши кошумча ибадаттарды туруктуу аткарууну үйрөнүшү үчүн аларды аз-аздан башташы жана аларды толук кылышы үчүн иштин башында жеңил аткарышы лазым. Кийин ага башка ибадаттарды да кошот. Ошентип, ал көп убагын Аллахтын зикрисиз өткөрбөй турган болот. Натыйжада, ал Аллахты көп зикр кылган кишилерге айланат.

Мына ушундайча мусулман киши өз убактысын Аллах буйруган бардык фарз амалдарды аткаруу менен өткөрөт. Мусулман бул амалдарга кайдыгер карабайт же аларды кечиктирбей аткарат. Кийин убактысын суннат жана нафлдар менен өткөрөт. Анын суннат жана нафлдар менен ушундайча алек болушу фарздарды чырайлуу аткаруусуна жардам берет. Анткени, ал ыйманын тирилтип, жүрөгү кадыржам болот.

﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾

«Алар ыйман келтирген жана жүрөктөрү Аллахты зикр кылуу менен кадыржам болгондор. Байкагыла, Аллахты зикр кылуу менен жүрөктөр кадыржам болот»

[13:28]

﴿الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّائِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمُ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾

«Алар Аллахты зикр кылынганда жүрөктөрү коркууга түшкөндөр, өздөрүнө жеткен балээлерге сабыр кылгандар, намазды аткаргандар жана Биз ырызкы кылып берген нерселерден инфак кылгандар»

[22:35] □

УЛУУ САХАБИЯ УММУ СУЛАЙМ ﷺ

Жабир ибн Абдуллах риваят кылган хадисте Пайгамбарыбыз ﷺ айтат:

«رَأَيْتُنِي دَخَلْتُ الْجَنَّةَ، فَإِذَا أَنَا بِالرُّمَيْصَاءِ، امْرَأَةٌ أَبِي طَلْحَةَ»

«Өзүмдү жаннатта көрдүм. (Карасам) Абу Талханын аялы Румайса турган экен».

Туура, жарактуу акыйдага, жашоо жөнүндөгү туура түшүнүктөргө, шарый өкүмдөргө ээ хак дин болгон Ислам Куръан «инсандар үчүн чыгарылган эң жакшы Уммат» деп сыфаттаган тирүү Умматты тарбиялашы, аял кишиге эр жүрөк уландарды тарбиялоо вазыйфасын белгилөө аркылуу анын кадырын жогорулатышы табигый. Ооба, аял Исламда үлкөн роль ойнойт, бул Меккеде Ислам пайда болгондон тартып өзгөчө баса белгиленген. Бул тууралуу жакшы мисалдар Хадича ﷺ жана Сумайя бинт Хият, Умму Аммар ибн Ясирлер болот... Мадинада да улуу сахабия жана табиийлар чыкты, мусулмандар тарыхында алар жөнүндө абдан көптөгөн кыссалар бар. Аларга таянып, Исламда аялдардын маанилүү орду бар, ошондуктан алардан факиха, акын, мужахида жана тарбиячылар чыккан деп айта алабыз... Аял киши жетик уландарды тарбиялаган медресе болду. Ошондуктан, аялдардын катышуусуз Умматтын аброю кайра тикеленишин элестетип болбойт. Биз Исламдагы аялдын тарыхын ачыктап, кыздар, эжелер, энелер тарыхта салмактуу роль ойногонун билүүнү каалайбыз.

Ислам таңы аткандан тартып кайраттуулукта, берешендикте, курбанчылыкта жана жихадда эркектерден калышпаган аялдар болгонун укканбыз. Албетте, алардын арасында эң жакшылары сахабиялар болсо, сахабиялар арасында эң жакшыларынын бири Умму Сулайм деген өз жанын курбан кылган улуу мужахида сахабия. Расуллалла ﷺ бул аял тирүү кезинде эле ал жөнүндө жаннаттын хабарын берген.

Умму Сулайм фазилеттүү саййида, өз жанын курбан кылган тарбиячы, улуу сахабия, мужахида болуп, өз уулун Расуллалла ﷺ га кызматкер кылып берген. Ал Милхандын кызы Хазраж уруусунан болгон ансария, Расуллалла ﷺ дын кызматкери Анас ибн Маликтин энеси Гумайса болуп, аялдар арасында эң фазилеттүүсү эле. Ал жолдошу Малик ибн Назр көз жумганда Абу Талха Зайд ибн Сахл ансарийге турмушка чыкты. Андан Абу Умайр жана Абдуллах деген

перзенттерди көрдү. Ал өз жолдошуна эң көп мээрим көрсөткөн аял эле.

Исхак ибн Абдуллах чоң энесинен Умму Сулаймдан мындай риваят кылат: «Мен Расуллуллах га ыйман келтирген соң, Абу Анас келип: «Жылдызпарас болдунбу?», - деди. Мен: «Жылдыпарас болбодум, лекин ыйман келтирдим», - дедим. Кийин Анаска «Ла илаха иллаллах Мухаммадур Расуллаллахты» үйрөтүп, ушуну айт дедим, ал ошондой кылды. Анын атасы: «Уулумду бузба», - деди, мен: «Бузбадым», - дедим. Кийин Малик тышкарыга чыкканда душман аны өлтүрдү. Мен: «Эмне кылат элем, эми Анас өзү көкүрөктөн чыкмайын аны эмизе беремин, ал буюрмайын турмушка чыкпаймын», - дедим. Кийин Абу Талха жуучу түшүрдү – ал кезде ал мушрик эле – көнбөдүм. Лекин, Абу Талха бир нече жолу жуучу түшүргөн соң, андан чоң махр талаб кылдым». Умму Сулаймдын уулу Анас айтат: «Абу Талха Умму Сулаймга жуучу жибергенде, ал айтты: «Мен мушрикке турмушка чыкпаймын, эй Абу Талха, билбейсиңби? Акыры силердин бут-санамдарыңарды баланча уруунун кулу жасайт. Эгер, силер аларды өрттөсөңөр, өрттөнүп кетет», - деди. Абу Талха артына кайтып кетти, бирок көңүлүнө бир нерсе түштү. Кийин кайра кайтып келип: «Сен сураган нерсени кабыл алдым», - деди. Ал талаб кылган махр Ислам эле»... Эч бир аял Умму Сулайм талаб кылган махрдан кымбат махр талаб кылбаган.

Умму Сулайм Пайгамбарыбыз менен бирге жихадга чыккан, жарадарларга кызмат көрсөткөн, оорулууларды дарылап, суу ташыган. Жада калса, ал курал көтөрүп жүргөн. Тарых күбөлүк бергендей, ал Пайгамбарыбыз менен бирге Ухуд жана Хунайн казаттарына катышкан. Имам Муслим Анас дан риваят кылышында, Умму Сулайм Хунайн казатында канжар көтөрүп жүргөндө, аны Абу Талха көрүп калып: «Оо Аллахтын Расулу, Умму Сулайм канжар көтөрүп алыптыр», - деди. Расуллуллах : «Бул канжарды эмне кыласың?», - деди, ал: «Эгер, бирер мушрик жакындашса, курсагын жарамын», - деди. Ошондо Расуллуллах жылмайды.

Умму Сулайм Пайгамбарыбыз дан аккан терди алып, жыпар жыттуу нерселерге аралаштырчу. Анас риваят кылат: «Пайгамбарыбыз Минада чачын алууну каалады, Абу Талха ал кишинин бир бөлүк чачын алып, Умму Сулаймга алып барды, ал чачты атыр идишке салып турду. Умму Сулайм айтат: «Бир күнү

Расуллаллах ﷺ мага жакын жайда дем алып жаткан, ал көп тердечү. Мен анын терин идишке чогултуп алдым. Пайгамбарыбыз ﷺ ойгонуп кетип: «Эй Умму Сулайм, эмне кылып жатасың?», - деди. Мен: «Сиздин аккан териңизден атыр жасоону каалаймын», - деп айттым». (Ибн Саид).

Умму Сулайм Расуллаллах ﷺ ды жакшы көргөнүнө дагы бир мисал. Анын уулу Анастын көкүлү болгон. Умму Сулаймдын жолдошу көкүлдүн узарып кеткенин көрүп, аны кыскартмакчы болгондо Умму Сулайм макул болгон жок. Анас Расуллаллах ﷺ га жолукканда, ал киши Анастын башын жана көкүлүн сылачу.

Расуллаллах ﷺ казатка чыкканда болуп өткөн окуя да Умму Сулаймдын Пайгамбарыбыз ﷺ ды жакшы көргөнүнө далил. Анас ибн Маликтен риваят кылынат: «Абу Талха Умму Сулаймга мындай деди: «Мен Расуллаллах ﷺ алсыз ахвалда сүйлөп жатканын уктум жана ал киши ач экенин баамдадым, жегилик эмнең бар?». Ошондо Умму Сулайм арпадан жасалган нанды менин (Анастын) койнума салып берип, Расуллаллах ﷺ га жөнөттү. Мен барып, Расуллаллах ﷺ ды masjidден таптым, айланасында адамдар бар экен. Мен анын жанына барганымда, Расуллаллах ﷺ: «Сени Абу Талха жөнөттүбү?», - деди. Мен: «Ооба», - дедим, ал: «Тамак менен жөнөттүбү?», - деди. Мен: «Ооба», - дедим, ал киши айланасындагыларга: «Тургула!», - деди жана алар жөнөштү, мен да алар менен жөнөдүм. Абу Талханын алдына жүгүрүп барып болгон нерсени айтып бердим. Ал: «Эй Умму Сулайм, Расуллаллах ﷺ адамдар менен келиптир. Бизде аларды тамактандырганга эч нерсе жок?», - деди. Умму Сулайм болсо: «Аллах жана Расулу билүүчү», - деди. Абу Талха Расуллаллах ﷺ менен учурашып, экөөсү үйгө киришти. Расуллаллах ﷺ: «Эй Умму Сулайм, эмнең бар болсо алып кел», - деди. Умму Сулайм нан алып келди, Расуллаллах ﷺ нанга буйруганда, ал бөлүктөргө бөлүндү. Умму Сулайм аларды май идишке салып аралаштырды. Кийин Расуллаллах ﷺ ага Аллах каалаган сөздөрдү айтып: «Он кишини киргизгиле», - деди. Он киши кирип, тойгончо нандан жешип, чыгып кетишти. Кийин дагы: «Он кишини киргизгиле», - деди, дагы он киши кирип тойгончо нан жешти. Кийин дагы он киши киришип, ушундай таризде бардык адамдар тойушту. Алар сексен киши эле». (Муттафакун алайх).

Умму Сулайм ﷺ акылдуу, зирек аял жана салих тарбиячы болгон. Анын жасаган иштери акылдуу экенинен дарек берет. Анас ﷺ риваят кылат: «Пайгамбарыбыз ﷺ бир күнү Умму

Сулаймдыкына барды, ал Пайгамбарыбызга курма менен май алып келди. Пайгамбарыбыз ﷺ: «Майыңды көөкөргө салып кой, курманы идишиңе сал, анткени мен орозо кармап алганмын», - деди. Кийин ал ордунан туруп үйдүн бир четине барып, нафл намаз окуду жана Умму Сулаймга жана үйдүн тургундарына дуа кылды. Умму Сулайм: «Оо Аллахтын Расулу, менин өзгөчө суранычым бар», - деди. Расуллалах ﷺ: «Эмне ал?», - деди. Ал: «Кызматкериңиз Анас», - деди. Расуллалах ﷺ мага бул дуняда жана Ахыретте жакшылык тилеп дуа кылды:

«اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ مَالًا وَوَلَدًا، وَبَارِكْ لَهُ فِيهِ»

«Оо Аллахым, ага мал-дуня жана бала-бакыра тартуу кылгын жана бул нерселерде ага береке бергин».

Эки сахихте Анас ибн Маликтен Умму Сулаймдын күчтүү ыйманына жана бекем сабырына далалат кылган хадис келген: «Абу Талханын ооруган уулу бар эле, Абу Талха бир жакка кеткенде, уулу көз жумду. Абу Талха кайтып келгенде: «Уулум кандай?», - деди, Умму Сулайм: «Ал мурункудан тынч», - деп, кечки тамакты алып келди. Абу Талха тамактанып бүтүп, аялына кошулду, андан кийин Умму Сулайм бала көз жумганын айтты. Эртелеп Абу Талха Расуллалах ﷺдын алдына барып, болгон окуяны айтып берди. Расуллалах ﷺ: «Ушул түнү кошулдуңарбы?», - деп сурады. Абу Талха: «Ооба», - деди, ал киши: «Оо Аллахым, аларга береке тартуу кылгын», - деп дуа кылды. Убакыт өтүп Умму Сулайм уул төрөдү, Абу Талха аны көтөрүп алып, Расуллалах ﷺдын алдына алып барды. Расуллалах ﷺ аны колуна алып, курма чайнап берди жана ага «Абдуллах» деп ысым койду». Ровий айтат: «Ошол бала чоңоюп жети уул көрдү жана алардын баары Куръан хафиздери болушту».

Аллахтан аялдарыбызды жана урпагыбызды оңдоосун о.э. ушул салафтардай жакшылардан болуубузду сурайбыз. □

Обама доорунда стратегиялык алакалар боюнча улуттук коопсуздук кеңешчисинин орун басары болуп иштеген, Обаманын сөздөрүн жазган жана Сирия, кийин Иран иштери боюнча жооптуу болгон Бен Родс «Дуня кандай болсо ошондой боюнча» деген темада Обама доорундагы Ак үй жөнүндө мемуар басып чыгарды. Бен Родс бул китебде минтип жазат: «Президент Обама арабдарды таң калычтуу көрүнүштө жаман көрөт. Ал ар дайым өзүнүн кеңешчилери алдында арабдардын эч кандай идеологиясы же хазараты жок, алар артта калышкан жана бедуиндер деп кайра-кайра кайталап айтчу... Ал эми, Иран жөнүндө ачык жан тартуу жана анын хазаратына суктануу менен сүйлөчү». Бен Родс мындай дейт: «Президент Обама ядролук маселеде келишим түзүү үчүн 2010-жылдан тартып Иран менен алака орноту баштады. Иран Обама жетекчилигине санкциялардын бекер кылынышынын жана бүткүл араб Чыгышында эрк берилишинин акысына он жыл ядролук аракетти токтотууну сунуштады... Акыбетте, ошондой болду». Китебде баса белгиленишинче, санкциялар бекер кылынган соң Иран 400 миллиард доллардан ашык киреше көргөн. Анын 100 миллиарддан ашыгы Сирия, Ирак, Яман, Ливан, Африка жана Магриб мамлекеттериндеги Иран экспансиясы үчүн сарфталды. Бул китебдеги 2013-жылы Иракта болуп өткөн шайлоо жөнүндөгү бөлүк абдан этибарлуу. Китебде айтылгандай, шайлоодо Аяд Алавийдин жеңип чыгышы Ирандын кыжырын келтирген. Ошондуктан, Иран эгер Алавий Ирак премьер-министр болсо жашыруун сүйлөшүүлөрдү токтотууну айтып коркутуп, Обамадан Маликийдин бийликке келишине шарт жаратууну жана аны колдоп-кубаттоону ачык талаб кылган, натыйжада ошондой болду.

Бен Родс айтышында, «ИШИМ» уюмун түзүү вазыйфасын алган «Ал-Каида» уюмундагы Иран агенттери качышы үчүн камакты ачып коюуга буйрук берген адам дал ушул Маликий болот. Мосулдан атайын качууга, көлөмү жыйырма миллиард доллардан ашык болгон аскерий техникаларды таштап качууга жана Борбордук банктын Мосулдагы бөлүмүндө 600 миллион долларды атайы калтырууга буйрук берген кимсе да ушул Маликий болот. Муну менен ал ИШИМ-Иран оюну башталышы жана иштер Тегеран акимдеринин каалоосуна ылайык алып барылышы үчүн 2014-жылы ИШИМдин 600 мүчөсүнүн кирип келишине салым кошту. Китебдин автору баса белгилешинче, Обама ИШИМди Иран аракетке келтирип жатканын билген жана ага көз жумган. Анткени, ал кандай болбосун, Ирандын ядролук куралга жетүүсүнө тоскоолдук кылган келишимди түзүүнү каалаган... Анын бул каалоосу 2015-жылы ишке ашты. Родс 2013-жылы Гутадагы химиялык сокку жөнүндө жазып, Обама «кызыл сызыкты» басып өткөнүнө ишара кылган. Родс билдиришинче, бул сириялыктарды режимдин жана анын союздаштарынын зулумунан куткаруу үчүн болбогон, тескерисинче, Иран жашыруун сүйлөшүүлөрдү токтотуу менен коркутканда ага каршы пайдаланылган көзүр карта болгон.

Ал-Ваъй: автордун сөздөрүнөн Америка менен Ирандын региондогу саясаты бир экендиги ачык-айкын көрүнөт... Бирок, автор Иран Ирактагы шайлоо натыйжаларын өзгөртүүнү, Алавийни четтетип, Маликийди алып келүүнү талаб кылып Обаманы мажбурлаган деп аңкоолук менен сүрөттөп көрсөтүүдө. Кудум Маликий ИШИМдин дуняга келишинде Американын планын эмес, Ирандын планын аткаргандай, кудум ИШИМди Иран аракетке келтиргендей, Обама буга көз жумгандай... Бул китеб Иран региондо мусулмандардын денесине сайылган Американын уу канжары экенин көрсөтүүдө. □

«Гардиан» гезити мурунку Австралия премьер-министри Кевин Раддын макаласын жарыялады. Кевин Радд макалада жазышынча, Роберт Мёрдоктун медиаимпериясы АКШ президенти Дональд Трамп айтып жаткан «тил бириктирүү назариясын» алга сүрүүдө. Бул назарияга ылайык, коронавирус Кытайдын Ухань шаарындагы лабораториясынан чыккан. Радд Мёрдоктун медиасы Иракка бастырып кирүүдө да чындыктарды манипуляция кылуу жана согуш сурнайын чалуу ролун ойногонун эске салат. Радд айтат: «Бул бизди COVID-19 жана ал бүткүл дуняда саламаттыкты сактоо системасынын ойрон болушуна жана экономиканын нугунан чыгышына алып келгени жөнүндө сүйлөөгө үндөйт. Бүткүл дуня эли: Вирус кайдан жана кантип пайда болду? Көз карандысыз изилдөөлөрдү өткөрүү үчүн вирустун сакталган генетикалык үлгүсү барбы? Жергиликтүү бийлик борбордук бийликти хабардар кылууда кечиктиби? Эмне үчүн айрым жергиликтүү дарыгерлер сүктү сактоого мажбур кылынып, кийин жазага тартылышты? деген суроолордун жообун билүүгө акылуу. Дагы Дүйнөлүк Саламаттыкты Сактоо Уюму өз ролун татыктуу аткардыбы? Дүйнөлүк коомчулукту өз убагында эскертиби? деген негиздүү суроолор бар».

Ушул суроолор жана натыйжалуу иликтөө алып баруу механизми жөнүндөгү талкуулар менен бирге, капыстан Трамптын жана АКШ мамлекет катчысы Помпеонун «вирус Ухандагы вирусология институтунан чыккан» деген бир тараптуу билдирүүсү пайда болду. Трамптын жана аны колдогон Мёрдок медиаимпериясынын зээнинен Ирак согушунун сабактары өчүп кеткен көрүнөт.

Кийин, Австралиядагы Мёрдокко таандык «Australian Daily Telegraph» гезитинде «Кытайдын жарганаттар жөнүндөгү илимий назариясы» деген эсклюзивдүү макала пайда болду. Макалада Кытай айыпталган жана вирустун бүткүл дуняга жайылышына Кытай жообгер экени тууралуу аты аталбаган Батыш өкмөттөрү тарабынан жылчып чыккан 15 беттен турган документ жөнүндө айтылат. Макалада ачыкталгандай, бул документти АКШ, Британия, Австралия, Канада жана Жаңы Зеландия разведка кызматтарын өз ичине алган «Беш көз» разведка уюму даярдаган. Макалада «Беш көз» разведка кызматы алып барган иликтөөлөр жөнүндөгү маалыматтардын булагы көрсөтүлбөгөн. Гезитте баса белгиленишинче, бул документ Трамп жана Помпеонун сөзү туура экенин ырастоого жардам берет. Макала «жарганаттардын вирусун изилдеген» Кытай окумуштууларынын изилдөөлөрү жөнүндөгү сөздөрү менен жасалгаланган. Радд мындай дейт: «Түпкүлүгүндө, вирустун булагын азырга чейин эч ким билбейт жана Австралия өкмөтү баса белгилешинче, вирус Ухань лабораториясынан чыккандыгынын көрсөткүчү 5%дан ашпайт».

Автор Австралия өкмөтүнө ушул суроолорду берген: документтин жылжып чыгышы «разведканын» натыйжасыбы же макала ачык булак катары коомдук фикирге таянганбы? Мындай маалыматтарды чыгаруу кылмыш болуп эсептелет, бул документти ким чыгарган? Анын жылжып чыгышына Австралия өкмөтүнүн расмийлери аралашканбы? Эмне үчүн бул маселеде ар тараптуу иликтөө алып барылбаган? Же бул документ жөнүндө жана ал Американын шайлоо алдындагы кызыкчылыктарына кызмат кылышы жөнүндө хабар таап калуубуздан өкмөт коркуп жатабы?

Ал-Ваъй: Батыш дунясынын жана анын жалган айтууга, эч бир себебсиз согуш жана жаңжалдарды чыгарууга негизделген өзгөргүс саясатын жүзү ушундай. Мёрдоктун сионисттик медиаимпериясынын өзгөргүс ролунун жүзү ушундай. Мына ушулардан кийин да дуня мусулмандарга жана Роббаний түзүмдү т.а. Халифалык мамлекети түзүмүн орнотуу аркылуу дуняны түптөн өзгөртүүбүзгө муктаж эмеспи?! Халифалык түзүмү Америка империясынын карасанатайлыгына чекит коёт. □